

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET NIKŠIĆ

BILJANA PIĆURIĆ
PROCJENA RODNIH ASPEKATA FIZIČKOG OKRUŽENJA U
VRTIĆIMA U CRNOJ GORI

MASTER RAD

NIKŠIĆ, 2023.

UNIVERZITET CRNE GORE

FILOZOFSKI FAKULTET NIKŠIĆ

**PROCJENA RODNIH ASPEKATA FIZIČKOG OKRUŽENJA U
VRTIĆIMA U CRNOJ GORI**

MASTER RAD

Predmet:

Mentorka: doc. dr Jovana Marojević

Studentkinja: Biljana Pićurić

Studijski program: Predškolsko vaspitanje i obrazovanje

Br. Indeksa: 10/21

PODACI I INFORMACIJE O MAGISTRANDU

Ime i prezime: Biljana Pićurić

Datum i mjesto rođenja: 19.11.1992. Podgorica

Naziv završenog osnovnog studijskog programa i godina završetka studija: Predškolsko vaspitanje i obrazovanje, 2021. godina

INFORMACIJE O MASTER RADU

Naziv postdiplomskog studija: Master studije predškolskog vaspitanja i obrazovanja

Naslov rada: Procjena rodnih aspekata fizičkog okruženja u vrtićima u Crnoj Gori

Fakultet na kojem je rad odbranjen: Filozofski fakultet

UDK, OCJENA I ODBRANA MASTER RADA

Datum prijave master rada: 30.11.2022.

Datum sjednice vijeća na kojoj je prihvaćena tema: 17.03.2023.

Mentor: doc. dr Jovana Marojević

Komisija za ocjenu rada: doc. dr Jovana Marojević (mentor), doc. dr Milica Jelić (član), prof. dr Biljana Maslovarić (član)

Komisija za odbranu rada: doc. dr Jovana Marojević (mentor), doc. dr Milica Jelić (član), prof. dr Biljana Maslovarić (član)

Datum odbrane:

Datum promocije:

Sadržaj

Sažetak	1
Summary	3
Uvod.....	5
1. TEORIJSKE OSNOVE.....	8
1.1. Pojam roda	8
1.1.1. Teorije roda	9
1.1.2. Novija gledišta roda	10
1.1.3. Konstruisanje roda u ranom djetinjstvu	12
1.1.4. Razvoj rodnih razlika.....	14
1.1.5. Rodni stereotipi	15
1.1.6. Podjela uloga u vrtićima	16
1.1.7. Rodna ravnopravnost i predškolsko obrazovanje i vaspitanje	18
1.2. Fizičko okruženje u vrtiću.....	20
1.2.1. Uticaj fizičkog okruženja na obrazovanje i vaspitanje djece	22
1.3. Prikaz rezultata srodnih istraživanja	23
2. METODOLOŠKE OSNOVE	27
2.1. Problem i predmet istraživanja	27
2.2. Cilj i zadaci istraživanja.....	27
2.3. Naučno – istraživačke hipoteze.....	28
2.4. Naučno – istraživačke varijable	28
2.5. Naučno – istraživačke metode, tehnike i instrumenti	29
2.6. Populacija i uzorak.....	30
2.7. Obrada podataka	31
3. PRIKAZ I DISKUSIJA DOBIJENIH REZULTATA	31
4. Zaključak.....	81
5. Literatura.....	84

Sažetak

Rodna identifikacija je fundamentalni aspekt ljudskog razvoja i počinje da se oblikuje od ranog djetinjstva. Vrtić, kao kritičan period u životu djece, igra značajnu ulogu u oblikovanju njihovih percepcija i razumijevanja pola. Tokom ove faze djeca su izložena različitim uticajima okoline koji mogu dalje uticati na njihovu rodnu identifikaciju.

Vrtić služi kao primarno okruženje za socijalizaciju, gdje djeca uče društvene i rodne norme i uloge. Vaspitači, fizičko okruženje, vršnjaci i članovi porodice doprinose ovom procesu socijalizacije. Međutim, rodni stereotipi, često nenamjerno pojačani kroz dekoracije prostorija, jezik, aktivnosti u igri i interakciji, mogu ograničiti djetetovo razumijevanje rodnih uloga i identiteta. Na primjer, devojčice bi se mogle podsticati da se tokom aktivnosti igraju njegovanja ili igrica koje se tiču kućnih aktivnosti, dok bi dječaci mogli biti suptilno obeshrabreni da izražavaju emocije ili da se bave određenim interesima koji se doživljavaju kao „ženstveni“. Ovo jačanje tradicionalnih rodni normi može dovesti do rigidnih obrazaca rodne identifikacije.

Dakle, akcenat u našem istraživanju je stavljen na analizu fizičkog okruženja unutar vrtića i kako ono utiče na identifikaciju i razumijevanje roda. Prvi dio našeg rada tiče se teorijskih koncepata, kao i nalaza srodnih istraživanja koji su se bavili ovom tematikom. Drugi dio rada čini metodološki okvir istraživanja, odnosno sam koncept istraživanja kroz koji smo utvrdili koji su to rodni aspekti fizičkog okruženja u vrtićima koji doprinose razumijevanju rodni uloga kod djece. Ovaj rad se koncentriše na analizu enterijera vrtićkih prostorija (izgled zidova, raspored i sadržaj centara interesovanja, analiza resursa).

Istraživanjem smo djelimično potvrdili glavnu hipotezu: Fizičko okruženje i didaktički materijali u vrtićima u Crnoj Gori nisu rodno senzitivni. Neki od ključnih rezultata našeg istraživanja su:

- Dizajn i organizacija prostora u učionicama vrtića nisu rodno senzitivni. Tu podrazumijevamo prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima, rodno tipičnih prikaza dječaka/djevojčica na posterima, oznake na ormarićima i slično.
- Didaktički materijali (knjige, slike, igračke) nisu rodno senzitivni, odnosno prenose poruke o rodno stereotipnim ulogama žena/muškaraca.

- Centri interesovanja organizovani su na rodno stereotipan način. To se ogleda u slikama koje označavaju centre interesovanja, materijalima koji se nalaze u njima, odvojenost centara i slično.
- U vrtićima se nalazi veći broj rodno binarnih igračaka u odnosu na rodno neutralne (super junaci, automobili, princeze, barbike, šminka i slično).
- Učionice su značajno više rodno stereotipno opremljene u fizičkom smislu u odnosu na zajedničke prostorije u vrtiću (hodnik, predulaz, toaleti).

Uzorak čini osam vrtića koji se nalaze na teritoriji Podgorice, pet državnih i tri privatna vrtića.

Ključne riječi: rod, fizičko okruženje, uloge, stereotipičnost

Summary

Gender identification is a fundamental aspect of human development and begins to take shape from early childhood. Kindergarten, as a critical period in children's lives, plays a significant role in shaping their perceptions and understanding of gender. During this phase, children are exposed to various environmental influences that can further affect their gender identification. Kindergarten serves as the primary environment for socialization, where children learn social and gender norms and roles. Educators, physical environment, peers and family members contribute to this socialization process. However, gender stereotypes, often unintentionally reinforced through room decorations, language, play activities and interactions, can limit a child's understanding of gender roles and identity. For example, girls might be encouraged to engage in grooming or household activities during activities, while boys might be subtly discouraged from expressing emotions or pursuing certain interests that are perceived as "feminine." This reinforcement of traditional gender norms can lead to rigid patterns of gender identification.

Therefore, the emphasis in our research will be on the physical environment within the kindergarten and how it affects the identification and understanding of gender. The first part of our work concerns theoretical concepts, as well as the findings of related research that dealt with this topic. The second part of the paper is the methodological framework of the research, i.e. the very concept of the research through which we determined which are the gender aspects of the physical environment in kindergartens that contribute to the understanding of gender roles in children. This paper will concentrate on the analysis of the interior of the kindergarten rooms (appearance of walls, arrangement and content of interest centers, analysis of resources).

Through research, we partially confirmed the main hypothesis: The physical environment and didactic materials in kindergartens in Montenegro are not gender sensitive. Some of the key results of our research are:

- Design and organization of space in kindergarten classrooms are not gender sensitive. By this we mean the presence of gender-typical colors on the walls, gender-typical depictions of boys/girls on posters, labels on cabinets..
- Didactic materials (books, pictures, toys) are not gender-sensitive, that is, they convey messages about gender-stereotyped roles of women/men.

- Interest centers are organized in a gender-stereotypical way. This is reflected in the images that indicate the centers of interest, the materials found in them, the separation of the centers..
- Kindergartens have a larger number of gender-binary toys than gender-neutral toys (super heroes, cars, princesses, barbies, make-up, etc.).
- The classrooms are significantly more gender-stereotypically equipped in the physical sense compared to the common rooms in the kindergarten (corridor, front entrance, toilets).

The sample consists of eight kindergartens located in the territory of Podgorica, five state and three private kindergartens.

Key words: gender, physical environment, roles, stereotypicality

Uvod

Rodni razvoj u ranom djetinjstvu je složen proces na koji utiče niz faktora. Djeca počinju da formiraju svoje ideje o rodu u ranom uzrastu, a ove ideje mogu imati dugotrajne efekte na njihov identitet i samopoštovanje. Stvaranjem okruženja koje podržava i prihvata rodnu različitost, roditelji i staratelji mogu pomoći djeci da se kreću procesom rodne identifikacije sa samopouzdanjem i sigurnošću (Blaise, 2005). Blaise dalje navodi da rod možemo definisati kao društvenu kategoriju koja se odnosi na razlike između žena i muškaraca.

Feministička poststrukturalistička teorija rod vidi kao političku, dinamičnu i društvenu konstrukciju, pa se fokusira na socijalne i relacione aspekte roda, objašnjavajući kako se rod konstruiše kroz dječije razgovore, akcije i interakcije međusobno i sa okruženjem (Browne, 2004). Djeca se rađaju u svijetu koji je već organizovan na heteronormativan način. Nakon rođenja, prolaze kroz period socijalizacije koji je uglavnom definisan heteronormativnošću (Blaise, 2005). Iako se rodna socijalizacija nastavlja tokom cijelog života, rano djetinjstvo je ključni period za izgradnju rodnog identiteta, pa se u tom smislu fizičko okruženje u vrtiću kao i materijali koje djeca koriste posmatraju kao veoma važna komponenta koja utiče na rodni identitet i shvatanje istog.

Poruke koje se prenose vizuelnim putem kada su u pitanju enterijeri predškolskih ustanova igraju veliku ulogu u obezbjeđivanju uspjeha inkluzivnih praksi (Martinez-Bello, Martinez-Bello, 2016). Prostor u učionici, resursi i materijali moraju biti dizajnirani tako da pružaju otpor dominantnim rodnim normama, obezbjeđujući jednake šanse i ravnopravnost među djecom (Blaise, 2005).

Vaspitači pred sobom imaju izazov, kako i na koji način je potrebno dekorisati učionice, tako da se zidovi mogu efikasno koristiti kao dio obrazovnog okruženja, a ne kao puka dekoracija. Zidovi u učionicama dokumentuju dječije slike, crteže i aktivnosti prilikom učenja. Martinez-Bello su u svojim istraživanjima otkrili da vaspitači pretežno prilikom aktivnosti koriste brojeve, slike, slova, mape, razne grafikone, fotografije i tabele kojima se šalju poruke djeci o raznim temama koje se obrađuju u određenom trenutku. Oni dalje ističu da vaspitači moraju biti oprezni pri odabiru slika kojima ukrašavaju zidove jer mogu značajnu doprinijeti stereotipizaciji oba pola. Ukoliko se dječija percepcija ljudi koji se razlikuju od njih samih zasniva na stereotipima oni mogu ovakva stereotipična razmišljanja zadržati tokom cijelog života. Kao što je Blaise (2005) predložila, ako

koncepti koje koriste vaspitači tokom rada nemaju u svojoj srži kako društvena pitanja kao što su pol, klasa itd., utiču na identitet djece, veoma teško mogu da dovedu do društvenih promjena i poboljšaju kvalitet života sve djece.

Prema našim zapažanjima tradicionalistička kultura i patrijarhalni obrasci ponašanja u Crnoj Gori djelimično podržavaju rodnu nejednakost i stereotipne rodne razlike među djecom u vrtićima širom Crne Gore. Fizičko okruženje dizajnirano je tako da podstiče djecu da zadrže svoje rodne uloge pri čemu se stereotipno razumijevanje roda pojačava. Od djevojčica se očekuje da budu pasivne i popustljive, dok se dječacima nameću agresivne i dominantne uloge (Trebješanin, 2008).

Predškolske godine su posljednjih decenija priznate kao najznačajniji period rasta i razvoja u životu djece (Delfin, 2020). Na osnovu literature mogu se identifikovati tri diskursa o rodu: biološko određivanje pola, društveno determinisani rod i sociokulturno određivanje roda (Delfin, 2020). Svaki od ovih diskursa oblikuje vaspitno-obrazovnu praksu na različite načine. Novija pedagoška literatura naglašava važnost dizajna i rasporeda učionica za rani razvoj i učenje djece predškolske dobi. Prostori u predškolskim ustanovama doprinose socijalnom učenju i zavisno od svog rasporeda i dizajna otvaraju za djecu nove mogućnosti učenja (Lyttleton-Smith, 2017). Uglavnom su učionice i didaktički materijali uređeni prema nastavnom planu i programu koji svojim sadržajem ne predviđa uticaj na podizanje nivoa rodne ravnopravnosti. Djeca moraju biti izložena sličnostima i razlikama ljudi na pozitivan način, kroz interakciju sa okruženjem i resursima koji su im dostupni (knjige, slike, igračke, itd). Literatura koja se nudi djeci uglavnom podstiče stereotipne obrasce rodnih uloga sa većim brojem muških glavnih likova nego ženskih i sa stereotipno podijeljenim ulogama. Prostor za igru podijeljen je na osnovu ličnih pretpostavki vaspitača šta bi dječaci, a šta djevojčice više koristili.

Sve ovo nas dovodi do saznanja da kultura u crnogorskim vrtićima osnažuje i podržava rodno stereotipne podjele uloga među djecom, umjesto da ih problematizuje i kreira uslove pod kojima će se to mijenjati.

Uzimajući u obzir da se pitanje rodnih aspekata fizičkog okruženja za učenje posljednjih godina sve više aktualizuje, motiv za ovo istraživanje pronašli smo u potrebi da se istraži rodna stereotipnost vrtićkih prostorija i didaktičkih materijala. Dodatni motiv za ovo istraživanje jeste činjenica da sličnih istraživanja u Crnoj Gori skoro da i nije bilo. Pretpostavka je da snažni obrasci rodno tipičnih ponašanja i tradicionalistička kultura u velikom dijelu utiču na kreiranje okruženja

za učenje. Pored toga, pitanje rodne ravnopravnosti nije eksplicitno obrađeno u nastavnim planovima i programima inicijalnog obrazovanja i stručnog usavršavanja vaspitača. Tradicionalne razvojno-psihološke teorije socijalizacije i dalje snažno utiču na planiranje i rad vaspitača u učionicama, te otud proizilazi motiv za mogući uticaj na razvijanje rodno senzitivnih pedagogija.

1. TEORIJSKE OSNOVE

1.1. Pojam roda

Rod je složen aspekt našeg društva i ključan je za to kako pojedinci doživljavaju sebe i druge. Odnosi se na društveno konstruisane uloge, ponašanja, norme i očekivanja koja su povezana sa polom (Pavlović Breneselović, Krnjaja, 2016). Oni dalje navode da iako se često koristi naizmjenično sa polom, koji predstavlja biološke razlike između muškaraca i žena, rod obuhvata širi spektar karakteristika, uključujući osobine ličnosti, interesovanja i društvene uloge. Shvatanja roda od strane većeg dijela populacije je jednostavno pitanje biologije. Nečiji rod je određen polom koji je određen anatomijom i genetikom. Prateći ovaj stav, muškarci i žene imaju inherentno različite fizičke i psihološke karakteristike (Blaise, 2005). A te razlike dovode do različitih društvenih uloga i očekivanja. Međutim, rod je mnogo širi i složeniji društveni konstrukt koji je oblikovan nizom faktora, uključujući biologiju, kulturu, istoriju i lični identitet. „Konstrukcija roda je sistematski proces koji počinje rođenjem i kontinuirano se oblikuje i modeluje, i remodeluje tokom života, u odnosu na pol novorođenčeta” (Yelland & Grieshaber, 2003). Iako se često pretpostavlja da je rod binaran i fiksiran, u stvarnom životu je on mnogo fluidniji i raznovrsniji nego što to pojednostavljena gledišta sugerišu.

Rodne norme značajno doprinose nizu društvenih problema, od čega su najzastupljeniji prenaplašen maskulinitet i diskriminacija na osnovu pola. Stereotipi o tome šta znači biti muškarac često dovode do agresije i naglašene kompetitivnosti. Dok se žene, sa druge strane suočavaju sa pritiskom da se pridržavaju strogih standarda ljepote što dalje vodi do brojnih problema u ličnim i javnim životima (Hjelmer, 2020). Rušenje rodnih stereotipa i dovođenje u pitanje rodnih normi ključno je u promovisanju jednakosti i stvaranju zdravijeg društva. Radikalno redefinisanje rodnih uloga identiteta može osloboditi pojedince od ograničenja grubih očekivanja, što dalje vodi ka inkluzivnijem i pravednijem društvu (Meland, Kaltvedt, 2017).

Glavno pitanje koje je usko vezano za rod jeste rodna neravnopravnost. Uprkos značajnom napretku u posljednjih nekoliko decenija, rodna nejednakost je i dalje prisutna u mnogim državama svijeta. Ovo se najviše ogleda u nejednakostima koje se odnose na obrazovanje, zapošljavanja i društveno-ekonomski status (MacNaughton, 2000).

1.1.1. Teorije roda

Kako se djeca izjašnjavaju kao djevojčice i dječaci obično se objašnjava kroz biološke i sociološke teorije rodne konstrukcije (Blaise, 2005). Blaise dalje objašnjava da se opšti uzroci rodne nejednakosti posmatraju kroz borbu prirode i kulture. Konzervativna perspektiva polazi od toga da rodne razlike i nejednakosti potiču iz bioloških razlika, koje su neizbježne, nepromjenljive i dio su prirodnog poretka. Drugim riječima, muškarci i žene nisu jednaki jer su rođeni različiti i ovo gledište se oslanja na naučne dokaze da hromozomi određuju pol i vrstu hormona u našim tijelima koji formiraju naše seksualne karakteristike i određuju naš fizički rast (Browne, 2004).

Hromozomska osnova je dokaz koji je opšte prihvaćen i rijetko kada se dovodi u pitanje, međutim sve je teže utvrditi u kojoj mjeri su rodne razlike biološkog porijekla, te s' tim u vidu postoji i nekoliko kritika upućenih biološkoj teoriji (Browne 2004; MacNaughton, 2000). Biološki determinizam se oslanja na eksperimentalne podatke iz rada sa životinjama, dok vaspitači rade sa djecom u društvenom, kulturnom, političkom i ekonomskom kontekstu unutar učionica (MacNaughton, 2000). Blaise (2005) navodi da biološki argumenti ne objašnjavaju varijacije kulture i društva. Da su razlike između muškaraca i žena isključivo biološki ukorijenjene, onda bi postojao jedan univerzalni oblik za svaki pol, a ne varijacije na koje nailazimo unutar različitih kultura i društava. Treća kritika biološke teorije je da ne opravdava efekte koje socijalizacija ima na dva pola. Osim što zagovara fiksiranost i nepromjenljivost ljudskog identiteta, ne uzima u obzir brz tempo društvenih promjena u društvu. Za razliku od biološkog pogleda na rodnu konstrukciju, sociološke se fokusiraju na procese putem kojih pojedinci uče da budu članovi svog društva i rodni identitet posmatraju kao proizvod različitih oblika učenja. Naglašavaju značaj koji okruženje ima za rodni razvoj djeteta i naglašavaju važnost direktnog uključenja djeteta u sve društvene procese, kako bi ono na najbolji način upoznalo društvo i kulturu kojoj pripada i samim time prepoznalo očekivanja od muškaraca i žena unutar te zajednice. Blaise dalje navodi da sociološke teorije naglašavaju važnost učenja putem imitiranja i to smatraju vodećom pretpostavkom kada je u pitanju formiranje stabilnog rodno identiteta. Za rezultat djeca počinju da imitiraju ljude i odrasle i vršnjake iz svog okruženja, koje vide kao slične njima, oblikujući svoje ponašanje u skladu sa muškom ili ženskom ulogom. Tokom aktivnosti u vrtiću, djeca često bivaju nagrađena za različita ponašanja. Sociološke teorije upravo tu i vide veliki problem.

Postupci vaspitača unutar učionice su problematični jer potkrepljuju ideju da dječaci i djevojčice imaju različita interesovanja i da su ustvari različiti. Vaspitači imaju drugačija očekivanja od djevojčica i dječaka i na osnovu tih stereotipnih rodni ubjeđenja često šalju pogrešne poruke o tome kako se ponaša dječak, a kako djevojčica (Hyun, Tyler, 2006).

Blaise (2005) dalje kaže da i biološka i sociološka teorija pružaju jednostavna objašnjenja o rodu djece koja izgledaju logična i očigledna i kao naučne diskurse lako ih je prihvatiti. Kritike sociološke teorije roda napominju da ukoliko se posmatra društveno ponašanje koje djeca uče od muškaraca i žena u društvu, ne udaljavamo se mnogo od grube biološke podjele na muški i ženski pol. Ukoliko se okrenemo površnom učenju roda kroz društvene uloge možemo zaključiti da djeca rod uče pasivno, odnosno rodno odgovarajuće ponašanje uče slušajući i gledajući druge. Teorije socijalizacije pretpostavljaju da su odrasle osobe starije i mudrije i da imaju moć da kontrolišu i oblikuju djecu. Ovdje se potpuno zanemaruje činjenica da su djeca aktivni sudionici društva i imaju sposobnost donošenja odluka, izbora i odupiranja izazovima odraslih (Martin, 2011). Kada kritički razmišljamo o biološkoj i sociološkoj teoriji formiranja roda, nameće se njihovo preispitivanje i da li ove teorije na adekvatno objašnjavaju zašto se rod razvio na način na koji se razvio, zašto se rodne norme mijenjaju tokom vremena i kako kultura, rasa i društvo doprinose rodni razlikama. Obje teorije ne prepoznaju složenost odnosa između pojedinca i društva u kojem se nalazi, posebno sposobnosti djece da sama razlikuju načine na koji je svijet oko njih organizovan i kako mogu uticati na shvatanja muških i ženskih uloga (Blaise, 2005; Chapman, 2015).

1.1.2. Novija gledišta roda

Veliki dio istraživača koji se bave pitanjima ranog djetinjstva ne prihvataju argumente ni bioloških ni socioloških teorija konstrukcije roda. Smatraju da takva gledišta zamagljuje kritičko ispitivanje rodni razlika u društvu. U novijem dobu, došlo je do stvaranja novih postrazvojnih perspektiva koje na mnogo cjelovitiji način ukazuju na greške u pretpostavkama da postoji direktna veza između biološkog pola i rodne uloge koju neko zauzima unutar društva (Gelir, 2020).

Feministički poststrukturalizam se razvio iz teorija poststrukturalizma i postmodernizma. Poststrukturalizam postaje feministički kada u centru svog djelovanja stavlja pitanje roda i

važnosti promjena u tom pogledu. Nudi argumente koji dovode do razumijevanja složenosti rodnih diskursa kao i mogućnosti za jednakost i pravdu u životima sve djece (Blaise, 2005).

Blaise objašnjava da kada je u pitanju nastavna aktivnost unutar učionica predškolskih ustanova, feministički poststrukturalizam nudi niz rješenja kako pružiti otpor rodnoj nejednakosti i učiniti život u učionicama prijatnim za sve. Feministička poststrukturalistička perspektiva roda zasnovana je na poststrukturalističkim konceptima jezika, diskursa, subjektivnosti, djelovanja i moći.

Kada je riječ o konceptu jezika, feministički poststrukturalizam objašnjava da kroz razgovor unutar učionice djeca svakodnevno kreiraju sopstvena značenja roda. Djeca u vrtiću nisu samo dječaci i djevojčice, već svakodnevnim međusobnim razgovorima učestvuju u konstruisanju šta znači biti dječak i djevojčica u određeno vrijeme na određenom mjestu. Ponekad dječiji razgovori jačaju rodne stereotipe, dok ih sa druge strane mogu i izazivati (Gelir, 2020).

Diskurs kao koncept je način govora, pisanja, razmišljanja osjećanja ili djelovanja koji uključuje određene ideje kao „istine“. Diskursi pružaju okvir za razmišljanje i predstavljaju skup uspostavljenih pravila o tome ko ima moć ili nema, odnosno ko je u pravu ko nije (Blaise, 2005). Dominantni diskursi roda izgledaju sasvim prirodno i često korišteni unutar učionice jačaju stereotipne konstrukcije roda među djecom. Feministički strukturalizam za vaspitače služi kao alatka koja im pomaže da prepoznaju postojeće diskurse unutar učionice i uoče kako su djeca kroz njih pozicionirala i marginalizovana (Blaise, 2005). Uočavajući diskurse, vaspitači su obavezni da ih mijenjaju i osmišljaju nove u kojima će se sva djeca posmatrati kao ljudska bića a ne samo kao djevojčice i dječaci.

Koncept subjektivnosti se odnosi na svjesne i nesvjesne misli pojedinca i njegov doživljaj sebe i sopstvenog odnosa prema svijetu. Subjektivnost unutar feminističkog poststrukturalizma nam omogućava da lakše razumijemo i prihvatimo različita ponašanja i djelovanja djece tokom aktivnosti koje obavljaju (Martin, 2011).

Tradicionalni diskursi u ranom djetinjstvu često djecu postavljaju kao mala, naivna i nemoćna bića koja bez pomoći odraslih ne mogu donositi odluke. Međutim koncept djelovanja objašnjava da svako dijete ima moć donošenja izbora, odluka, reagovanja na određene situacije, a samim tim i mijenjanje postojećeg diskursa (Blaise, 2005).

Blaise (2005) objašnjava: ... da koncept moći unutar feminističkog poststrukturalizma je usko povezan sa znanjem i naglašava važnost razumijevanja moći, strategija, taktika i tehnika kojima se djeca služe kako bi postala dominantnija, dok isključuje grubo uočavanje ko ima ili nema moć. Ovaj koncept nam omogućava da kroz različite situacije uočavamo šta i na koji način dovodi djecu u takav položaj da mogu iskazivati i demonstrirati sopstvenu moć nad drugima. Feminističko poststrukturalistička perspektiva rod objašnjava kao društvenu, političku i dinamičnu konstrukciju. Fokusira se na socijalne i relacione aspekte roda, prepoznajući kako rod boravi u kontekstu i kako se konstruiše kroz dječiji razgovor, akcije i interakcije, međusobno i sa svijetom oko njih. Koristeći se ovom perspektivom vaspitači mogu preispitivati određene postupke i odnose među djecom, te pronalaziti načine kako uspješno ukloniti stereotipna doživljavanja roda iz svakodnevnih aktivnosti.

1.1.3. Konstruisanje roda u ranom djetinjstvu

Muškost ili ženstvenost neke osobe nije urođena, nije prirodna, već je nešto što se uči, stalno prerađuje i rekonfiguriše i prenosi sebi i drugima (Paechter, 2007:14).

„Rad na rodu“ u savremenom svijetu podrazumijeva kreiranje razlika između dječaka i djevojčica od momenta kada dobiju imena koja su muška ili ženska (Martin, 2011). Te razlike nisu ključne, ali jednom kada se kreiraju, uvijek se koriste za odvajanje muškog od ženskog roda.

Konstrukcija roda u ranom djetinjstvu je veoma složen proces koji se odnosi na načine na koje djeca razvijaju osjećaj sopstvenog rodnog identiteta i uče o rodnim ulogama i očekivanjima koja su povezana sa njihovim polom. Konstruisanje roda počinje onog trenutka kada se dijete rodi i traje tokom cijelog života.

Meknotonova (2000) govori o dva modela formiranja identiteta: 1. sunder-model formiranja identiteta i 2. feminističko/poststrukturalističko poimanje formiranja identiteta.

Prvi model se zasniva na teoriji socijalizacije i biološkom determinizmu i kao takav objašnjava da dijete postaje ono što društvo hoće od njega. Tu se podrazumijeva da dijete ima malo ili nimalo sposobnosti da misli ili se ponaša drugačije od onoga što društvo od njega očekuje. Prema biološkom determinizmu identitet muškaraca i žena je nepromjenljiv zasnovan na biološkim

predispozicijama i fizičkom tijelu. Prema teoriji socijalizacije, djeca usvajaju stereotipna ponašanja i uloge koje su karakteristične za njihov rod (Robinson & Diaz, 2006). Dakle prema ovom sunder modelu formiranja identiteta Meknotonova (2000) kaže da djeca usvajaju identitet u školama i institucijama gdje uče ono što društvo od njih zahtijeva i da djeca usvajaju identitete u socijalnim institucijama kroz procese posmatranja i absorbovanja, nekritički usvajajući ono što im se nudi. Nedostaci ovog modela, Meknotonova naglašava se ogledaju u pogrešnoj ideji o načinu na koji djeca uče, gdje se zanemaruje njihova uključenost u cjelokupan vaspitno-obrazovni proces i pogrešan stav o ulozi vaspitača, gdje su oni akteri koji uređuju sredinu i prenose poruke, koje djeca nekritički usvajaju. Dakle, prema ovom modelu, sagledavanje roda je veoma stereotipno i nepromjenljivo i bilo kakvo odstupanje od binarnih kategorija toga kako bi dječak i djevojčica trebalo da se ponašaju je upitno (Robinson & Diaz, 2006). Socijalizacija se odnosi na načine na koje se djeca uče normama i vrijednostima svog društva. U mnogim kulturama djeca su socijalizovana na načine koji jačaju rodne uloge i stereotipe. Na primjer, dječaci se mogu podsticati da se igraju kamionima i da se upuštaju u grubu igru, dok se djevojčice mogu podsticati da se igraju lutkama. Pored toga, djeca uče o rodu kroz posmatranje i imitaciju. Oni posmatraju ponašanje i stavove onih oko sebe, kao što su roditelji, braća i sestre i vršnjaci, i oponašaju njihove postupke (Whitmore, Angleton, Zuccaro 2016). Na primjer, dijete može primijetiti da je njegova majka odgovorna za kuvanje i čišćenje, dok njegov otac ide na posao van kuće. Ovo može ojačati tradicionalne rodne uloge u djetetovom umu.

Sa druge strane imamo poststrukturalistički perspektivu u kojoj djeca aktivno konstruišu značenja kroz čitanje i interpretaciju iskustava, ali nijesu slobodna da konstruišu bilo koja značenja i identitete (MacNaughton, 2000).

Prema Meknotonovoj, ključne odlike poststrukturalističkog poimanja stvaranja identiteta su: ne postoji fiksni, nepromjenljivi rodni identitet koji treba da se nauči; dijete je aktivni učesnik u procesu gradnje identiteta, ali ne i slobodan agens; dijete ne prima poruke samo kroz jedan proces; dijete bira sopstvene poruke i značenja iz kontrolisanog tržišta značenja i ideja i interakcija sa drugima je centralna za formiranje identiteta. Takođe, MacNaughton, (2000, prema Milić, Todorović, Marojević, Jelić, Mijović, Bulajić, 2021) posebno ističe dvije moguće poststrukturalističke ideje o stvaranju identiteta:

- Formiranje identiteta kao dijalog. Kroz dijalog sa društvenom sredinom najbolje shvatamo razliku između sebe i drugih. Uloga odraslog ovdje je da osnaži dijete da nađe svoj glas u različitim perspektivama na svijet.
- Formiranje identiteta kao narativ. Prema ovom modelu identitet se formira kroz čitanje i slušanje različitih priča, igranjem uloga i kritikovanjem istih.

Življenje određene rodne uloge u direktnoj je vezi sa zadovoljstvom (MacNaughton, 2006) što proističe iz činjenice da „normalno“ ponašanje nailazi na socijalno, individualno i institucionalno odobravanje. „Djeca usvajaju ove diskurse budući da nalaze da im je ugodno da „urade to dobro“ i „budu normalni“ u svojoj konkretnoj kulturi, vremenu i mjestu“ (MacNaughton, 2006:131).

Mediji takođe igraju značajnu ulogu u oblikovanju dječijeg razumijevanja roda. Djeca su izložena širokom spektru medija, uključujući dječije knjige, filmove i televizijske emisije, koji često održavaju rodne stereotipe. Na primer, muški likovi se često prikazuju kao jaki, hrabri i avanturistički raspoloženi, dok su ženski likovi prikazani kao pasivni, bespomoćni i kojima je potrebna zaštita (Whitmore, Angleton, Zuccaro, 2016).

Naravno da nije kod sve djece isto, neka djeca mogu odbaciti tradicionalne rodne uloge i očekivanja, dok ih druga mogu u potpunosti prihvatiti. Rod je neraskidivo povezan sa svim aspektima nas samih. Životno iskustvo svakog djeteta je jedinstveno i djeca imaju različite potrebe i želje da se na sebi sopstven način prilagode određenim društvenim normama koje važe kao „istine“. Važno je da roditelji, vaspitači i društvo u cjelini budu svjesni načina na koje se rodne uloge i stereotipi održavaju i da rade na stvaranju pravednijeg društva za sve rodove.

1.1.4. Razvoj rodnih razlika

Djeca počinju da pokazuju rodno tipična interesovanja i ponašanja u ranom uzrastu. Predškolci već povezuju igračke, odjeću, kućne aparate, zanimanja i boje jednog ili drugog pola, što se odražava i na njihovo ponašanje, preferencije i atribute ličnosti. Djeca imaju tendenciju da se ponašaju na način koji kultura definiše kao odgovarajuće za njihov pol. (Kollmayer, Schober, Spiel 2016). Oni objašnjavaju da sticanje „rodno prikladnih“ preferencija, vještina, atributa ličnosti i ponašanja se u psihologiji nazivaju procesom rodnog tipovanja (ili polnog tipovanja). Različite

psihološke teorije razvoja nude objašnjenja o tome kako se ovaj proces odvija. Teorija socijalnog učenja naglašava eksplicitno jačanje rodno odgovarajućeg ponašanja od strane važnih drugih, kao što su roditelji i nastavnici, takođe kao indirektno učenje putem posmatranja i modeliranja (Blaise, 2005). Nasuprot tome, kognitivno-razvojna teorija naglašava dječja saznanja o sopstvenom polu kao osnovu za rodno tipične preferencije i ponašanja, i naglašava važnost prepoznavanja da dijete zna za svoj pol u najranijim godinama pokazujući rodno tipično ponašanje (Kohlberg, 1966).

Teorija rodni šema (Bem, 1981, 1983) tako sadrži karakteristike kako socijalnog učenja tako i kognitivno-razvojnog pristupa tipizaciji polova. Kao teorija socijalnog učenja, teorija rodne šeme pretpostavlja da je rodno identifikovanje naučen fenomen i prema tome, nije ni neizbježno ni nepromjenljivo. Prema Bemu, djeca posmatraju svoje okruženje, učeći različite asocijacije na muškost i ženstvenost, uključujući fizičke razlike između muškaraca i žena, njihove društvene uloge, karakteristike svakog pola, kao i način na koji društvo tretira svaki pol. Djeca tada prilagođavaju svoje ponašanje tako da bude u skladu sa polom norme njihove kulture, uz roditeljstvo, škole i medije koji služe kao faktori uticaja. Poput kognitivno-razvojne teorije, teorija rodne šeme predlaže da je kognitivna obrada djece ključna za rodnu identifikaciju, odnosno, djeca će naučiti da prepoznaju i organizuju dolazne informacije u rodno zasnovane kategorije (rodne šeme). Rodna šema obuhvata mreže ideja i informacija koje filtriraju percepcije prije nego što dijete uopšte bude svjesno ovog procesa (Bem, 1981, 1983). Rodna šematska obrada uključuje spontano sortiranje objekata, atributa i ponašanja u muške i ženske kategorije bez obzira na njihove razlike u dimenzijama nevezanim za pol. Šeme polova se stalno mijenjaju tokom djetetovog života i razlikuju se od djeteta do djeteta pošto se konstruišu pojedinačno. Međutim, većina pojedinaca koji odrastaju u istom kulturnom kontekstu imaju slično rodne šeme, što je u izvjesnoj mjeri posledica kulturnih rodni stereotipa (Bem, 1981).

1.1.5. Rodni stereotipi

Rodni stereotipi su strukturirani skupovi vjerovanja o ličnim atributima, kao što su interesovanja, kompetencije i uloge muškaraca i žena (Ashmore, Del Boca, 1979). Utvrđeno je da su ova društveno dijeljena uvjerenja veoma stabilna tokom vremena (Prentice, Carranza, 2003). Generalno, smatra se da se muškarci i žene razlikuju u smislu osobina orijentisanih na postignuće, označene kao djelovanje ili instrumentalnost, a u pogledu društvenih i uslužnih osobina, označenih

kao zajedništvo ili ekspresivnost (Tariman, 2020). Muškarci su okarakterisani kao agresivni, snažni, nezavisni i odlučni (agentski atributi), dok su žene okarakterisane kao ljubazne, uslužne, lijepe i zabrinute za druge (zajednički atributi). Zbog promjena u ulogama i aktivnostima muškaraca i žena, ljudi svakodnevno svjedoče kršenju ovih rodni stereotipa. Ipak, sadržaj rodni stereotipa se nije mijenjao tokom godina (Prentice, Carranza, 2003). Dok svi kategorički stereotipi, kao što su nacionalni stereotipi, sadrže deskriptivne informacije o članovima kategorije, rodni stereotipi imaju i deskriptivnu i preskriptivnu komponentu. Deskriptivnu komponentu čine uvjerenja o karakteristikama koje žene i muškarci poseduju, dok se preskriptivna komponenta sastoji od uvjerenja o karakteristikama koje žene i muškarci treba da poseduju (Burgess, Borgida, 1999). Drugim riječima, rodni stereotipi uključuju informacije o atributima koji će vjerovatno karakterisati muškarce i žene i atributima koji bi trebalo da ih karakterišu (Prentice, Carranza, 2003). Postoje i nedostaci kada su u pitanju ove dvije komponente. Dok deskriptivna komponenta rodni stereotipa dovodi do nepovoljnog položaja za žene ili muškarce za koje se smatra da im nedostaju neophodni atributi da bi uspjeli u oblastima u kojima dominiraju, preskriptivna komponenta dovodi do nedostataka za žene ili muškarci koji krše zajednička uvjerenja o tome kako žene ili muškarci treba da se ponašaju (Burgess, Borgida, 1999). Deskriptivne i preskriptivne komponente rodni stereotipa dovode do različitih očekivanja muškaraca i žena, ili dječaka i djevojčica, u pogledu vještina, očekivanja i samopoštovanja. Ova očekivanja se prenose na djecu od dana rođenja od strane roditelja, nastavnika, vršnjaka, i doprinose razvoju rodne šeme djece i posledično samopoimanje dječaka i djevojčica o dostupnim modelima ponašanja. U kontekstu obrazovanja, posebno rodno stereotipna očekivanja se tiču interesovanja, sposobnosti i profesionalnih sklonosti koje se pripisuju djevojčicama i dječacima. Ova očekivanja imaju snažan uticaj na obrazovna postignuća djevojčica i dječaka.

1.1.6. Podjela uloga u vrtićima

Rodne uloge u vrtiću su tema diskusije dugi niz godina. Mnogi su tvrdili da rodne uloge u obrazovanju u ranom detinjstvu doprinose održavanju rodne nejednakosti i stereotipa. Drugi su tvrdili da rodne uloge pružaju osjećaj stabilnosti i predvidljivosti za malu djecu (Josephidou, 2019).

Rodne uloge se odnose na društvena očekivanja koja se postavljaju pojedincima na osnovu njihovog pola. Rano detinjstvo je vrijeme kada deca počinju da razvijaju sopstveni osjećaj rodnog identiteta. Djeca počinju da formiraju razumijevanje sebe kao muškarca ili žene i mogu početi da preferiraju aktivnosti i hobije koji su tradicionalno povezani sa njihovim polom. Veoma je važno naglasiti da djeca u vrtić dolaze sa već stečenim iskustvom o rodnim ulogama iz svojih porodica.

U vrtiću se rodne uloge mogu sagledati kroz igračke i aktivnosti koje se nude djeci. Kao što smo već navodili primjer, djevojčicama se često daju lutke, dok se dječacima daju kamioni i kockice. Ova dihotomija održava društvena očekivanja da djevojčice treba da budu negovane i zainteresovane za kućne poslove, dok dječaci treba da budu zainteresovani za aktivnu igru i izgradnju stvari (Chapman, 2015). Jedan od faktora koji doprinose stereotipima o rodnim ulogama je nedostatak raznolikosti u igračkama i aktivnostima koje se nude djeci (Whitmore, Angleton, Zuccaro 2016). Često postoji rodna podjela u izboru igračaka, što ograničava pristup djece širokom spektru iskustava. Studije su pokazale da kada izbor igračaka djece nije ograničen, veća je vjerovatnoća da će istražiti širok spektar aktivnosti, uključujući i one koje nisu u skladu sa tradicionalnim rodnim ulogama (Tariman, 2020). Drugi faktor koji doprinosi rodnim ulogama u vrtiću je uticaj odraslih. Mala djeca se ugledaju na svoje vaspitače i staratelje kao na uzore i sklona su upijanju njihovih vjerovanja i vrijednosti. Odrasli često nenamjerno jačaju rodne stereotipe tako što djeci dodeljuju rodne uloge kroz jezik koji koriste i način na koji komuniciraju sa njima (Francis, 2010). Štaviše, Francisova navodi da rodne uloge u vrtiću takođe mogu imati dugoročne efekte na akademski i profesionalni izbor djece. Istraživanja su pokazala da je veća vjerovatnoća da djeca internalizuju rodne stereotipe u mladosti, što može uticati na njihovo ponašanje i izbore kako odrastaju. Djevojčice kojima se daje manje mogućnosti da istražuju aktivnosti koje su tradicionalno povezane sa dječacima manje je vjerovatno da će pokazati interesovanje za nauku i matematiku. Slično tome, manje je verovatno da će dječaci koji su obeshrabreni da istražuju tradicionalno ženske aktivnosti nastaviti karijeru u umjetnosti ili društvenim naukama (Chapman, 2015). Ne smije se teret rodnih stereotipa staviti na teret samo djeci. Nastavni programi su kreirani tako da samo jačaju stereotipične uloge. Vaspitači nemaju slobodu da koriste različite metode kojima će hrabriti djecu da napuste krute stereotipe o rodnim ulogama. Ko prosvjetnih radnika bi morala da postoji obaveza pomaganja djeci u pronalaženju alternativa kada je u pitanju izbor didaktičkih materijala koji naglašavaju stereotipični uloge, pa i alternative mogućim profesionalnim karijerama koje ne moraju biti strogo ženske ili muške.

Na kraju možemo reći da rodne uloge u vrtiću imaju i pozitivne i negativne efekte na razvoj djece. Dok jedni vide rodne uloge kao obezbjeđivanje stabilnosti i predvidljivosti, drugi ih vide kao održavanje nejednakosti i ograničavanje potencijala djece (Børve, Børve 2015). Važno je osigurati da djeca imaju pristup širem spektru aktivnosti i igračaka i da odrasli vode računa o jeziku koji koriste i načinu na koji komuniciraju sa djecom. Oспорavajući rodne stereotipe od malih nogu, možemo stvoriti inkluzivnije i ravnopravnije društvo.

1.1.7. Rodna ravnopravnost i predškolsko obrazovanje i vaspitanje

Rodna ravnopravnost je osnovni koncept koji društvo treba da prihvati. Ideja je da svaki pojedinac, bez obzira na svoj rodni identitet, treba da ima jednake mogućnosti, prava i slobode. Koncept rodne ravnopravnosti je kritičan jer se bavi rodnom diskriminacijom, koja je dugotrajno pitanje u društvu. Rodna ravnopravnost obuhvata sve, uključujući pojedince koji se identifikuju kao nebinarne i one koji se ne pridržavaju tradicionalnih rodni uloga. Svaka osoba treba da ima jednak pristup obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti, zapošljavanju i drugim društvenim pogodnostima bez bilo kakvog oblika diskriminacije na osnovu pola. Rodno zasnovano nasilje i zlostavljanje su značajne prepreke za rodnu ravnopravnost. Neophodno je eliminisati rodno zasnovano nasilje u svim njegovim oblicima. Svako treba da se osjeća bezbjedno bez obzira na svoj rodni identitet.

Uprkos mnogim naporima posljednjih godina da se poveća rodna ravnopravnost u obrazovanju, ovo pitanje i dalje ostaje bez konkretnih rješenja, rodna diskriminacija i dalje postoji, a sve više dolazi do izražaja usled ograničenih vaspitno-obrazovnih aktivnosti i nastavnog materijala dostupnog za oba pola tokom školovanja.

Rodni stereotipi su društveno potvrđena opšta uvjerenja da određene aktivnosti, predmeti, osobine i zanimanja su prikladna samo za jedan pol. Iako su organizovana društva uvijek favorizovala odvojene uloge za muškarce i žene, pokazalo se da visoko stereotipizirana djeca mogu biti ometana u razvoju zbog svojih uskih pogleda na ono što je prikladno za školske predmete, igru i zanimanja (Meland, et al, 2017). Životno iskustvo svakog djeteta je jedinstveno i djeca imaju različite potrebe i želje da se prilagode određenim načinima življenja (Browne, 2004). Braunova dalje navodi da pristupi rodne ravnopravnosti nisu zasnovani na pretpostavci da se određene grupe djece mogu posmatrati kao homogene kategorije, npr. „dječaci“ ili „djevojčice“,

već umjesto toga uzimaju u obzir postojanje svih razlika kako bi se doveo u pitanje postojeći nimalo ravnopravan status kvo. Pristup jednakih mogućnosti, međutim često ne uvažava različita životna iskustva djece, a predrasude i diskriminatorne prakse o kojima pojedinci svakodnevno pregovaraju postaju sve vidljivije. Rodna ravnopravnost bi trebala da podrazumijeva pravičnost i jednakost i u procesu i u ishodu.

Dominantan diskur u obrazovanju jesu „istine“ o maloj djeci koje su veoma stereotipične i ne dozvoljavaju vaspitačima da slobodno mijenjaju i formiraju nova uvjerenja o konstruisanju rodnog identiteta kod djece najmlađeg uzrasta. Često se od strane institucija nameće vaspitačima da prihvate „istine“ i prilagode svoju praksu njima. Ove „istine“ o kojima pišemo su sadržane u dokumentima kao što su nastavni plan i program, resursi, okruženje, procjena i evaluacija rada vaspitača i slično (Browne, 2004). Razmatranje alternativnih diskursa, a ne nekritičko prihvatanje dominantnih diskursa, mogu dovesti do veće rodne ravnopravnosti u oblasti ranog djetinjstva i obrazovanja. Neophodno je da vaspitači promišljaju o novim teorijama, idejama i principima, kako bi uočavali ograničenja u postojećim dokumentima i pronalazili mogućnosti za njihove promjene. Braunova (2004) naglašava da vaspitači moraju biti svjesni sopstvene kritičnosti i refleksivnosti kao i uticaj koji se time vrši na davanje slobodnog glasa djeci. Takođe udaljavanje od individualističkog pristupa u nastavi ranog obrazovanja može olakšati rodnu ravnopravnost.

Meknotonova navodi nekoliko načina da se razmije šta bi mogli i trebali biti ciljevi programa rodne ravnopravnosti. Svaki od načina je usklađen sa nekim oblikom feminističke teorije. Već nam je poznato da feministički poststrukturalizam vjeruje da rodne nejednakosti postoje jer živimo u vremenu i društvu koje ima dominantne ideje o „ispravnom načinu“ na koji treba biti muško ili žensko. Za feminističke poststrukturaliste, nejednakosti će nestati kada se izgubi rodni poredak i svaki pojedinac bude muško ili žensko na različite načine u različitim vremenima. Oni takođe navode da djeca do svoje četvrte godine imaju mogućnost pozicioniranja u „pravilnom načinu“ življenja jednog muškarca ili žene. Djeca sebe vide očima odraslih, stalno provjeravaju kako odrasli reaguju na njihov način postojanja i traže od odraslih znakove odobravljanja za „pravilnu“ rodnu identifikaciju. Vaspitači ne mogu pasivno čekati da djeca sama upijaju neseksističke poruke iz svijeta koji ih okružuje, već moraju biti aktivni učesnici u toj borbi dešifrovanja poruka koje dolaze iz okruženja i tako pomoći djeci da se istinski pronađu u pravednom i jednakom istom tom

okruženju iz kojeg prikupljaju i obrađuju informacije (Gullberg, Andersson, Danielsson, Scantlebury, Hussenius, 2017).

Vaspitači moraju mnogo truda i volje da ulože u to kako će i na koji način raditi na poboljšanju rodne ravnopravnosti, koji će biti njihovi ciljevi, koje teorije o rodu će uticati na njihov rad i koje će strategije usvojiti u svom radu. Analiza postojećeg diskursa od strane vaspitača može biti značajna alatka kojom se dolazi do rodne ravnopravnosti u vrtiću.

Meknotonova navodi šest tački polazišta putem kojih vaspitači omogućavaju djeci jednake uslove za rast i razvoj. To su:

- Identifikovanje kako kategorišemo ljude, uključujući sebe;
- Identifikovanje društvenih praksi kroz koje dajemo značenje kategorijama koje učimo;
- Identifikovanje obrazaca emocionalnih značenja i ulaganja koje imamo u određenim kategorijama;
- Imenovanje diskursa koji konstruišu nastavnu praksu i koji se konstruišu u nastavnoj praksi vaspitača;
- Identifikovanje institucionalnih okvira za različite diskurse koji se konstruišu u nastavnoj praksi vaspitača;
- Identifikovanje društvenih odnosa moći i efekata različitih diskursa koji se kreiraju u nastavnoj praksi vaspitača.

Analizom diskursa, vaspitači mogu obezbijediti alternativne fokuse za posmatranje djece, nastavnu praksu, profesionalnu samoevaluaciju, a sve to za krajnji cilj ima obezbjeđivanje rodne ravnopravnosti u predškolskim ustanovama (MacNaughton, 2000).

1.2. Fizičko okruženje u vrtiću

Fizičko okruženje igra ključnu ulogu u ranom obrazovanju djeteta, posebno u okruženju vrtića. Promišljeno i dobro opremljeno fizičko okruženje promovise angažovanje djece, radoznalost i sveukupni razvoj. Učionice u vrtićima treba da obezbijede stimulatívne prostore za igru kako bi se podstaklo aktivno učešće djece. Prostori za igru treba da budu dobro organizovani, nudeći niz

materijala prilagođenih uzrastu, treba da promovišu kreativnost, rješavanje problema i društvenu interakciju, omogućavajući djeci da istražuju, eksperimentišu i slobodno izražavaju sebe.

Stvaranje bezbjednog i pristupačnog fizičkog okruženja glavna je stavka prilikom organizacije prostora vaspitno – obrazovnih ustanova, čime se postiže osjećaj bezbjednosti i podsticanje pozitivnog stava prema učenju. Namještaj i oprema treba da budu veličine djeteta, omogućavajući djeci da samostalno pristupaju materijalima i resursima. Ovo im daje moć da donose odluke, razvijaju vještine samopomoći i preuzmu odgovornost za svoje učenje. Štaviše, mjere bezbjednosti kao što su zaobljene ivice, netoksični materijali, podovi otporni na klizanje i adekvatan nadzor dodatno poboljšavaju aspekte bezbjednosti fizičkog okruženja. Kreiranje jasnih staza, dobro osvijetljenih prostora i dobro organizovanog rasporeda unutar učionice doprinosi nesmetanom toku aktivnosti, minimizirajući smetnje i maksimizirajući angažovanje djece. Stvaranje različitih centara za učenje ili zona u učionici u vrtiću podržava istraživanje i učenje djece u različitim domenima. Ovi centri mogu da se bave različitim predmetnim oblastima ili ciljevima učenja, kao što su čitanje, nauka, matematika, muzika, dramska igra i slično. Svaki centar treba da bude jasno definisan, opremljen relevantnim materijalima i resursima i da promoviše specifičnu vrstu učenja ili razvoja vještina. Optimalno fizičko okruženje u vrtiću postavlja scenu za smislene interakcije, rast i razvoj osnovnih vještina koje služe kao osnova za doživotno učenje. Dizajn učionica u velikoj mjeri utiče na angažovanje i interakciju učenika. Dobro dizajnirane učionice sa odgovarajućim rasporedom i namještajem promovišu saradnju i poboljšavaju komunikaciju između djece i vaspitača.

Aktivno angažovanje u opremanju prostora u učionici i oblastima za učenje se često pojavljuje u novijoj pedagoškoj literaturi kao ključni kanal za učenje u ranim godinama. Ovaj fokus proizilazi iz značajnog međunarodnog uticaja koji su progresivni pedagogi usredsređeni na djecu imali tokom obuke, politike i prakse u obrazovanju u ranom uzrastu. Oni su dali značajnu vrijednost sadržaju i uređenju „fizičke učionice“, smatrajući da su materijalna stimulacija i okruženje za učenje od suštinskog značaja za efektivnu pedagogiju (Chapman, 2021). Veliki broj škola učenja se upravo vodi i pridržava ovim činjenicama kada je u pitanju uređenje njihovih radnih prostorija (Montessori, Reggio Emilia..). Prostori predškolskih ustanova i jaslica takođe stvaraju mogućnosti za socijalno učenje koje, zavisno od svog dizajna i rasporeda, otvara određene mogućnosti djece koja se igraju u njima i kroz njih.

Uticaj fizičkog okruženja na obrazovanje je nesporan. Dobro osmišljeno okruženje za fizičko učenje može pozitivno uticati na motivaciju učenika, angažovanje i ukupna akademska postignuća. Pruža mogućnosti za saradnju, uključuje tehnologiju, obezbjeđuje bezbjednost i zdravlje i podstiče ekološku svijest. Kako obrazovne institucije nastavljaju da prepoznaju važnost fizičkog okruženja, ulaganje u stvaranje povoljnih prostora za učenje će nesumnjivo otključati potencijal svih učenika.

1.2.1. Uticaj fizičkog okruženja na obrazovanje i vaspitanje djece

Naše razumijevanje fizičkog okruženja zasnivamo na perspektivi kulturne društvene izgradnje (Borve, Borve 2016). To znači da se izgradnja prostorija posmatra kao dio lokalne kulture, znanja i identiteta, koji funkcionišu kao pravila i norme društvenog djelovanja. Okruženje je konstruisano za specifične društvene obrasce i ima uticaj na društvene radnje. Odrastanje u određenoj kulturi podrazumijeva razvijanje znanja o tome kako se ponašati u raznim prostorijama i u različitim društvenim kontekstima. Fizičko okruženje se sastoji od struktura koje se mogu podijeliti na tri različita elementa:

- fizička lokalizacija, kao što su zgrade i njihovo postavljanje;
- fizički raspored sobe i;
- fizički uslovi prostorije, uključujući namještaj, opremu, dizajn i dekoraciju. U vrtićima, kao i u drugim vaspitno – obrazovnim ustanovama, zatvorena fizička okruženja se obično dijele na različite društvene zone koje daju signale i normativne smjernice šta se tamo dešava i šta je tamo neprikladno raditi (Borve, Borve, 2016).

Rod je simbolička kategorija u kojoj se na fenomene gleda kao na rodno obilježje. Materijali povezani sa rodom razlikom impliciraju da se rod pojavljuje kao metafora. Međutim, simbolička značenja materijala nisu jednostrani odraz kulture, već umjesto toga su proizvodi koji su kroz interakcije ugrađeni u konstrukciju kulture. Svakodnevni život vrtića je okarakterisan kao praćenje otvorenih planova i fiksnih rutina uključujući provjere da li su aktivnosti obavljene u određeno vrijeme. Godišnji, mjesečni i nedjeljni planovi su funkcionisali kao akcione smjernice za organizaciju svakodnevnog života osoblja, na taj način čineći radni dani predvidljivim i standardizovanim (Gandini, et al, 2015). Uz pomoć tih planova, nastavni kadar ima mogućnost

obrade tema sa djecom, prilikom čega je poželjno da vode računa o izbjegavanju stereotipičnih materijala i načina rada. U izvođenju aktivnosti, koje nisu stereotipične znatno pomaže i okruženje samog vrtića koje ima ulogu “trećeg učitelja”. Rodni stereotipi su važno pitanje jer mogu ograničiti izloženost djece vršnjacima suprotnog pola, igračkama koje nisu rodno stereotipne i pojačavaju razvoj rodno neprikladnih emocija. Gandini objašnjava da ova ograničenja mogu uticati na percipirane kompetencije djece ograničavajući ono što vjeruju da je njihov potencijal u kognitivnim i socijalnim vještinama.

Predškolske ustanove mogu i treba da budu veoma važne u ukidanju rodnih stereotipa u društvu. Takođe jedan od načina za borbu protiv rodne pristrasnosti je primjena nastavnog plana i programa koji čini djecu svjesnom stereotipa i sadrži prijedloge o tome kako odgovoriti na te stereotipe. Materijalima i organizacijom prostora unutar učionice može se manipulirati kroz aktivnosti i time postići značajni rezultati kada je u pitanju uticaj na smanjenje rodnih stereotipa. Rodno osjetljivi nastavni materijali mogu biti suštinski resursi za učenje, pogotovo vaspitačima koji žele prilikom vaspitno – obrazovnog procesa da umanje rodne stereotipe. Kada vaspitači u vrtiću efikasno koriste nestereotipične materijale, lako se postiže rodno pravedno okruženje i atmosfera u vrtiću (Chapman, 2021). Neophodno je uklanjanje tekstualnih i vizuelnih materijala iz nastavnog procesa koji jačaju i osnažuju stereotipne uloge, a ubaciti sve materijale koji omogućavaju jednak naglasak na oba pola. Takođe, velika je upotreba književnih materijala sa ilustracijama uz pomoć kojih djeca uče, ali ne može se ne primijetiti da u svim tim materijalima rijetka su odstupanja od stereotipičnih uloga. Takođe i u vaspitač mora biti obazriv i pažljivo mora birati sadržaje koje će obrađivati sa djecom. Naravno, kao što smo i ranije pomenuli da bi se sve ovo sprovelo prilikom rada, neophodna je i transformacija nastavnih planova i programa kojima bi se omogućio Slobodan odabir resursa od strane vaspitača (Chapman, 2021).

1.3. Prikaz rezultata srodnih istraživanja

Na osnovu pregleda dostupnih istraživanja, možemo da konstatujemo da je relativno zanemarljiv broj istraživanja posvećenih isključivo tome kako fizički elementi odnosno struktura vrtićke sobe, izgled zidova, raspored i sadržaj centara interesovanja, kao i vrsta dostupnih resursa (igračaka, didaktičkih materijala, knjiga, slikovnica i sl.) učestvuju u izgradnji rodnih identiteta djece predškolskog uzrasta.

Prethodna istraživanja pokazuju da vaspitači – žene uglavnom dekorišu učionice, vrlo stereotipno i podijeljeno na muške i ženske centre interesovanja, koje djeca koriste takođe podijeljeni po rodnim ulogama (Borve i Borve, 2016; Lyttleton-Smith, 2017). Smith navodi da fizičko okruženje mora naglašavati jednakost i raznolikost, a redizajn učionica predstavlja uključenje rodno neutralnih igračaka i ublažavanje rodne segregacije u učionici.

Par istraživanja naglašava rodne stereotipe kod vaspitača i ponašanje u skladu sa njima.

Vaspitači u vrtićima odjeću posmatraju kao obilježje rodnog identiteta. Direktno ili indirektno govore djeci kako bi se trebali oblačiti dječaci, a kako djevojčice (Gelir, 2020). Razlika u komunikaciji sa dječacima i djevojčicama, komentarisanje fizičkog izgleda djece, više pažnje usmjerene na dječake, uključivanje djevojčica u sređivanje učionica, neke su od rodno tipičnih pedagoških praksi vaspitača. Sa druge strane prilikom istraživanja uočilo se atipično ponašanje djece, pogotovo dječaka tokom slobodne igre – korišćenje i njega lutkica ili igre u kuhinji (Meland, Kaldvedt, 2017; Callahan, Nicholas, 2018). Veoma je važno vaspitačima obezbijediti edukaciju po pitanju rodnih identiteta djece kako bi mogli otvorenijeg uma pratiti promjene koje su normalne u dječijem odrastanju, a tiču se nebinarnih rodnih identifikacija djece (Paechter, 2020). Drugačija očekivanja od strane vaspitača od dječaka i djevojčica pokazala su se u istraživanju Kollmayer, Schober i Spiel iz 2016. godine, čijim rezultatima se potvrđuju rodne podjele ajece a samim tim negativno uticanje na motivaciju i postignuća učenika. Ovi istraživači ističu da se vaspitači moraju stručno edukovati da svoj posao obavljaju fokusirani na razvoj pojedinca i njegove mogućnosti, oslobođeni rodnih stereotipa. Slično istraživanje u dva crnogorska vrtića dalo je rezultate dominacije diskursa binarnih opozicija sa akcentom na rodno stereotipne igračke, igre, igre uloga, itd. Očekivanja nastavnika su rodno tipizovana i zasnivaju se na objektivističkoj ličnoj epistemologiji (Todorović i sar., 2023). Većina vaspitača smatra da pitanje roda nije nešto što bi zanimalo djecu, dok drugi zastupaju stav da su djeca suviše mala da bi se upoznavala sa tako kompleksnim pitanjem kao što je rod (MacNaughton, 2000).

Takođe uočljivo je drugačije ponašanje djece prema muškim i ženskim vaspitačima (Jospheidou, 2019). Josephidou ističe da nedostatak muških vaspitača nije toliko veliki problem, koliko su problem predagoška ponašanja sa manjkom rodne fleksibilnosti, koja moraju biti prioritet u radu i muških i ženskih vaspitača. Brody (2014) takođe stavlja akcenat na nedostatak muškaraca u predškolskom obrazovanju, svega 3% širom svijeta.

Sve igračke dostupne djeci otvoreno ili prikriveno šalju poruke o rodu i seksualnosti. Vaspitači svjesno ili nesvjesno vrše podjelu tih igračaka i stvaraju pogrešna shvatanja o rodu kod djece (Salgam, 2015). Više istraživanja je pokazalo da vjerovanja vaspitača imaju direktan uticaj na djecu. Nažalost rezultati pokazuju da vaspitači imaju izuzetno stereotipan pogled na razvoj rodnog identiteta djece, koji može štetiti njihovom razumijevanju roda (Chapman, 2015; Milić i saradnici 2021).

Materijali za igru su podijeljeni po rodnim razlikama ili odvojeni jedni od drugih (Hjelmer, 2020). Jedno od istraživanja dječije književnosti donosi rezultate u kojima je istraženo 16 književnih djela od kojih je 14 sa glavnim muškim likovima. U većem dijelu literature koja se koristi, zastupljenost muških likova je 45%, mnogo više od ženskih i rodno neutralnih likova (Filipović, 2018). Prilikom izbora tih materijala mora se obratiti pažnja na literaturu koja ne akcentuje rodno binarne diskurse, intersekcionalnost, heteronormativnost i diskurse nevinosti iz djetinjstva (Whitmore, Angleton i Zuccaro, 2016). Aud Torill Meland u svom istraživanju zaključuje da transformacija rodno stereotipnih bajki pojačava svijest o rodnim podjelama kod vaspitača, lakše uočavanje skrivenih poruka i pojavljuju se nove perspektive o rodu koje pripadaju modernom društvu. Audio vizuelna sredstva novijeg datuma, omogućavaju slobodnije i pravičnije kreiranje sredine za svu djecu (Meland, 2020).

Niz istraživanja pokazuje da nema značajne razlike u vremenu provedenom sa igračkama koje su rodno tipične ili rodno neutralne među djecom. Razlika je u stepenu složenosti igre. Kod djevojčica je složena igra uočljivija tokom igranja sa igračkama nego kod dječaka. Dječaci se složenije igraju sa igračkama koje su ženski rodno tipične, npr. kuhinja, telefon i slično u odnosu na muške rodno tipične igračke: automobili, super junaci i slično (Cherney i Dempsey, 2010; Cherney, Vance, Glover, Ruane i Ryalls, 2010). Rodne teme su prisutne kod slobodne igre djece, ali kada je u pitanju shvatanje i izgradnja mišljenja o rodnim identitetima djeca se prepuštena sama sebi i izložena socio-kulturalnim uticajima koji vode do rodno stereotipnih ponašanja (Pavlović Breneselović, Krnjaja 2016). U nekim istraživanjima dominantan argument je da izmjena nastavnog plana i programa kao i nastavnog materijala koji vaspitači koriste, pozitivno doprinosi razbijanju rodnih stereotipa kod djece uzrasta 3 – 6 godina (Tariman, 2020; Chung, Hui Huang, 2021). U istraživanju iz 2017. godine, Gullberg i saradnici razvijaju model diskursa kojim se razvija repertoar nastavnih strategija oslobođenih od rodno stereotipnih i binarnih vrtičkih aktivnosti.

Pored izmjene plana i programa, istraživanja su pokazala da saradnja sa porodicom ima veliki značaj kada je u pitanju umanjeње rodnih stereotipa kod djece (Chapman, 2021).

A kada je u pitanju teritorija Crne Gore, nekoliko istraživanja je dovelo do rezultata da su vaspitači svjesni rodnih stereotipa, ali da velike prepreke pri ohrabrivanju identitetskog izbora predstavlja porodica (Milić, Todorović, Marojević, Jelić, Mijović, Bulajić, 2021). Ovi autori dalje navode da vaspitači iako svjesni rodnih stereotipa često iskazuju neke stavove gdje se ne prepoznaje tipična binarna slika djeteta u pogledu njihovih sklonosti i načina učenja. U svom istraživanju navode neke od iskaza vaspitača kao što su da je sa dječacima teže raditi, da se oni brže umore, više gundaju, dok su djevojčice mnogo „lakše“ za saradnju. Sledeće istraživanje iz dva crnogorska vrtića dolazi do rezultata da je vidljiva dominacija binarne opozicije „hegemonične muškosti“ i „naglašene ženstvenosti“ (Todorović, Marojević, Krtolica, Jaramaz, 2023). U ovom istraživanju akcenat je na rodno stereotipne igračke, uloge, igre i profesije. Oni naglašavaju da kultura vrtića zapravo osnažuje „prave“ rodne prakse kod djece i da upravo vaspitači od djece imaju rodno tipizovana očekivanja. Rezultati dalje navode da se moraju vršiti istraživanja sa fokusom na odnos epistemoloških teorija vaspitača i dominantnih rodnih diskursa u vrtiću.

2. METODOLOŠKE OSNOVE

2.1. Problem i predmet istraživanja

Na osnovu dosadašnjih istraživanja, primjećuje se nedostatak onih koja se bave isključivo analizom fizičkih aspekata vrtičke sredine i njihovim uticajem na izgradnju rodnog identiteta djece predškolskog uzrasta.

Ovaj rad će se koncentrisati na analizu enterijera vrtičkih prostorija – izgled zidova, raspored i sadržaj centara interesovanja i analizu resursa (igračaka, knjiga, slikovnica, didaktičkih materijala i slično). Ispitaće se kako prostor i resursi u vrtiću doprinose identifikaciji i razumijevanju roda.

Dakle, predmet ovog istraživanja je ispitivanje da li su fizičko okruženje i resursi koji su djeci dostupni u vrtićima rodno senzitivni ili ne (odnosno da li su rodno stereotipni). Pod rodnom senzitivnošću u našem radu podrazumijevamo kapacitet fizičkih aspekata vrtičke kulture (enterijera i resursa) da ne prenosi isključivo binarnu rodnu perspektivu u procesu razvoja rodnih identiteta djece, odnosno da podstiče propitivanje tipičnih obrazaca usvajanja rodnih uloga kod dječaka i djevojčica.

2.2. Cilj i zadaci istraživanja

Sproveli smo istraživanje sa ciljem da se procijeni da li su fizičko okruženje i materijali koji su dostupni djeci, rodno senzitivni ili ne. Cilj postavljen na ovaj način ukazuje na razlog proučavanja fizičkog okruženja kao „trećeg učitelja“ (Gandini et al., 2015) i njegov uticaj na izgradnju rodnog identiteta kod djece najmlađe dobi.

Polazeći od definisanog cilja istraživanja formulisali smo i istraživačke zadatke putem kojih ćemo ostvariti postavljeni cilj istraživanja:

- Utvrditi da li je dizajn i organizacija učionica rodno senzitivna;
- Utvrditi da li su dostupni resursi (didaktički materijali, knjige, slike, igračke...) rodno senzitivni;
- Utvrditi da li su centri interesovanja organizovani rodno stereotipno;
- Utvrditi sa li je veći broj rodno binarnih ili rodno neutralnih igračaka u učionici;

- Utvrditi da li je djeci dostupan rodno neutralan audio-vizuelni sadržaj;
- Utvrditi da li postoji razlika u rodnoj senzitivisanosti fizičkog okruženja učionice (radne sobe) i zajedničkih prostorija u vrtiću (hol, predsoblja, hodnici, ulaz...).
-

2.3. Naučno – istraživačke hipoteze

Imajući u vidu prethodno utvrđen cilj i zadatke istraživanja, kao i rezultate do kojih se došlo u domenu srodnih istraživanja, polazimo od sljedeće ključne hipoteze:

- Fizičko okruženje i didaktički materijali u vrtićima u Crnoj Gori nisu rodno senzitivni.

Posebne (pomoćne) istraživačke hipoteze:

1. Pretpostavlja se da dizajn i organizacija prostora u učionicama vrtića nisu rodno senzitivni (prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima, rodno tipičnih prikaza dječaka/djevojčica na posterima/fotografijama na zidovima, rodno tipičnih oznaka na ormarićima za djevojčice/dječake...).
2. Pretpostavlja se da didaktički materijali kao što su: knjige, slike, igračke nisu rodno senzitivni (prisustvo resursa koji prenose poruke o rodno stereotipnim ulogama žena/muškaraca).
3. Pretpostavlja se da su centri interesovanja organizovani na rodno stereotipan način (centar „kuhinja“ za djevojčice; manipulativni i grđevinski centar za dječake i sl.).
4. Pretpostavlja se da je veći broj rodno binarnih igračaka u vrtiću u odnosu na rodno neutralne.
5. Pretpostavlja se da su učionice (radne sobe) značajno više rodno stereotipno opremljene u fizičkom smislu, nego što su to zajednički prostori u vrtiću.

2.4. Naučno – istraživačke varijable

Na osnovu postavljenog cilja istraživanja definisaćemo zavisne i nezavisne varijable istraživanja.

Zavisne varijable su dekorativni posteri, slike, resursi i didaktički materijali dostupni za rad tokom aktivnosti.

Nezavisne varijable su:

- Nedostatak vremena vaspitača i ostalih zaposlenih u ustanovi
- Profesionalne kompetencije vaspitača
- Lične karakteristike vaspitača
- Stereotipi i predrasude vaspitača o rodnom identitetu

2.5. Naučno – istraživačke metode, tehnike i instrumenti

Naše istraživanje se bavi procjenom rodničkih aspekata fizičkog okruženja u vrtićima u Crnoj Gori, pa smo se shodno tome odlučili za kvantitativni metodološki pristup. Za naše istraživanje analiziralo se ukupno 8 vrtića u Crnoj Gori, od kojih su 6 državni vrtići i 2 privatna.

Naučno istraživačka metoda koja se koristi u početnom dijelu rada, odnosno teorijskom pristupu temi jeste metoda teorijske analize sa tehnikom analize sadržaja. Za što bolji pristup problemu neophodno je i proučavanje teorije, kako bi se jasno definisali i razgraničili pojmovi koji sačinjavaju temu. Deskriptivna metoda, kao najpogodnija za proučavanje vaspitne empirije se koristi u istraživačkom dijelu rada. Oslanjajući se na empirijske, iskustvene činjenice snimili smo postojeće stanje u vrtićima. Istraživački instrument koji smo koristili je ekstenzivna ček lista, za pojedine istraživačke segmente (resursi, dizajn, centri interesovanja, igračke, slike, slikovnice...), kao i protokoli posmatranja fizičke sredine u vrtićima sa rodničkih aspekata. U uvodnom dijelu instrumenta, direktorima ustanova je jasno naznačena svrha istraživanja, kao i da je ček lista u potpunosti anonimna.

Istraživanje će obuhvatiti radne prostorije (učionice), hodnike, igračke, didaktičke materijale, slike, slikovnice i sve raspoložive resurse koji se svakodnevno koriste u vaspitno – obrazovnom procesu.

Na bazi dobijenih rezultata napisali smo zaključke i preporuke našeg istraživanja.

Ekstenzivna ček lista

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
--	---	---

<ul style="list-style-type: none"> ✘ Prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima ✘ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✘ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✘ Odvojeni “ženski i muški” djelovi učionice 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Rodno tipične knjige ✘ Rodno tipične slike ✘ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✘ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Manipulativni centar ✘ Građevinski centar ✘ Centar “kuhinja” namijenjen djevojčicama ✘ Likovni centar ✘ Jezički centar ✘ Centar uloga ✘ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✘ Princeze za djevojčice ✘ Bebe za djevojčice ✘ Mede za djevojčice ✘ Šminka za djevojčice ✘ Super-junaci za dječake ✘ Automobili za dječake ✘ Kocke za dječake ✘ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Boje na zidovima ✘ Dekorativni posteri ✘ Dekorativne zavjese ✘ Podovi (tepisi) ✘ Ormarići ✘ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Predulaz ✘ Toaleti ✘ Hodnik ✘ Ormari i oznake na ormarima

(Prilikom posmatranja učionica, u ček listi će se štrikirati ono što je pronađeno kao stereotipično, ba x će se stavljati pored rodno neutralnih materijala, stvari, slika i slično)

2.6. Populacija i uzorak

Osnovni naučno – istraživački skup – populaciju iz koje se biraju statističke jedinice za uzorak istraživanja čini više od 30 vaspitno - obrazovnih ustanova.

Uzorak istraživanja čini osam vrtića na teritoriji podgorice od kojih su pet državnih vrtića vrtića i tri privatna. Navedeni uzorak je izabran zbog vremenskih, materijalno – tehničkih i prostornih uslova.

Naučno – istraživački uzorak sačinjavaju:

1. JPU “Đina Vrbica”
  - VJ “Dragan Radulović” – 7 učionica
  - VJ “Jelena Četković” – 4 učionice
  - VJ “Mali princ” – 4 učionice
  - VJ “Mogli” – 4 učionice
  - VJ “Zvončić” – 4 učionice
2. PPU “Dobra vila” – 2 učionice
3. PPU “Dodo” – 1 učionica
4. PPU “Dnevna majka” – 1 učionica

2.7. Obrada podataka

Obradu podataka započeli smo računanjem svim elemenata iz ekstenzivne ček liste pojedinačno za svaku vaspitnu jedinicu. Na osnovu tih pojedinačnih rezultata smo u svakom grafikonu prikazali one elemente koji su se pronašli unutar kompletne jedne Ustanove kao najviše stereotipični. Na kraju, dobijenim podacima svih elemenata iz svih ustanova zajedno testiramo postavljene hipoteze, odnosno da li ih prihvatamo ili odbacujemo.

3. PRIKAZ I DISKUSIJA DOBIJENIH REZULTATA

U daljem dijelu rada predstavimo tabelarni prikaz rezultata sa komentarima za svaku učionicu. Najprije ćemo prikazati ček listu, a nakon toga će biti prikazane zabilješke sa terena koje će opisati stanje koje je zatečeno u vrtićima prilikom posjete, a procijenili smo da su od važnosti za naše istraživanje. Nakon prikaza svih učionica iz jedne vaspitne jedinice, dati su grafikoni koji pokazuju sumarno stanje te vaspitne jedinice.

Rezultati istraživanja – JPU „Đina Vrbica“ VJ „Dragan Radulović“

JPU „Đina Vrbica“ VJ „Dragan Radulović“ (učionica br. 1)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
<ul style="list-style-type: none"> ✗ Prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima ✓ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✗ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✗ Odvojeni “ženski i muški” djelovi učionice 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Rodno tipične knjige ✗ Rodno tipične slike ✗ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✗ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Manipulativni centar ✗ Građevinski centar ✗ Centar “kuhinja” namijenjen djevojčicama ✗ Likovni centar ✗ Jezički centar ✗ Centar uloga ✗ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✗ Princeze za djevojčice ✓ Bebe za djevojčice ✗ Mede za djevojčice ✗ Šminka za djevojčice ✗ Super-junaci za dječake ✓ Automobili za dječake ✗ Kocke za dječake ✗ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Boje na zidovima ✗ Dekorativni poster i ✗ Dekorativne zavjese ✗ Podovi (tepisi) ✗ Ormarići ✗ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Predulaz ✓ Toaleti ✓ Hodnik ✓ Ormari i oznake na ormarima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Vrata od učionice su žute boje, zidovi su bijele i žute boje. Na jednom zidu se nalazi slika petoro djece koja skakuću. Tri dječaka obučena u zelenu, plavu i bijelu odjeću i dvije djevojčice u rozoj i narandžastoj haljinici. Ormarića u učionici nema, nema ni oznaka. Učionica je opremljena tako da nema podjele na ženske i muške djelove za igru.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

U učionici nismo pronašli nikakve knjige, slikovnice i didaktički materijal za djecu i aktivnosti.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

U učionici centri interesovanja nisu jasno naznačeni. Nalazi se nekoliko polica sa kockicama, puzlama, gumenim i drvenim oblicima raznih boja. Ističe se muzički centar u ćošku u kojem se nalazi crni sintisajzer, drvena mnja gitara za djecu i bijeli bubnjevi. Flomasteri i drvene bojice se nalaze na random stolu vaspitača.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

Na jerdnoj polici u učionici nalazi se desetak plišanih medvjedića.

UČIONICA ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENA U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE

Zidovi su bijeli i žuti. Dekorativni posteri su naslikani, to su životinje, knjige, brojevi, slova i geometrijski oblici. Na jednom zidu se nalazi slika petoro djece koja skakuću. Tri dječaka obučena u zelenu, plavu i bijelu odjeću i dvije djevojčice u rozoj i narandžastoj haljinici. Dekorativnih zavjesa nema. Tepiha nema u učionici. Stolovi su žuti plastični, stolice su plave plastične i unose se po potrebi.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Toaleti se nalaze u sklopu svake učionice. U toaletima su roze i bijele pločice. Hodnici i predulazi između učionica su crvene, zelene, plave i roze boje sa ukrasnim ormarima za djecu i cvijetnim oznakama istih boja. Na ormarićima i zidovima hodnika se nalaze posteri cvijeća, životinja i raznih prirodnih pojava kao i izložbe dječijih radova. Takođe uočeni su posteri dječaka i djevojčica koji se drže za ruke obučeni u plavoj (dječaci) i rozjoj i crvenoj (djevojčice) boji. Svi ormarići u hodnicima su plave, crvene i zelene boje. Oznake djece na ormarićima su plave za dječake, crvene ili roze za djevojčice.

JPU „Đina Vrbica“ VJ „Dragan Radulović“ (učionica br. 2)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pristup rodno tipičnih boja na zidovima ✓ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✗ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✗ Odvojeni “ženski i muški” djelovi učionice	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rodno tipične knjige ✗ Rodno tipične slike ✗ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✓ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Manipulativni centar ✓ Građevinski centar ✓ Centar “kuhinja” namijenjen djevojčicama ✗ Likovni centar ✗ Jezički centar ✗ Centar uloga ✗ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✗ Princeze za djevojčice ✗ Bebe za djevojčice ✗ Mede za djevojčice ✗ Šminka za djevojčice ✗ Super-junaci za dječake ✗ Automobili za dječake ✗ Kocke za dječake ✗ Mede za dječake	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Boje na zidovima ✗ Dekorativni posteri ✓ Dekorativne zavjese ✗ Podovi (tepisi) ✗ Ormarići ✗ Radni stolovi i stolice	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Predulaz ✓ Toaleti ✓ Hodnik ✓ Ormari i oznake na ormarima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi unutar učionica su bijele i plave boje. Zid na kojem se nalaze prozori je plave boje sa plavim zavjesama. Rodno tipični prikazi dječaka i djevojčica na zidovima su uočeni na nekoliko mjesta. Dječaci su obučeni u plavoj i zelenoj odjeći a djevojčice u žutoj. Radnje koje obavljaju su tipične za dječake: igranje sa loptom, igranje u pijesku, dok djevojčice na slikama preskaču lastiš. Nema rodno tipičnih oznaka za dječake i djevojčice na ormarićima. Nijesu odvojeni muški i ženski djelovi učionice. U svakom ćošku se nalazi centar interesovanja opremljen tako da zadovolji potrebe za igrom sve djece u učionici.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

U ormariću vaspitača nalazi se desetak knjiga za djecu i sve 34ro j rodno tipičnim podjelama uloga muškaraca i žena (Snežana i sedam patuljaka, Pepeljuga i drugi Dizniji klasići). Rodno tipičnih slika za djecu nema, uglavnom su sve slike dostupne djeci vezane za životinje. Uvid u didaktički materijal nijesam imala. Književni materijali koji se nalaze u jezičkom centru su uglavnom sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

Manipulativni centar je uređen sa četiri drvene police u kojima se nalaze 34ro ji, kocke i slični predmeti raznih veličina i boja. Korpe unutar police su žute, zelene i crvene boje. Građevinski centar je jedna velika polica crvene boje sa crvenim cvjetićima po njoj. Materijal koji se nalazi unutar police su razni prirodni predmeti: šibice, drvo, papir kao i razne igračke. Likovni centar je jedna drvena manja polica na kojoj se nalaze bojice, flomasteri, tempere i vodene bojice.

Jezički centar je manja polica sa raznovrsnim slikovnicama na temu životinja, prirodnih pojava, saobraćaja i slično. Centar uloga ne postoji u učionici. Muzički centar je veća drvena polica na kojoj se nalazi cd plejer i desetak diskova sa raznim dječijim pjesmicama.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

U učionici od igračaka koje su bile dostupne djeci mogli su se uočiti rozi medvjedići, bebe, konjići i šminka za djevojčice. Sve to se nalazilo u građevinskom centru interesovanja i u centru "kuhinja". Automobila, super heroja i rodno neutralnih plišanih medvedića nije bilo.

UČIONICA ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENA U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE U VRTIĆU

Učionica je rodno neutralnije opremljena u odnosu na zajedničke prostorije u vrtiću. Ormarići i krevetići u učionici su zelene boje bez ikakvih oznaka. Radni stolovi i stolice su drveni bez boje po njima. Dekorativnih tepiha, nije bilo, dekorativne zavjese su plave boje, ulazna vrata od učionice su takođe plave boje.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Toaleti se nalaze u sklopu svake učionice. U toaletima su roze i bijele pločice. Hodnici i predulazi između učionica su crvene, zelene, plave i roze boje sa ukrasnim ormarima za djecu i cvijetnim oznakama istih boja. Na ormarićima i zidovima hodnika se nalaze poster i cvijeća, životinja i raznih prirodnih pojava kao i izložbe dječijih radova. Takođe uočeni su poster i dječaka i djevojčica koji se drže za ruke obučeni u plavoj (dječaci) i roznoj (djevojčice) boji. Svi ormarići u hodnicima su plave, crvene i zelene boje. Oznake djece na ormarićima su plave za dječake, crvene ili roze za djevojčice.

JPU „Đina Vrbica“ VJ „Dragan Radulović“ (učionica br. 3)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
--	---	---

<ul style="list-style-type: none"> ✗ Prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima ✓ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✗ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✗ Odvojeni “ženski i muški” djelovi učionice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rodno tipične knjige ✓ Rodno tipične slike ✗ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✓ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Manipulativni centar ✗ Građevinski centar ✗ Centar “kuhinja” namijenjen djevojčicama ✗ Likovni centar ✗ Jezički centar ✗ Centar uloga ✗ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✗ Princeze za djevojčice ✗ Bebe za djevojčice ✗ Mede za djevojčice ✗ Šminka za djevojčice ✗ Super-junaci za dječake ✗ Automobili za dječake ✗ Kočke za dječake ✗ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Boje na zidovima ✓ Dekorativni posteri ✗ Dekorativne zavjese ✗ Podovi (tepisi) ✓ Ormarići ✗ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Predulaz ✓ Toaleti ✓ Hodnik ✓ Ormari i oznake na ormarima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi su bijele i žute boje. Rodno tipičnih prikaza dječaka i djevojčica na zidovima je bilo. Uglavnom su prikazane slike zanimanja, gdje su uloge dodijeljene rodno tipično (piloti-muškarci, šnajderica-žena, zidar-muškarac, policajac-muškarac, učiteljica-žena, itd). Oznaka na ormarićima nije bilo, kao ni odvojenih muških i ženskih djelova učionice.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Didaktički materijal nismo imali na uvid. Slike koje smo našli kroz učionicu su uglavnom slike sa zanimanjima gdje su uloge podijeljenen prema rodno stereotipima. Knjige i književni materijali dostupni djeci su izloženi u jezičkom centru. Tu se nalazilo 15 knjiga, uglavnom Diznijevih klasika sa rodno tipičnim porukama i podijeljenim ženskim i muškim ulogama.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

Svi centri interesovanja su napravljeni od drvenih polica sa crvenim pločama. U svakom centru interesovanja se nalaze potrebni materijali za rad predviđen u tom centru. Centar “kuhinja” i muzički centar nisu postojali u ovoj učionici.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

Igračke kao što su princeze za djevojčice, bebe i mede za djevojčice, šminka, junaci, automobile, kočke i medvedići za dječake nisu pronađeni u igračkama.

UČIONICA ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENA U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE

Boje na zidovima su bijele i žuta. Dekorativni posteri su slike dječaka i djevojčica u određenim zanimanjima. Dekorativnih zavjesa nije bilo. Tepiha nije bilo. Ormarići su crveni i zeleni, nalaze se u desnom dijelu učionice. Radni stolovi i stolice su drveni bez ikakvih obilježja.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Toaleti se nalaze u sklopu svake učionice. U toaletima su roze i bijele pločice. Hodnici i predulazi između učionica su crvene, zelene, plave i roze boje sa ukrasnim ormarićima za djecu i cvijetnim oznakama istih boja. Na ormarićima i zidovima hodnika se nalaze posteri cvijeća, životinja i raznih prirodnih pojava kao i izložbe dječijih radova. Takođe uočeni su posteri dječaka i djevojčica koji se drže za ruke obučeni u plavoj (dječaci) i roznoj i crvenoj (djevojčice) boji. Svi ormarići u hodnicima su plave, crvene i zelene boje. Oznake djece na ormarićima su plave za dječake, crvene ili roze za djevojčice.

JPU „Đina Vrbica“ VJ „Dragan Radulović“ (učionica br. 4)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
<ul style="list-style-type: none"> ✘ Prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima ✓ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✓ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✓ Odvojeni “ženski i muški” djelovi učionice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rodno tipične knjige ✓ Rodno tipične slike ✘ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✓ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Manipulativni centar ✘ Građevinski centar ✓ Centar “kuhinja” namijenjen djevojčicama ✘ Likovni centar ✘ Jezički centar ✓ Centar uloga ✓ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✘ Princeze za djevojčice ✓ Bebe za djevojčice ✘ Mede za djevojčice ✘ Šminka za djevojčice ✓ Super-junaci za dječake ✓ Automobili za dječake ✘ Kocke za dječake ✘ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Boje na zidovima ✓ Dekorativni posteri ✘ Dekorativne zavjese ✘ Podovi (tepisi) ✓ Ormarići ✘ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Predulaz ✓ Toaleti ✓ Hodnik ✓ Ormari i oznake na ormarićima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi u učionici su bijeli i žuti, ulazna vrata su žuta. Na zidovima se nalazi cvijeće, sunce i bubamare na jednom zidu, na drugom zidu se nalazi poster djevojčice koja kuva. Ormarići su zelene boje sa zelenim cvijećem koje predstavlja oznake sa natpisima šta se nalazi u ormariću. U lijevom dijelu učionice nalazi se centar kuhinja, u desnom dijelu se nalazi drveni voz i pruga i kamioni i 37ro ji373737e.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

U ormariću vaspitača nalazi se desetak knjiga za djecu i sve 37ro j rodno tipičnim podjelama uloga muškaraca i žena (Snežana i sedam patuljaka, Pepeljuga i drugi Diznijevi klasici). Rodno tipičnih slika za djecu nema, uglavnom su sve slike dostupne djeci vezane za životinje. Uvid u didaktički materijal nijesam imala. Književni materijali koji se nalaze u jezičkom centru su uglavnom sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

Manipulativni i građevinski centar su jedan pored drugog. Opremljeni sus a raznim puzlama, kockicama, drvenim oblicima, štapićima, kutijama sa oblicima za pravljenje lego kockica, kao i mnoštvo društvenih igrica. Centar kuhinja, muzički centar i centar uloga se nalaze u lijevom dijelu učionice. Tu se nalazi roza kuhinja sa bijelim i rozim elemntima, čašama tanjirima, tiganjima i slično. Muzički centar sadrži dva roza klavira i jedan rozo-bijeli bubanj. Centar uloga je praktično u sklopu centra kuhinja, tu se nalaze lutkice i bbe, krunice za djevojčice, perike sa pletenicama i maske životinja, vuk, lisica, zec. Zec je sa rozom mašnicom.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

Po centrima interesovanja i u velikoj korpi u desnom ćošku učionice nalazi se puno igračaka. tu su bebe sa presvlakama i rozim kolicima. Super junaci za dječake – plastične igračke Betmena, 37ro ji373737e37 Hulka. U učionici postoji veliki drveni voz sa prugom, pored kojeg se nalaze 37ro ji373737e, kamioni i bageri za igranje.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Toaleti se nalaze u sklopu svake učionice. U toaletima su roze i bijele pločice. Hodnici i predulazi između učionica su crvene, zelene, plave i roze boje sa ukrasnim ormarićima za djecu i cvijetnim oznakama istih boja. Na ormarićima i zidovima hodnika se nalaze poster cvijeća, životinja i raznih prirodnih pojava kao i izložbe dječijih radova. Takođe uočeni su poster dječaka i djevojčica koji se drže za ruke obučeni u plavoj (dječaci) i roznoj (djevojčice) boji. Svi ormarići u hodnicima su plave, crvene i zelene boje. Oznake djece na ormarićima su plave za dječake, crvene ili roze za djevojčice

JPU „Đina Vrbica“ VJ „Dragan Radulović“ (učionica br. 5)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima ✗ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✗ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✗ Odvojeni “ženski i muški” djelovi učionice	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rodno tipične knjige ✓ Rodno tipične slike ✗ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✓ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Manipulativni centar ✓ Građevinski centar ✓ Centar “kuhinja” namijenjen djevojčicama ✗ Likovni centar ✗ Jezički centar ✗ Centar uloga ✗ Muzički centar

Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Princeze za djevojčice ✓ Bebe za djevojčice ✓ Mede za djevojčice ✗ Šminka za djevojčice ✓ Super-junaci za dječake ✓ Automobili za dječake ✗ Kocke za dječake ✗ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Boje na zidovima ✗ Dekorativni postereri ✓ Dekorativne zavjese ✗ Podovi (tepisi) ✓ Ormarići ✗ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Predulaz ✓ Toaleti ✓ Hodnik ✓ Ormari i oznake na ormarima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi u učionici su bijele i plave boje. Prikaza dječaka i djevojčica na zidovima nije bilo. Uglavnom su slike i postereri koji se nalaze po učionici slike životinja, drveća, baloni i slično. Oznaka na ormarićima za dječake i djevojčice nije bilo. Odvojenih muških i ženskih djelova nije bilo, sva djeca mogu jednako koristiti svaki dio učionice.

RODNI TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Knjige i književni materijal koji smo pronašli u učionici: Mala sirena, Ljepotica i zvijer, Mulan, Tarzan, Pokahontas, Oliver i kompanija. Slike koj su bile dostupne djeci su slike različitih biljaka, drveća, cvijeća, životinja, ka oi dječaka i djevojčica koji se igraju u parku. Dječaci su u zelenoj i plavoj odjeći, djevojčice u roznoj dječaci igraju fudbala, djevojčice se igraju sa barbikama. Didaktički materijal su bile bojanke raznog voća i povrća.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

Manipulativni i građevinski centar interesovanja su dvije crvene police sa crvenim cvjetićima. Unutar tih polica nalaze se žute, plave i crvene fioke pune puzlica, kockica, raznih drvenih predmeta i oblika koji se koriste prilikom aktivnosti. Centar "kuhinja" se nalazi u lijevom dijelu učionice. Opremljen je ljubičastom kuhinjom sa rozim šoljicama i tanjirima, rozim ogledalom i kolicima za lutke. Likovni i jezički centar je jedna veća drvena polica na kojoj se nalaze slikovnice i bojanke na temu životinja i prirodnih pojava. Centar uloga je manja drvena polica sa maskama životinja. Muzički centar interesovanja nije napravljen u učionici.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

Na jednoj većoj polici u učionici nalazilo se mnoštvo igračaka koje su dostupne djeci tokom cijelog dana: roze medvedići, barbike, princeze, kolica za bebe i bebe, razni setovi majstorski u plavom i zelenom pakovanju, lego kockice super junaka, automobile i setovi bagera i kamiona za dječake.

UČIONICA ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENA U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE

Boje na zidovima, ormarići i dekorativne zavjese su u istoj nijansi plave boje. Tepiha nije bilo. Dekorativni postereri su uglavnom životinje, saobraćajni znaci, oblaci i slično. Radni stolovi i stolice su drveni.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Toaleti se nalaze u sklopu svake učionice. U toaletima su roze i bijele pločice. Hodnici i predulazi između učionica su crvene, zelene, plave i roze boje sa ukrasnim ormarima za djecu i cvijetnim oznakama istih boja. Na ormarićima i

zidovima hodnika se nalaze posteri cvijeća, životinja i raznih prirodnih pojava kao i izložbe dječijih radova. Takođe uočeni su posteri dječaka i djevojčica koji se drže za ruke obučeni u plavoj (dječaci) i roznoj i crvenoj (djevojčice) boji. Svi ormarići u hodnicima su plave, crvene i zelene boje. Oznake djece na ormarićima su plave za dječake, crvene ili roze za djevojčice.

JPU „Đina Vrbica“ VJ „Dragan Radulović“ (učionica br. 6)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima ✓ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✓ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✗ Odvojeni “ženski i muški” djelovi učionice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rodno tipične knjige ✗ Rodno tipične slike ✗ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✓ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Manipulativni centar ✗ Građevinski centar ✗ Centar “kuhinja” namijenjen djevojčicama ✗ Likovni centar ✗ Jezički centar ✓ Centar uloga ✗ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Princeze za djevojčice ✓ Bebe za djevojčice ✓ Mede za djevojčice ✓ Šminka za djevojčice ✓ Super-junaci za dječake ✓ Automobili za dječake ✓ Kocke za dječake ✓ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Boje na zidovima ✗ Dekorativni posteri ✓ Dekorativne zavjese ✗ Podovi (tepisi) ✓ Ormarići ✗ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Predulaz ✓ Toaleti ✓ Hodnik ✓ Ormari i oznake na ormarima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi u učionici su bijeli i plavi. Ulazna vrata učionice 39ro j13939. Prikaza dječaka i djevojčica na zidovima ima mnogo. Na jednom cijelom zidu naslikani su dječaci i djevojčice koji plešu sa nekim predmetima u ruci. Jedna djevojčica je u bijeloj haljinici i bere cvijeće, druga djevojčica je u žutoj haljinici drži cvijeće, treća djevojčica je u crvenoj haljinici i ona drži cvijeće, četvrta djevojčica u narandžastoj haljinici drži bubamaru. Jedan dječak je u zelenoj majici šutira loptu, Drugi dječak u zelenoj majici trči prema prvom dječaku. Ormarići u učionici su plave boje sa plavim oznakama predmeta koji se nalaze u njemu. Tu se nalaze stvari vaspitača i radni materijal. Učionica je koncipirana tako da se u svakom dijelu učionice nalaze različiti centri i igračke. Nema odvojenih muških i ženskih djelova.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Knjige i književni materijal koji smo pronašli u učionici: Mala sirena, Ljepotica i zvijer, Mulan, Tarzan, Pokahontas, Oliver i kompanija. Slike koje su bile dostupne djeci su slike različitih biljaka, drveća, cvijeća, životinja, ka oi dječaka i djevojčica koji se igraju u parku. Dječaci su u zelenoj i plavoj odjeći, djevojčice u roznoj dječaci igraju fudbala, djevojčice se igraju sa barbikama. Didaktički materijal su bile bojanke raznog voća i povrća, domaćih i divljih životinja kao i razne recitacije jer se sve grupe spremaju za završnu priredbu.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

Manipulativni i građevinski centar se nalaze na jednoj polici opremljeni društvenim igricama i plastičnim i gumenim kockama, puzlama i štapićima. Centar "kuhinja" ne postoji u učionici. Likovni i jezički centar su jedan pored drugog. Na polici likovnog centra se nalaze flomasteri, drvene i masne bojice, vodene bojice i četkice. Jezički centar je opremljen slikovnicama na temu životinja i voća i povrća. Nalazi se 6 slikovnica, jedna slikovnica je na temu voća, ostale su sve vezane za životinje. Centar uloga je opremljen rozim predmetima. Sve što se nalazi u tom centru je roze boje, roza kolica, rozi setovi za nokte i šminku djevojčica, barbike, flašice roze za bebe, razni setovi za doktora i zubara svi u roznoj boji. Muzički centar nije oformljen u učionici.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

U ormariću pored stola vaspitača nalazi se velika kesa sa igračkama koje se djeci iznose po potrebi u 40ro ji slobodne igre. U toj kesi se nalaze razne lutkice: plastični super junaci: Betmen, Supermen, princeze za djevojčice, mede sa rozim šeširima ili haljinama, mede sa košarkaškim loptama i plavom odjećom, razni automobile svih vrsta u plavim pakovanjima, bebe za igranje, određeni predmeti plastične šminke.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Toaleti se nalaze u sklopu svake učionice. U toaletima su roze i bijele pločice. Hodnici i predulazi između učionica su crvene, zelene, plave i roze boje sa ukrasnim ormarima za djecu i cvijetnim oznakama istih boja. Na ormarićima i zidovima hodnika se nalaze poster i cvijeća, životinja i raznih prirodnih pojava kao i izložbe dječijih radova. Takođe uočeni su poster i dječaka i djevojčica koji se drže za ruke obučeni u plavoj (dječaci) i roznoj i crvenoj (djevojčice) boji. Svi ormarići u hodnicima su plave, crvene i zelene boje. Oznake djece na ormarićima su plave za dječake, crvene ili roze za djevojčice.

JPU „Đina Vrbica“ VJ „Dragan Radulović“ (učionica br. 7)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
<ul style="list-style-type: none"> ✘ Prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima ✓ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✘ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✘ Odvojeni "ženski i muški" djelovi učionice	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rodno tipične knjige ✓ Rodno tipične slike ✘ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✓ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Manipulativni centar ✘ Građevinski centar ✓ Centar "kuhinja" namijenjen djevojčicama ✘ Likovni centar ✘ Jezički centar ✓ Centar uloga ✘ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Princeze za djevojčice ✓ Bebe za djevojčice ✓ Mede za djevojčice ✗ Šminka za djevojčice ✓ Super-junaci za dječake ✓ Automobili za dječake ✓ Kocke za dječake ✓ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Boje na zidovima ✓ Dekorativni poster i ✗ Dekorativne zavjese ✗ Podovi (tepisi) ✓ Ormarići ✗ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Predulaz ✓ Toaleti ✓ Hodnik ✓ Ormari i oznake na ormarima
---	---	--

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi su žuti, kao 41ro ji41 na ulazu u učionicu. Na zidu lijevo nalaze se velike slike dječaka i djevojčice na igralištu. Dječak je obučen u žutu i plavu odjeću i drži zmaja. Djevojčica je obučena u crvenu haljinu i bere cvijeće. Ostale slike na zidovima su slike cvijeća, drveća, saobraćajnih znakova i životinja. Rodno tipičnih oznaka na ormarićima nema. Sav 41ro ji41 učionice predviđen je za korišćenje dječaka i djevojčica. Nema odvojenih djelova. Centar kuhinja i manipulativni centar se nalaze jedan uz drugi.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Knjige i književni materijal koji smo pronašli u učionici: Mala sirena, Ljepotica i zvijer, Mulan, Tarzan, Pokahontas, Oliver i kompanija. Slike koj su bile dostupne djeci su slike različitih biljaka, drveća, cvijeća, životinja, ka oi dječaka i djevojčica koji se igraju u parku. Dječaci su u zelenoj i plavoj odjeći, djevojčice u rozoj dječaci igraju fudbala, djevojčice se igraju sa barbikama. Didaktički materijal su bile bojanke raznog voća i povrća.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

Manipulativni centar je jedna velika polica sa kockama, pizlama i raznim društvenim igricama za djecu. Građevinski centar se nalazi sa desne strane manipulativnog centra na tri manje police na kojima se nalazi mnoštvo kockica različitih veličina i oblika. Centar "kuhinja" se nalazi sa lijeve strane manipulativnog centra. Sastavljen je od kuhinje i jedne veće police na kojoj se nalaze čašice, tanjiri, šerpice u rozoj i bijeloj boji. Likovni centar je jedna polica sa temperama, bojicama, praznim papirima. Jezički centar su dvije manje fioke sa slikovnicama na temu insekata, životinja, dinosaurusu i planeta. U centru uloga se na 4 manje police nalaze bebe sa presvlakama, odijelo za doktora, kuvarska kapa, 3 odijela za princeze Elsa i Ana. Muzički centar nije oformljen u učionici.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

Na polici sa lijeve strane učionice nalazi se preko 50 igračaka. U tim igračkama izdvaja se najveći broj rozih medvedića, lutkica, barbika, kolica za bebe i bebe sa presvlakama. Medvedići rozi i ljubičasti sa šnalicama. Takođe, tu s ii automobile, kamioni, i kocke i puzzle za pravljene zgrada u plavim kutijama sa plavim čekićima. Plišani medvedići sa šeširima i fudbalskom loptom nalaze se na vrhu police.

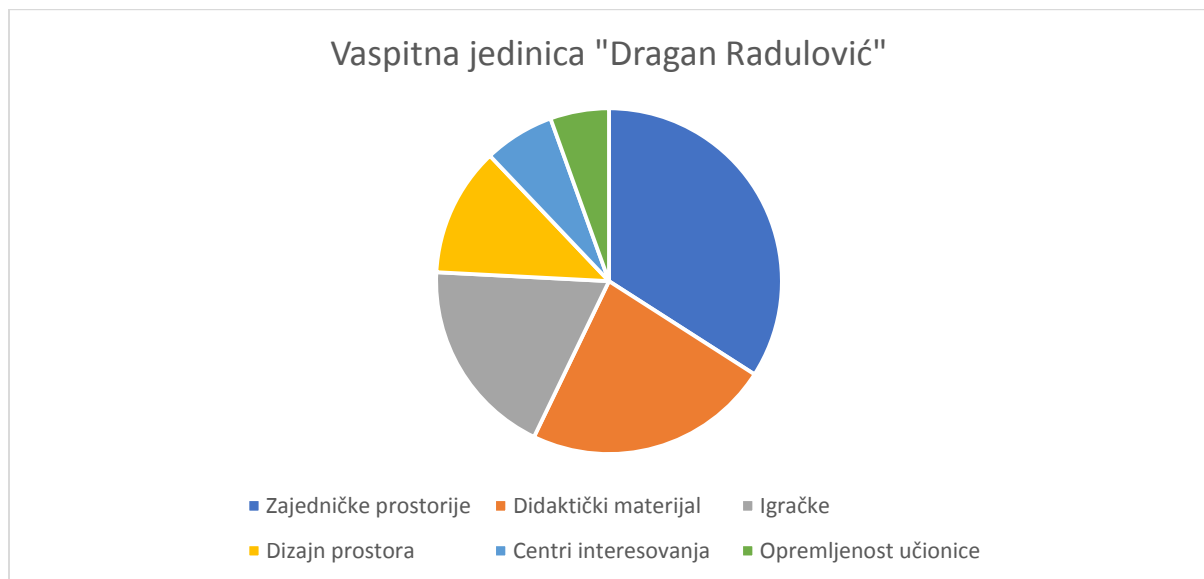
UČIONICA ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENA U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE U VRTIĆU

Zidovi učionice su bijele i žute boje. Poster i na zidovima su uglavnom priroda, saobraćaj, cvijeće, oblaci i slično. Izdvaja se poster dječaka i djevojčice na igralištu. Dječak je obučen u žutu i plavu odjeću i drži zmaja. Djevojčica je obučena u crvenu haljinu i bere cvijeće. Ostale slike na zidovima su slike cvijeća, drveća, saobraćajnih znakova i životinja. Dekorativnih zavjesa i podova nema u učionici. Ormarići su zelene boje. Stolice i stolovi su drveni.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Toaleti se nalaze u sklopu svake učionice. U toaletima su roze i bijele pločice. Hodnici i predulazi između učionica su crvene, zelene, plave i roze boje sa ukrasnim ormarima za djecu i cvijetnim oznakama istih boja. Na ormarićima i zidovima hodnika se nalaze posteri cvijeća, životinja i raznih prirodnih pojava kao i izložbe dječijih radova. Takođe uočeni su posteri dječaka i djevojčica koji se drže za ruke obučeni u plavoj (dječaci) i roznoj (djevojčice) boji. Svi ormarići u hodnicima su plave, crvene i zelene boje. Oznake djece na ormarićima su plave za dječake, crvene ili roze za djevojčice.

Na osnovu sumiranja rezultata iz svih analiziranih učionica u vaspitnoj jedinici "Dragan Radulović" dajemo generalniji zaključak za ovu vaspitnu jedinicu u vidu grafikona.

grafikon br.1

Na osnovu rezultata dobijenih posmatranjem može se zaključiti iz priloženog grafikona da su u ovoj Ustanovi zajednički prostori više stereotipično opremljeni u odnosu na učionice. Ono što se nakon zajedničkih prostorija izdvaja kao stereotipično jesu i didaktički materijali kao knjige, slike i igračke koje smo pronašli u učionici. Kada je u pitanju dizajn prostora, prikazi dječaka i djevojčica na zidovima, kao i boje na zidovima unutar ove Ustanove jesu djelimično rodno binarni. 42ro ji model rodno tipičnih boja i prikaza na zidovima varira od učionice do učionice. Takođe dekorativni poster i ormarići za djecu sa oznakama prilično su rodno stereotipni i boje na ormarićima podijeljene su prema polovima – Roze za djevojčice, plave za dječake. Centri interesovanja su uglavnom rodno neutralni, osim centra "kuhinje" koji se nalazi u više od pola učionica i rodno tipično je organizovan.

Prikaz rezultata JPU „Đina Vrbica“ VJ „Jelena Četković“

JPU „Đina Vrbica“ VJ „Jelena Četković“ (učionica br.1)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
<ul style="list-style-type: none"> ✘ Pristupstvo rodno tipičnih boja na zidovima ✓ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✘ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✘ Odvojeni “ženski i muški” djelovi učionice 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Rodno tipične knjige ✘ Rodno tipične slike ✘ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✘ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Manipulativni centar ✘ Građevinski centar ✓ Centar “kuhinja” namijenjen djevojčicama ✘ Likovni centar ✘ Jezički centar ✘ Centar uloga ✓ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Princeze za djevojčice ✓ Bebe za djevojčice ✘ Mede za djevojčice ✘ Šminka za djevojčice ✘ Super-junaci za dječake ✓ Automobili za dječake ✘ Kocke za dječake ✘ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Boje na zidovima ✓ Dekorativni posteri ✓ Dekorativne zavjese ✘ Podovi (tepisi) ✓ Ormarići ✓ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Predulaz ✘ Toaleti ✘ Hodnik ✘ Ormari i oznake na ormarićima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi u učionici su bijele boje sa ručno izrađivanim papirnim ukrasima. Vrata od učionice su zelene boje od drveta. Sa lijeve strane ulaza u učionicu nalazi se poster sa slikama pravila ponašanja. Na tim slikama nacrtani su dječaci i djevojčice, dječaci su obučeni u plave i zelene majice, šorceve i pantalone, dok su djevojčice obučene u haljinice raznih boja sa kivicama na glavi. Sve police u učionici su zelene boje. Ormar u učionici je plave boje i nema oznaka za djecu. Učionica je opremljena tako da ne odvaja “muški i ženski” dio učionice.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Radni didaktički materijal vaspitača nismo pronašli. Knjige i književni materijal takođe nismo pronašli u učionici. Slike koje su dostupne djeci su slike biljaka, životinja, insekata, saobraćajnih sredstava i vremenskih pojava.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

Manipulativni centar je zelena srednja polica na kojoj se nalaze velike plastične puzzle raznih boja, plastične kockice u plavoj i zelenoj boji, kao i alat za majstora. Građevinski centar je odmah pored manipulativnog, takođe zelena

polica sa velikim zelenim plastičnim kockicama i drvenim blokovima raznih veličina. Takođe, tu se nalaze gumene životinje. Centar "kuhinja" nije postavljen u učionici. Likovni, jezički i centar uloga se nalaze jedan pored drugoga. Police su zelene boje, u jezičkom centru se nalaze slikovnice o insektima i živoj i neživoj prirodi i kartonske manje slikovnice o voću i povrću. Oznake za sve centre interesovanja su dječak i djevojčica koji obavljaju određene aktivnosti iz tog centra. Na slikama su djevojčica i dječak, djevojčice su u haljinicama različitih boja, dok su dječaci u majicama i pantalonama različitih boja. Likovni centar je takođe veća zelena polica sa oznakom djevojčice u crvenoj haljinici koja slika na papiru. Na polici se nalaze likovni materijali, papyri, bojice, flomasteri, plastelin i masne bojice. Centar uloga je veća zelena polica na kojoj se nalazi 6 plastičnih beba, sa njihovim presvlakama kao i 3 kućice za barbike u rozoj boji. Takođe tu je i telefon i korpa za kupovinu u rozoj boji. Muzički centar je veliki drveni klavir koji koristi vaspitač. Pored tog klavira nalaze se 3 plastična crna sintisajzera i jedna kafena plastična gitara.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

U korpi ispod stola vaspitača nalazi se kesa sa autićima plave i crne boje i lutkicama princezama. U centru uloga nalaze se bebe i roze prateće igračke za presvlačenje.

UČIONICA ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENA U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE U VRTIĆU

Boja zidova je bijela. Dekorativni posteri su slike na zidovima. Tu se mogu pronaći slike balona, cvijeća, drveća i slično. Takođe postoji i slika na kojoj su nacrtani dječaci i djevojčice, dječaci su obučeni u plave i zelene majice, šorceve i pantalone, dok su djevojčice obučene u haljinice raznih boja sa koricama na glavi. Dekorativne zavjese su zelene boje. Tepiha nema. Ormar u učionici je plave boje. Stolovi i stolice su drveni. Stolovi su zeleni, stolice su bez boje.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Na ulazu u vrtić stoji poster dva dječaka i dvije djevojčice na ljuljašci. Djevojčice su obučene u žutu i narandžastu haljinu sa koricama, dječaci su u braon, plavoj i zelenoj odjeći. Toaleti su bijeli sa bijelim elementima i pločicama. Hodnici su bijeli sa fotografijama cvijeća, drveća, geometrijskih oblika i raznih zahvalnica i priznanja. Ormarići su bijele, žute, zelene i narandžaste boje sa bijelim oznakama dječijih imena.

JPU "Đina Vrbica" VJ "Jelena Četković" (učionica br.2)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
<ul style="list-style-type: none"> ✘ Prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima ✓ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✘ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✘ Odvojeni "ženski i muški" djelovi učionice 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Rodno tipične knjige ✘ Rodno tipične slike ✘ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✘ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Manipulativni centar ✓ Građevinski centar ✓ Centar "kuhinja" namijenjen djevojčicama ✓ Likovni centar ✓ Jezički centar ✘ Centar uloga ✘ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Princeze za djevojčice ✓ Bebe za djevojčice ✗ Mede za djevojčice ✗ Šminka za djevojčice ✗ Super-junaci za dječake ✓ Automobili za dječake ✗ Kocke za dječake ✗ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Boje na zidovima ✗ Dekorativni posteri ✓ Dekorativne zavjese ✗ Podovi (tepisi) ✗ Ormarići ✗ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Predulaz ✗ Toaleti ✗ Hodnik ✗ Ormari i oznake na ormarima
---	--	--

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi u učionici su bijele boje. Vrata su drvena bez boje sa balonima na kojima pišu imena i prezimena djece. Prikazi na slikama su uglavnom priroda i životinje, na lijevom zidu se nalazi slika djece koja se igraju na livadi. Djevojčice su sve obučene u haljinice crvene i zelene boje sa kikirikama na glavi. Dječaci su u majicama i pantalonama sive i plave boje. Jedna djevojčica hrani kokoške ostale dvije djevojčice i dva dječaka se igraju sa zmajem. Ormari su žuti i koriste ih samo vaspitači. Nemaju nikakve oznake na njima. Cijela učionica je dekorisana rozim bojama i rozim namještajem, ali svi centri su raspoređeni jednako i ravnopravno ih mogu koristiti dječaci i djevojčice.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Radni didaktički materijal vaspitača nismo pronašli. Knjige i književni materijal takođe nismo pronašli u učionici. Slike koje su djeci dostupne su slike dinosaurusu, automobila, raznog cvijeća, voća i povrća.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA Manipulativni i građevinski centar se nalaze jedan pored drugog, na dvije srednje veličine roze police. Razdvaja ih mali žuti ormar u kojem se nalaze razne igračke. U centrima se nalaze kocke, puzzle, drveni oblici, gumeni oblici i nekoliko kućica crvene boje. Centar kuhinja je veliki. Sastoji se iz dvije kuhinje, jedna drvena crvena veća i jedna plastična crvena manja kuhinja. Tu se nalaze šoljice, korpice, čaše, voće i povrće. Centar je označen slikom dječaka i djevojčice koji kuvaju. Likovni centar je roza polica sa kutijama bojica, flomastera, tempera i vodenih bojica. Jezički centar je roza veća polica, na kojoj se nalazi mali broj slikovnica. Uglavnom s utu slike voća, povrća i neki radovi djece. Centar uloga i muzički centar interesovanja nisu napravljeni u učionici.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

U ormariću između građevinskog i manipulativnog centra nalaze se igračke, tu smo pronašli veliki broj manjih plastičnih autića i kamiona sa muškim vozačima i nekoliko bebe i princeze obučene u lila haljinice i odjeću.

UČIONICA ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENA U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE

Boja na zidovima je bijela. Dekorativnih postera sa tipičnim podjelama uloga nema. Dekorativne zavjese su u roznoj boji. Tepiha nema. Ormarići su žuti bez oznaka. Stolovi i stolice su drveni bez boje.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Na ulazu u vrtić stoji poster dva dječaka i dvije djevojčice na ljuljašci. Djevojčice su obučene u žutu i narandžastu haljinu sa kikirikama, dječaci su u braonu, plavoj i zelenoj odjeći. Toaleti su bijeli sa bijelim elementima i pločicama. Hodnici su bijeli sa fotografijama cvijeća, drveća, geometrijskih oblika i raznih zahvalnica i priznanja. Ormarići su bijele, žute, zelene i narandžaste boje sa bijelim oznakama dječijih imena.

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
<ul style="list-style-type: none"> ✗ Prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima ✓ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✗ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✗ Odvojeni “ženski i muški” djelovi učionice 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Rodno tipične knjige ✓ Rodno tipične slike ✗ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✗ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Manipulativni centar ✗ Građevinski centar ✗ Centar “kuhinja” namijenjen djevojčicama ✗ Likovni centar ✓ Jezički centar ✓ Centar uloga ✗ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✗ Princeze za djevojčice ✓ Bebe za djevojčice ✓ Mede za djevojčice ✗ Šminka za djevojčice ✗ Super-junaci za dječake ✗ Automobili za dječake ✗ Kocke za dječake ✗ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Boje na zidovima ✓ Dekorativni posteri ✗ Dekorativne zavjese ✗ Podovi (tepisi) ✗ Ormarići ✗ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Predulaz ✗ Toaleti ✗ Hodnik ✗ Ormari i oznake na ormarima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi u učionici su bijele boje sa ručno izrađivanim papirnim ukrasima. Na jednom zidu se nalazi poster dječaka i djevojčice sa balonima. Dječak je obučen u plavo odijelo i drži plave balone, djevojčica je obučena u rozu haljinicu i drži roze balone. Na drugom zidu se nalazi slika djece koja se drže za ruke na livadi. Sve djevojčice na slici (četiri) obučene su u haljinice raznih boja, dječaci u majice i šorceve. Ormarića dječijih nema u učionici, nema ni oznaka za djecu nigdje. Nisu odvojeni “muški i ženski” djelovi učionice. U svakom dijelu se mogu igrati sva djeca.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Radni didaktički materijal vaspitača nismo pronašli. Knjige i književni materijal takođe nismo pronašli u učionici. Slike koje su djeci dostupne su slike određenih zanimanja i nalaze se na polici sa likovnim radovima. To su slike muškarca policajca, muškarca vatrogasca, žene učiteljice i žene balerine.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

Svaki centar je označen slikom dječaka ili djevojčice i dječaka i djevojčice koji se igraju sa materijalima koji se mogu pronaći u tom centru. Manipulativni i građevinski centar su jedan pored drugog. Dvije crvene police sa raznim društvenim igrama, kockama, puzlama, drvenim oblicima, štapićima, lopticama itd.. Centar “kuhinja” ne postoji u učionici. Likovni centar je crvena polica srednje veličine na kojoj se nalaze tempere, flomasteri, vodene bojice i drvene bojice. Jezički centar i centar uloga se nalaze jedan pored drugog. Dvije veće crvene police sa raznim lutkicama i

igračkama (kuhinja, lutkice, barbice, kolica, kada za kupanje) u rozoj boji. Oznaka za centar je samo djevojčica koja čita knjigu (jezički centar) i djevojčica koja se igra sa maskama (centar uloga). Muzički centar ne postoji u učionici.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

U učionici se uglavnom nalazi samo materijal koji je dio centara interesovanja i koji djeca mogu koristiti prilikom svakodnevnih aktivnosti. Među tim materijalima mogu se primijetiti igračke kao što su bebe i kolica roze boje i plišani medvedići sa mašnicama i haljinicama roze, žute i ljubičaste boje.

UČIONICA ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENA U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE U VRTIĆU

Boje na zidovima su bijele, vrata su drvena. Dekorativni posteri su na jednom zidu slika dječaka i djevojčice sa balonima. Dječak je obučen u plavo odijelo i drži plave balone, djevojčica je obučena u rozu haljinicu i drži roze balone. Na drugom zidu se nalazi slika djece koja se drže za ruke na livadi. Sve djevojčice na slici (četiri) obučene su u haljinice raznih boja, dječaci u majice i šorceve. Dekorativnih zavjesa nema. Dekorativnih tepiha nema. Ormarići se nalaze van učionice. Radni stolovi su žute boje, stolice su drvene bez boje.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Na ulazu u vrtić stoji poster dva dječaka i dvije djevojčice na ljuljašci. Djevojčice su obučene u žutu i narandžastu haljinu sa kikiricama, dječaci su u braon, plavoj i zelenoj odjeći. Toaleti su bijeli sa bijelim elementima i pločicama. Hodnici su bijeli sa fotografijama cvijeća, drveća, geometrijskih oblika i raznih zahvalnica i priznanja. Ormarići su bijele, žute, zelene i narandžaste boje sa bijelim oznakama dječijih imena.

JPU „Đina Vrbica“ VJ „Jelena Četković“ (učionica br.4)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima ✗ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✗ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✓ Odvojeni “ženski i muški” djelovi učionice 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Rodno tipične knjige ✗ Rodno tipične slike ✗ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✗ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Manipulativni centar ✓ Građevinski centar ✓ Centar “kuhinja” namijenjen djevojčicama ✓ Likovni centar ✓ Jezički centar ✓ Centar uloga ✗ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija

<ul style="list-style-type: none"> ✗ Princeze za djevojčice ✓ Bebe za djevojčice ✗ Mede za djevojčice ✗ Šminka za djevojčice ✗ Super-junaci za dječake ✗ Automobili za dječake ✓ Kocke za dječake ✗ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Boje na zidovima ✓ Dekorativni posteri ✓ Dekorativne zavjese ✗ Podovi (tepisi) ✗ Ormarići ✗ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Predulaz ✗ Toaleti ✗ Hodnik ✗ Ormari i oznake na ormarima
---	--	--

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi su bijele boje. Učionica je ukrašena slikama kućice, sunca, drveta sa lišćem i životinjama. Na jednom zidu je Snežana i sedam patuljaka. Na drugom dijelu se nalaze radovi djece. Ormari u učionici su žute boje bez ikakvih oznaka. "Ženski i muški dio" učionice su odvojeni. Na jednoj strani su građevinski, manipulativni, likovni i centar uloga. To su zelene police sa igračkama i materijalima predviđenim za te centre. Na suprotnoj strani učionice nalaze se centar "kuhinja", likovni centar interesovanja, građevinski i jezički centar interesovanja.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Radni didaktički materijal vaspitača nismo pronašli. Knjige i književni materijal takođe nismo pronašli u učionici. Slike koje su djeci dostupne su slike dinosaurusu, automobila, raznog cvijeća, voća i povrća.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

Manipulativni centar postoji u dva dijela učionice. U jednom dijelu je zeleni sa raznim društvenim igricama, geometrijskim oblicima, kartonima. Drugi manipulativni centar je u drugom dijelu učionice. Roza polica sa različitim materijalima predviđenim za aktivnosti u tom centru. Građevinski centar interesovanja se takođe nalazi u dva dijela učionice. U jednom dijelu je zeleni sa kockama i papirnim kutijama raznih oblika i boja, drugi je rozi u suprotnom dijelu učionice sa velikim plastičnim kockama različitih boja. Centar "kuhinja" je koncipiran tako da se sadrži od tri duže crvene police sa bijelim i rozim šporetom i rozim igračkama: čaše, tanjiri, šerpice, tiganji, kolica za kupovinu i slično. Postoji oznaka centra- slika dječaka u zelenoj majici koji kuva zajedno sa djevojčicom u crvenoj majici.

Likovni centar takođe postoji u dva dijela učionice. U jednom dijelu je zelena polica sa bojicama i flomasterima i sliokom dječaka koji slika, u drugom dijelu je roza polica sa oznakom djevojčice koja crta na platnu. Tu se nalazi mnogo bojica, flomastera i slično.. Jezički centar je roza polica sa slikovnicama o insektima, planetama, svemiru, dinosaurusima i voću i povrću. Centar uloga se nalazi u "ženskom dijelu" učionice. Roza polica sa mnogo lutkica, maski raznih životinja, beba i barbika obučenih u haljinice raznih boja.

a. Muzički centar nije formiran u učionici.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

U učionici se uglavnom nalaze igračke životinja, domaćih i divljih i sav materijal neophodan za aktivnosti u određenom centru interesovanja. Pored toga se mogu pronaći kocke koje su upakovane u zelenu kutiju i nalaze se u "muškom dijelu" učionice i bebe i igračke predviđene za presvlačenje i hranjenje beba u "ženskom dijelu" učionice.

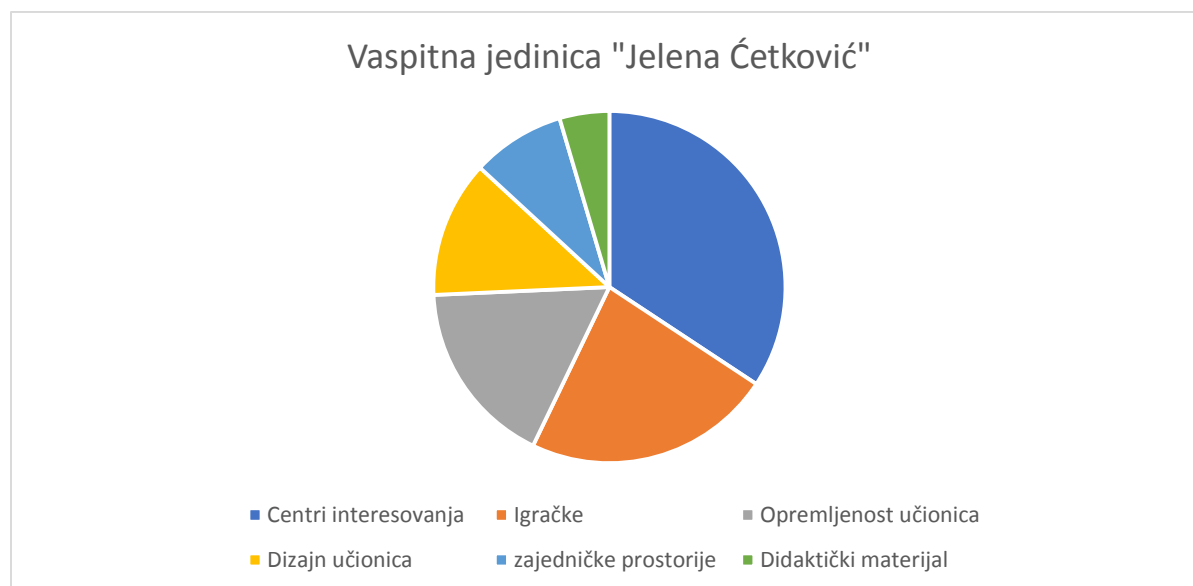
UČIONICA ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENA U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE U VRTIĆU

Zidovi su bijele boje. Dekorativni poster i slike kućice, sunca, drveta sa lišćem i životinjama. Na jednom zidu je Snežana i sedam patuljaka. Na drugom dijelu se nalaze radovi djece. Dekorativne zavjese su roze boje. Tepiha nema. Ormarići su žute boje bez oznaka za imena. Stolovi i stolice su drveni bez boje.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Na ulazu u vrtić stoji poster dva dječaka i dvije djevojčice na ljuljaši. Djevojčice su obučene u žutu i narandžastu haljinu sa kikirikama, dječaci su u braon, plavoj i zelenoj odjeći. Toaleti su bijeli sa bijelim elementima i pločicama. Hodnici su bijeli sa fotografijama cvijeća, drveća, geometrijskih oblika i raznih zahvalnica i priznanja. Ormarići su bijele, žute, zelene i narandžaste boje sa bijelim oznakama dječijih imena.

Na osnovu sumiranja rezultata iz svih analiziranih učionica u vaspitnoj jedinici "Jelena Četković" dajemo generalniji zaključak za ovu vaspitnu jedinicu u vidu grafikona.

grafikon br.2

Na osnovu rezultata dobijenih iz posmatranja druge ustanove, zaključujemo da su centri interesovanja po učionicama najviše stereotipično opremljeni i naglašavaju rodno tipičnu podjelu prema ulogama muškaraca i žena. Igračke pronađene u učionicama naglašavaju rodno binarne diskurse. Opremljenost učionica ormarima, zavjesama, dekorativnim posterima i slično nije rodno neutralno organizovana. Prikazi dječaka i djevojčica prema rodno tipičnim ulogama su uočeni na zidovima učionica. U jednoj učionici su vidno prostorno podijeljeni muški i ženski dio učionice. Kada su u pitanju didaktički materijali, pronađen je mali broj slika sa rodno tipičnim prikazima dječaka i djevojčica.

Rezultati istraživanja – VJ „Mali princ“

JPU „Đina Vrbica“ VJ „Mali princ“ (učionica br.1)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
<ul style="list-style-type: none"> ✘ Prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima ✓ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✘ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✘ Odvojeni “ženski i muški” djelovi učionice 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Rodno tipične knjige ✘ Rodno tipične slike ✘ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✘ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Manipulativni centar ✘ Građevinski centar ✓ Centar “kuhinja” namijenjen djevojčicama ✘ Likovni centar ✘ Jezički centar ✘ Centar uloga ✘ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✘ Princeze za djevojčice ✘ Bebe za djevojčice ✘ Mede za djevojčice ✘ Šminka za djevojčice ✘ Super-junaci za dječake ✘ Automobili za dječake ✘ Kocke za dječake ✘ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Boje na zidovima ✓ Dekorativni poster i ✘ Dekorativne zavjese ✓ Podovi (tepisi) ✘ Ormarići ✓ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Predulaz ✘ Toaleti ✘ Hodnik ✓ Ormari i oznake na ormarima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi su bijele boje. Ulazna vrata od učionice su žute boje, sa cvijećem koje je oznaka za imena djece. Cvijeće je raznih boja. Dekorativni poster i na zidovima su dječak i djevojčica u svemiru. Dječak je u plavom, djevojčica u rozom odijelu. Na zidu pored nalaze se dječak i djevojčica vilenjaci, dječak je u zelenom djevojčica u rozom odijelu. Na trećem zidu se nalaze dječak i djevojčica koji se drže za ruke i trče. Dječak je u plavoj majici i crvenim pantalonama, djevojčica je u narandžastoj haljinici. Ormari su žute boje bez oznaka za djecu. Učionica nije podijeljena na “muški i ženski dio”

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Nismo pronašli nijedan književni i didaktički materijal u učionici. Na stolu vaspitača nalaze se razni priručnici iz Srbije i priručnici resornog ministarstva Crne Gore. Iz tih priručnika planiraju aktivnosti za djecu.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

Manipulativni centar je veća polica žute boje na kojoj se nalaze razne puzlice, slagalice, umetaljke, društvene igrice i kutije sa geometrijskim oblicima. Građevinski centar nije jasno naznačen u učionici. Centar kuhinja se nalazi sa

lijeve strane učionice. Tu je drveni šporet sa žutim policama. Nema nikakvih igračaka u centru osim slike koja označava koji je to centar, na toj slici je prikazana djevojčica kako kuva. Likovni centar se nalazi pored manipulativnog. Tu su flomasteri, bojice, papyri u boji, hamer papyri raznih boja i tempere. Centar uloga je polica sa maskama izrađenim od papira. Sve maske su životinje. Muzički centar ne postoji u učionici.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

Nismo pronašli nikakve igračke kao što su medvedići, princeze, automobile i slično.

UČIONICA ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENA U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE U VRTIĆU

Boja na zidovima je bijela. Dekorativni poster i na zidovima su dječak i djevojčica u svemiru. Dječak je u plavom, djevojčica u rozom odijelu. Na zidu pored nalaze se dječak i djevojčica vilenjaci, dječak je u zelenom djevojčica u rozom odijelu. Na trećem zidu se nalaze dječak i djevojčica koji se drže za ruke i trče. Dječak je u plavoj majici i crvenim pantalonama, djevojčica je u narandžastoj haljinici. Dekorativnih zavjesa nema. Pod je plave boje. Ormarići su žuti sa zelenim drškama u obliku cvijeta. Stolovi su drveni bez boje, dok su stolice zelene.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Predulaz je bijele boje sa raznim ukrasima. Uglavnom su to razvojne mape. Na ulaznim vratima objekta se nalazi slika djevojčice u roznoj haljinici koja zaliva cvijeće. Toaleti su svi u boji vrata učionice, uglavnom plava, žuta ili crvena sa manjim bijelim elementima, lavabo i wc šolja. Hodnici su bijele boje sa ukrasima cvijeća i elemenata iz prirode. Ormarići su plave, zelene, crvene, žute i ljubičaste boje. Na svakoj crvenoj i ljubičastoj su naljepnice bijele sa imenima djevojčica. Na svakoj plavoj, žutoj i zelenoj su natpisi sa imenima dječaka.

JPU "Đina Vrbica" VJ "Mali princ" (učionica br.2)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
<ul style="list-style-type: none"> ✘ Prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima ✓ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✘ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✘ Odvojeni "ženski i muški" djelovi učionice 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Rodno tipične knjige ✘ Rodno tipične slike ✘ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✘ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Manipulativni centar ✓ Građevinski centar ✓ Centar "kuhinja" namijenjen djevojčicama ✘ Likovni centar ✓ Jezički centar ✓ Centar uloga ✘ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Princeze za djevojčice ✓ Bebe za djevojčice ✗ Mede za djevojčice ✗ Šminka za djevojčice ✗ Super-junaci za dječake ✓ Automobili za dječake ✓ Kocke za dječake ✗ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Boje na zidovima ✓ Dekorativni poster i ✗ Dekorativne zavjese ✗ Podovi (tepisi) ✗ Ormarići ✗ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Predulaz ✗ Toaleti ✗ Hodnik ✓ Ormari i oznake na ormarima
---	---	--

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi su bijele boje. Ulazna vrata od učionice su ljubičaste boje sa medvedićem koji drži balone. Baloni su oznake imena djece. Na jednom zidu se nalazi slika dječaka obučenih kao policajac, vatrogasac i doktor. Na sledećem zidu se nalaze tri djevojčice i dječak koji se igraju u parku. Djevojčice su obučene u haljinice žute, crvene i zelene boje. Dječak je u plavoj i zelenoj odjeći- šorc i majica. Na drugom zidu se nalaze slike dječaka u ulogama policajca, vatrogasca i doktora. Na sledećem zidu se nalazi slika dvije djevojčice u plavoj i zelenoj haljinici sa rozim kišobranom, igraju se po kiši. Pored te slike je crtež dječaka i djevojčica koji voze autiće. Dječaci su u plavoj i zelenoj odjeći, djevojčice su u roznoj i crvenoj. Ormari su ljubičaste boje bez oznaka na njima. Učionica nije podijeljena na muške i ženske djelove.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Nismo pronašli nijedan književni i didaktički materijal u učionici. Na stolu vaspitača nalaze se razni priručnici iz Srbije i priručnici resornog ministarstva Crne Gore. Iz tih priručnika planiraju aktivnosti za djecu.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

Manipulativni centar je označen slikom više dječaka i djevojčica koji se igraju sa sličicama. Na drvenoj polici manipulativnog centra nalaze se puzzle, slagalice i nekoliko društvenih igrica. Građevinski centar ima oznaku sliku dva dječaka koji se igraju sa kockicama. U tom centru se nalazi plava kutija u kojoj je dosta kocaka raznih veličina i boja. Centar kuhinja je plave boje. U centru se nalaze igračke u roznoj boji. Likovni centar je drvena polica sa dosta bojica, flomastera i papira. Jezički centar je označen slikom dječaka koji čita knjigu. U tom centru se nalazi atlas ljudskog tijela, razni zabavnici za djecu i slikovnice na temu životinja. Centar uloga je ljubičasta polica sa dosta beba i odjeće za presvlačenje u roznoj boji. Igračke koje se tu mogu naći su kolica za bebe u roznoj boji, pegla u roznoj boji i telefon u roznoj boji. Muzički centar ne postoji u učionici.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

U ormaru se nalaze igračke koje nisu u sklopu centara interesovanja. Tu su razne princeze i lutkice, medvedići u haljinicama, automobile zeleni i plavi, lego kocke vozila policajca i dječaka policajca.

UČIONICA ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENA U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE U VRTIĆU

Boja zidova je bijela. Dekorativni poster i: slika dječaka obučenih kao policajac, vatrogasac i doktor. Na sledećem zidu se nalaze tri djevojčice i dječak koji se igraju u parku. Djevojčice su obučene u haljinice žute, crvene i zelene boje. Dječak je u plavoj i zelenoj odjeći- šorc i majica. Na drugom zidu se nalaze slike dječaka u ulogama policajca, vatrogasca i doktora. Na sledećem zidu se nalazi slika dvije djevojčice u plavoj i zelenoj haljinici sa rozim kišobranom, igraju se po kiši. Pored te slike je vrtež dječaka i djevojčica koji voze autiće. Dječaci su u plavoj i zelenoj odjeći,

djevojčice su u rozoj i crvenoj. Zavjesa nema. Pod je narandžaste boje. Ormari su ljubičasti sa plavim cvjetićima. Stolovi i stolice su drveni bez boje.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Predulaz je bijele boje sa raznim ukrasima. Uglavnom su to razvojne mape. Na ulaznim vratima objekta se nalazi slika djevojčice u rozoj haljinici koja zaliva cvijeće. Toaleti su svi u boji vrata učionice, uglavnom plava, žuta ili crvena sa manjim bijelim elementima, lavabo i wc šolja. Hodnici su bijele boje sa ukrasima cvijeća i elemenata iz prirode. Ormarići su plave, zelene, crvene, žute i ljubičaste boje. Na svakoj crvenoj i ljubičastoj su naljepnice bijele sa imenima djevojčica. Na svakoj plavoj, žutoj i zelenoj su natpisi sa imenima dječaka.

JPU „Đina Vrbica“ VJ „Mali princ“ (učionica br.3)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
<ul style="list-style-type: none"> ✗ Prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima ✓ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✗ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✗ Odvojeni “ženski i muški” djelovi učionice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rodno tipične knjige ✓ Rodno tipične slike ✗ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✓ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Manipulativni centar ✗ Građevinski centar ✓ Centar “kuhinja” namijenjen djevojčicama ✗ Likovni centar ✗ Jezički centar ✗ Centar uloga ✗ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✗ Princeze za djevojčice ✓ Bebe za djevojčice ✗ Mede za djevojčice ✗ Šminka za djevojčice ✗ Super-junaci za dječake ✓ Automobili za dječake ✓ Kočke za dječake ✗ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Boje na zidovima ✓ Dekorativni poster i ✗ Dekorativne zavjese ✗ Podovi (tepisi) ✗ Ormarići ✗ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Predulaz ✗ Toaleti ✗ Hodnik ✓ Ormari i oznake na ormarima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi su bijele boje. Na lijevom zidu stoje slike policajca, vatrogasca i doktora. Sve su dječaci u tim ulogama. Na sledećem zidu se nalazi raširena muška i ženska odjeća kaon a žici. Sve je napravljeno od papira. Tu su uglavnom sve haljinice ženska odjeća dok je muška pantalone, šorcevi i majice. Ormari su crveni ali nema rodno tipičnih oznaka na njima u učionici. Učionica nije podijeljena na muški i ženski dio.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Na stolu pored radnog stola vaspitača nalazi se nekoliko knjiga koje su dostupne djeci da prelistavaju ili da im vaspitači čitaju. To su uglavnom Diznijevi klasici, bilo ih je ukupno 8 od kojih su 5: Uspavana ljepotica, Pepeljuga, Alisa u Zemlji čuda, Ljepotica i zvijer i Hajdi. Slike koje su djeci bile dostupne su slike zanimanja kao na zidu: policajac, vatrogasac i doctor, kao i razne slike životinja, planeta voća i povrća. Radni materijal vaspitača su bile bojanke raznog cvijeća.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

Svi centri interesovanja su crvene police od drveta srednje veličine. Oznake tih centara su predmeti koji se nalaze u njima bez prikaza dječaka i djevojčica. Svaki centar je opremljen adekvatnim materijalom u raznim bojama i oblicima i dostupan je svoj djeci. Izdvaja se centar "kuhinja" oznaka za taj centar je djevojčica koja kuva. U centru su uglavnom svi kuhinjski plastični elementi roze, lila i bijele boje. Takođe nalazi se mala roza kada i sto za peglanje u roznoj i bijeloj boji.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

U kesi ispod radnog stola vaspitačice nalazilo se nekoliko igračka. tu su bile lego kcke Betmen i Marvelovi junaci, kao i nekoliko automobile i lutkica sa odjećom za presvlačenje.

UČIONICA ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENA U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE U VRTIČU

Zidovi su bijele boje. Dekorativni posteru su slike dječaka u ulogama određenih zanimanja, kao i odjeća tipična za dječake i djevojčice. Dekorativnih zavjesa nema. Podovi su narandžasti. Ormarići su crveni bez obilježja. Stolovi i stolice su drveni crvene boje.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Preduz je bijele boje sa raznim ukrasima. Uglavnom su to razvojne mape. Na ulaznim vratima objekta se nalazi slika djevojčice u roznoj haljinici koja zaliva cvijeće. Toaleti su svi u boji vrata učionice, uglavnom plava, žuta ili crvena sa manjim bijelim elementima, lavabo i wc šolja.

Hodnici su bijele boje sa ukrasima cvijeća i elemenata iz prirode. Ormarići su plave, zelene, crvene, žute i ljubičaste boje. Na svakoj crvenoj i ljubičastoj su naljepnice bijele sa imenima djevojčica. Na svakoj plavoj, žutoj i zelenoj su natpisi sa imenima dječaka.

JPU "Đina Vrbica" VJ "Mali princ" (učionica br.4)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
<ul style="list-style-type: none"> ✘ Prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima ✓ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✘ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✘ Odvojeni "ženski i muški" djelovi učionice	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Rodno tipične knjige ✘ Rodno tipične slike ✘ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✘ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Manipulativni centar ✘ Građevinski centar ✘ Centar "kuhinja" namijenjen djevojčicama ✘ Likovni centar ✘ Jezički centar ✘ Centar uloga ✘ Muzički centar

Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Princeze za djevojčice ✓ Bebe za djevojčice ✓ Mede za djevojčice ✗ Šminka za djevojčice ✗ Super-junaci za dječake ✓ Automobili za dječake ✓ Kocke za dječake ✗ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Boje na zidovima ✓ Dekorativni postereri ✗ Dekorativne zavjese ✓ Podovi (tepisi) ✗ Ormarići ✓ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Predulaz ✗ Toaleti ✗ Hodnik ✓ Ormari i oznake na ormarima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi su bijele boje. Slike na zidovima su uglavnom izloženi radovi djece. Na jednom zidu se nalaze slike zanimanja. Tu su djevojčica krojačica, dječak pekar, dječak doktor, djevojčica zubarka, dječak frizer, dječak veterinar, djevojčica kuvarica dječak obučar, dječak policajac i dječak vatrogasac. Ormarići su zelene boje sa crvenim ili plavim drškama u obliku cvjetova. Učionica nije odvojena na "muške i ženske djelove".

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Sve slikovnice i književni materijali za djecu su bili vezani za planete, dinosauruse, voće i povrće, školu, bolnicu, ljudsko tijelo i slično. Radni materijali vaspitača su uglavnom pripreme za rad iz priručnika kao i određeni prirodni materijali za predviđene aktivnosti.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

Građevinski centar interesovanja nije jasno izražen u učionici. Manipulativni centar je zelena polica sa raznim društvenim igricama kao i puzlama i geometrijskim oblicima od drveta. Centar kuhinja je zelene boje, kuhinja je od drveta, police sa strane su zelene boje. Slika koja označava centar su dječak i djevojčica koji zajedno kuvaju. Sve igračke u centru su bijele boje. Likovni centar je drvena polica sa temperama, bojicama, flomasterima i papirima. Jezički centar je polica sa nekoliko slikovnica: Mačak u čizmama, Aska i vuk, Ivica i Marica, Crvenkapa i superheroji iz šume. Centar uloga nije jasno izražen u učionici. Muzički centar ne postoji.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

U korpi sa igračkama nalaze se lego kockice marvelovih junaka, automobile sa muškim vozačima (kola hitne pomoći, policije i školski autobus), takođe nekoliko medvedića u rozim haljinicama, barbike i lutke sa rozim trakama na glavi za presvlačenje koje se nalaze u rozim kolicima.

UČIONICA ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENA U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE

Zidovi su bijele boje. Na jednom zidu se nalaze slike zanimanja. Tu su djevojčica krojačica, dječak pekar, dječak doktor, djevojčica zubarka, dječak frizer, dječak veterinar, djevojčica kuvarica dječak obučar, dječak policajac i dječak vatrogasac. Dekorativnih zavjesa nema. Pod je crveni. Ormarići su zeleni bez oznaka za djecu. Stolice su zelene, stolovi su drveni bez boje.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Predulaz je bijele boje sa raznim ukrasima. Uglavnom su to razvojne mape. Na ulaznim vratima objekta se nalazi slika djevojčice u roznoj haljinici koja zaliva cvijeće. Toaleti su svi u boji vrata učionice, uglavnom plava, žuta ili crvena sa manjim bijelim elementima, lavabo i wc šolja. Hodnici su bijele boje sa ukrasima cvijeća i elemenata iz prirode. Ormarići su plave, zelene, crvene, žute i ljubičaste boje. Na svakoj crvenoj i ljubičastoj su naljepnice bijele sa imenima djevojčica. Na svakoj plavoj, žutoj i zelenoj su natpisi sa imenima dječaka.

JPU "Đina Vrbica" VJ "Mali princ" (učionica br.5)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
<ul style="list-style-type: none"> ✗ Prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima ✓ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✗ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✗ Odvojeni "ženski i muški" djelovi učionice 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Rodno tipične knjige ✗ Rodno tipične slike ✗ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✗ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Manipulativni centar ✓ Građevinski centar ✗ Centar "kuhinja" namijenjen djevojčicama ✗ Likovni centar ✗ Jezički centar ✓ Centar uloga ✗ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✗ Princeze za djevojčice ✓ Bebe za djevojčice ✓ Mede za djevojčice ✗ Šminka za djevojčice ✗ Super-junaci za dječake ✓ Automobili za dječake ✗ Kocke za dječake ✗ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Boje na zidovima ✓ Dekorativni postereri ✗ Dekorativne zavjese ✗ Podovi (tepisi) ✗ Ormarići ✗ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Predulaz ✗ Toaleti ✗ Hodnik ✓ Ormari i oznake na ormarima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi su bijele boje. Ulazna vrata su velika takođe bijele boje. Dekorativni postereri na zidovima su slike cvijeća, drveća, sunca, oblaka, djevojčice i dječaka koji drže balone. Baloni su oznake za imena djece. Djevojčica je u roznoj haljinici, dječak je žutoj majici i plavim pantalonama. Na drugom zidu se nalaze slike dječaka u policijskoj uniformi. Na trećem zidu je naslikana porodica. Majka, otac, sin i ćerka. Majka i ćerka su u roznoj odjeći, otac i sin u plavoj. Takođe pored napravljenog drveta od papira zalijpljene su slike dječaka i djevojčica koji se igraju. Djevojčice su u haljinicama dječaci su u majicama i šorcevima. U učionici nema ormara. Učionica nije podijeljena na muški i ženski dio za igru.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Knjige koje su dostupne djeci su: Bambi, Kralj lavova, Mulan, Kralj džungle i slikovnice Pepa prase. Didaktički materijal vaspitača nije pronađen.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

Manipulativni centar je drvena polica sa oznakom – slika djece koja igraju karte. U tom centru se nalaze razne puzzle, slagalice, štapići, drvene kocke i manje puzzle. Građevinski centar se nalazi pored manipulativnog. Oznaka za ovaj centar je dječak koji slaže kockice. U tom centru se u zelenim kutijama nalaze kocke raznih boja. Centar “kuhinja” ne postoji. Likovni centar je manja drvena polica sa temperama, bojicama i papirima raznih veličina i boja. Jezički centar je polica sa nekoliko slikovnica na temu insekata, biljaka, životinja i ljudskog tijela. Jezički centar nije jasno definisan u učionici. Centar uloga je označen sa djevojčicom koja kuva i djevojčicom koja se igra sa medvjedićem. U tom centru se nalaze razne lutkice, barbike, odjeća za presvlačenje i nekoliko plišanih medvedića. Muzički centar su plastična zelena gitara, bijeli sintisajzer i crni bubnjevi i udaraljke napravljene od plastičnih flaša.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

U policama pored centra uloga nalaze se igračke, tu smo pronašli mnogo zelenih i plavih autića kao i lutkica u rozoj odjeći i njihovih presvlaka. Kolica za bebe u rozoj boji, tuta za beb u rozoj boji i nekoliko plišanih medvjedića sa rozim detaljima na njima.

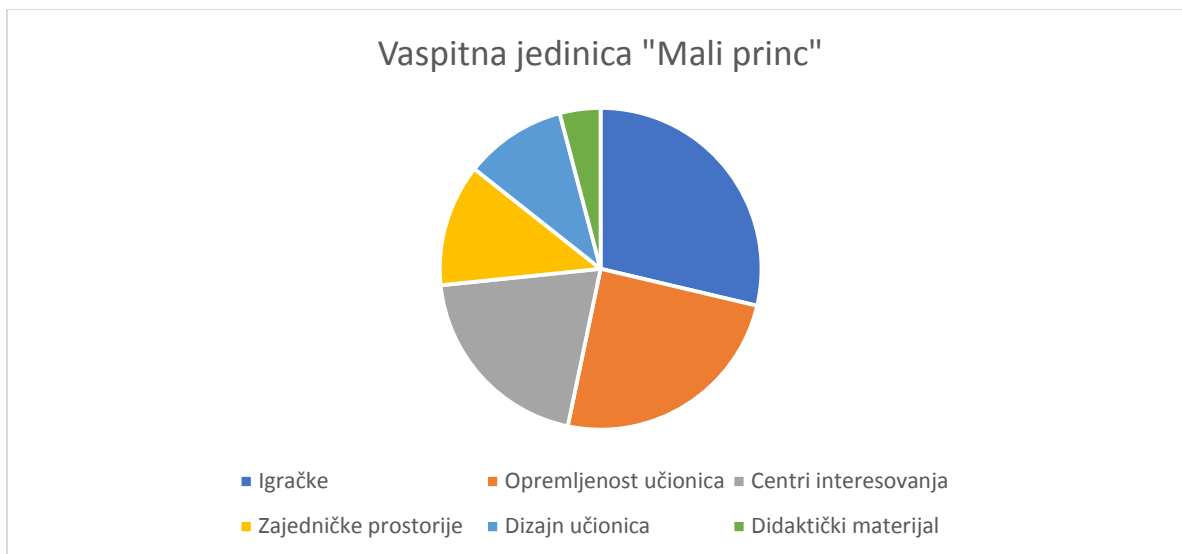
UČIONICA ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENA U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE U VRTIĆU

Boja zidova je bijela. Dekorativni poster: slike cvijeća, drveća, sunca, oblaka, djevojčice i dječaka koji drže balone. Baloni su oznake za imena djece. Djevojčica je u rozoj haljinici, dječak je žutoj majici i plavim pantalonama. Na drugom zidu se nalaze slike dječaka u policijskoj uniformi. Na trećem zidu je naslikana porodica. Majka, otac, sin i ćerka. Majka i ćerka su u rozoj odjeći, otac i sin u plavoj. Takođe pored napravljenog drveta od papira zalijpljene su slike dječaka i djevojčica koji se igraju. Djevojčice su u haljnicama dječaci su u majicama i šorcevima. Dekorativnih zavjesa nema. Pod je narandžaste boje. Ormara u učionici nema. Stolovi i stolice su drvene bez boje.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Predulaz je bijele boje sa raznim ukrasima. Uglavnom su to razvojne mape. Na ulaznim vratima objekta se nalazi slika djevojčice u rozoj haljinici koja zaliva cvijeće. Toaleti su svi u boji vrata učionice, uglavnom plava, žuta ili crvena sa manjim bijelim elementima, lavabo i wc šolja. Hodnici su bijele boje sa ukrasima cvijeća i elemenata iz prirode. Ormarići su plave, zelene, crvene, žute i ljubičaste boje. Na svakoj crvenoj i ljubičastoj su naljepnice bijele sa imenima djevojčica. Na svakoj plavoj, žutoj i zelenoj su natpisi sa imenima dječaka.

Na osnovu sumiranja rezultata iz svih analiziranih učionica u vaspitnoj jedinici “Mali princ” dajemo generalniji zaključak za ovu vaspitnu jedinicu u vidu grafikona.

grafikon br.3

Obilaskom ove Ustanove, došli smo do sljedećih rezultata. Najveći broj igračaka koje smo pronašli unutar učionica jesu one rodno binarne. Opremljenost učionica je takođe u bojama, oznakama, dekorativnim posterima, podovima i stolovima i stolicama u rodno tipičnim bojama za dječake i djevojčice. Centri interesovanja su organizovani tako da naglašavaju rodno tipične podjele. Dekoracije u zajedničkim prostorijama, kao i u učionicama i ormarići u njima su rodno tipični po svojim obilježjima i prikazima dječaka i djevojčica. Didaktičkog materijala je pronađeno veoma malo i uglavnom je rodno neutralnog sadržaja.

Rezultati istraživanja – VJ “Mogli”

JPU “Đina Vrbica” VJ “Mogli” (učionica br.1)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pristupno rodno tipičnih boja na zidovima ✗ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✗ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✗ Odvojeni “ženski i muški” djelovi učionice 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Rodno tipične knjige ✓ Rodno tipične slike ✗ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✗ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Manipulativni centar ✗ Građevinski centar ✓ Centar “kuhinja” namijenjen djevojčicama ✗ Likovni centar ✗ Jezički centar ✗ Centar uloga ✗ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✗ Princeze za djevojčice ✗ Bebe za djevojčice ✗ Mede za djevojčice ✗ Šminka za djevojčice ✗ Super-junaci za dječake ✓ Automobili za dječake ✗ Kocke za dječake ✗ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Boje na zidovima ✓ Dekorativni posteri ✗ Dekorativne zavjese ✗ Podovi (tepiši) ✗ Ormarići ✗ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Predulaz ✗ Toaleti ✗ Hodnik ✗ Ormari i oznake na ormarima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi su bijele boje, vrata su također bijele boje. Na zidovima i vratima nalaze se razni dekorativni poster i radovi djece. Od prikaza dječaka i djevojčica u učionici pronašli smo poster planete zemlje sa djecom oko nje koja se drže za ruke, djevojčice su u haljinicama sa koricama a dječaci su u pantalonama i majicama. Takođe smo vidjeli prikaz price na kojoj su nacrtani dječaci i djevojčice. Djevojčice u haljinicama dječaci u majicama i pantalonama. Ormarića nema u učionici. Postoji samo jedan ormar koji vaspitačici služi za odlaganje određenog potrošnog materijala. Nijesu odvojeni muški i ženski dio učionice.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

U centru za razvoj govora postoji 21 slikovnica, nijedna nije sa jasno podijeljenim muškim i ženskim ulogama. Više su to slikovnice o životinjama, automobilima, prirodi i neka uputstva za ponašanja u javnim institucijama. Od slika dostupnih djeci pronašli smo nekoliko postera određenih zanimanja: dječaci kao policajci, vatrogasci, doktori i mašinovođe, Radni materijal tog dana u učionici bili su papiri sa mravima, koje su djeca bojala, jer je tog dana bila ta aktivnost.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

Manipulativni i građevinski centar kao posebni nisu pronađeni u učionici. Centar kuhinja je postojao, međutim sa dvije kuhinje jedna pored druge. Jedna kuhinja je bila plave boje, druga roze boje, elementi u kuhinjama su bili raznih boja. Likovni centar je bijela manja polica sa raznim temeprama i flomasterima. Jezički centar je jedan okrugli sto sa 21 slikovnicom. Centar uloga i muzički centar ne postoje u učionici

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

Igračke koje smo pronašli u učionici: plišane životinjice, bageri, automobile, plastični telefoni, plastične životinje i plastične kuhinje.

UČIONICA ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENA U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE U VRTIĆU

Boje na zidovima su bijele. Dekorativnih postera sa prikazima dječaka i djevojčica ima više u učionici nego u zajedničkim prostorijama. Dekorativnih zavjesa nema. Ukrasnih tepiha i podova nema. Ormarića nema. Stolovi i stolice su drveni.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Predulaz vrtića je opremljen uglavnom sa natpisima raznih obavještenja i slično. Toaleti su bijeli sa bijelim elementima. Hodnici su ofarbani u bijelo i zeleno. Na njima se nalaze razni dekorativni posteri godišnjih doba, životinja, cvijeća i slično. Ormarića kroz hodnike nema, roba se kači na manje zakačke i bez ikakvih su oznaka.

JPU "Đina Vrbica" VJ "Mogli" (učionica br.2)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima ✓ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✗ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✓ Odvojeni "ženski i muški" djelovi učionice	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Rodno tipične knjige ✗ Rodno tipične slike ✗ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✗ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Manipulativni centar ✓ Građevinski centar ✗ Centar "kuhinja" namijenjen djevojčicama ✗ Likovni centar ✗ Jezički centar ✓ Centar uloga ✗ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✗ Princeze za djevojčice ✗ Bebe za djevojčice ✗ Mede za djevojčice ✗ Šminka za djevojčice ✓ Super-junaci za dječake ✓ Automobili za dječake ✓ Kočke za dječake ✗ Mede za dječake	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Boje na zidovima ✓ Dekorativni posteri ✗ Dekorativne zavjese ✗ Podovi (tepiši) ✗ Ormarići ✗ Radni stolovi i stolice	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Predulaz ✗ Toaleti ✗ Hodnik ✗ Ormari i oznake na ormarima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi su plave boje, dok su vrata bijele boje. Na zidovima su razni posteri, slike i crteži. Na jednom zidu u učionici nalaze se nacrtana godišnja doba sa određenim vremenskim karakteristikama. Na tim slikama su dječaci i djevojčice. Djevojčice su na sve četiri slike u haljinicama roze ili lila boje, dok su dječaci u majicama i pantalonama raznih boja. Ormarića nema u učionici. U jednom dijelu učionice nalazi se sto sa barbie puzlama i slikovnicama, dok se u drugom dijelu učionice nalazi zelena polica sa raznim autićima, kamionima, bagerima, motorima itd.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

U učionici se nalazi velika polica sa preko 50 knjiga, bajki, slikovnica i slično. Uglavnom su sve na temu životinja, prvih riječi, godišnjih doba, škole, basne i dr.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

Manipulativni centar je označen kao jedna manja polica na kojoj se nalaze slagalice. Pet slagalica od kojih su tri Barbie i dvije Mini Maus. Na suprotnoj strani manipulativnog centra nalazi se građevinski. To je zelena polica sa određenim autićima i puzlicama i kockicama. Centar kuhinja ne postoji u učionici. Jezički centar je predivna velika polica sa preko 50 raznih književnih materijala. Centar uloga je zelena polica, sa preko 20 autića, vozića, bagera, kamiona i slično. Muzički centar ne postoji u učionici.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

U jednom dijelu učionice, izdvojenom od ostalih centara interesovanja nalaze se građevinski centar i centar uloga, tu se mogu naći razni autići i super junaci, Betmen, Supermen i Hulk. Plišanih igračaka, barbika, beba i sličnih lutkica nije bilo u učionici.

UČIONICA ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENA U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE U VRTIĆU

Boje na zidovima su plave. Na jednom zidu u učionici nalaze se nacrtana godišnja doba sa određenim vremenskim karakteristikama. Na tim slikama su dječaci i djevojčice. Djevojčice su na sve četiri slike u haljinicama roze ili lila boje, dok su dječaci u majicama i pantalonama raznih boja. Dekorativnih zavjesa i podova nema. Ormarića za djecu nema u učionici. Radni stolovi i stolice su drveni bez boje.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Predulaz vrtića je opremljen uglavnom sa natpisima raznih obavještenja i slično. Toaleti su bijeli sa bijelim elementima. Hodnici su ofarbani u bijelo i zeleno. Na njima se nalaze razni dekorativni posteri godišnjih doba, životinja, cvijeća i slično. Ormarića kroz hodnike nema, roba se kači na manje zakačke i bez ikakvih su oznaka.

JPU "Đina Vrbica" VJ "Mogli" (učionica br.3)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
--	---	---

<ul style="list-style-type: none"> ✘ Prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima ✓ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✘ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✘ Odvojeni “ženski i muški” djelovi učionice 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Rodno tipične knjige ✓ Rodno tipične slike ✘ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✘ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Manipulativni centar ✘ Građevinski centar ✘ Centar “kuhinja” namijenjen djevojčicama ✘ Likovni centar ✘ Jezički centar ✘ Centar uloga ✘ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✘ Princeze za djevojčice ✘ Bebe za djevojčice ✘ Mede za djevojčice ✘ Šminka za djevojčice ✘ Super-junaci za dječake ✓ Automobili za dječake ✓ Kočke za dječake ✘ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Boje na zidovima ✓ Dekorativni posteri ✘ Dekorativne zavjese ✘ Podovi (tepisi) ✘ Ormarići ✘ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Predulaz ✘ Toaleti ✘ Hodnik ✘ Ormari i oznake na ormarima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi i vrata su bijele boje. Na njima se nalaze razni dekorativni poster i radovi djece. Od rodno tipičnih prikaza na zidovima u vidu poster ai slika mogu se naći slika dječaka i djevojčice ispod kišobrana. Dječak je u narandžastoj majici i teget pantalonama, dok je djevojčica u roznoj haljinici. Pored slike se nalazi ispisana pjesmica koja govori o djevojčici i njejoj sreći jer nije sama ispod kišobrana. Takođe se u učionici nalazi poster sa pravilima ponašanja na kojima su naslikana djeca. Dječaci su u majicama i pantalonama, sve djevojčice i učiteljice su u haljinicama. Takođe ima nekoliko slika vezane za godišnja doba u kojima se dječaci djevojčice grudvaju, beru cvijeće, igraju na plaži i kupe lišće na livadi. Djevojčice na slikama su u roznoj i lila odjeći. Ormarići u učionici su šareni, svih boja, nema oznaka na njima. Učionica nije podijeljena na muške i ženske djelove.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Nikakav didaktički književni materijal nije pronađen u učionici. Slike koje su djeci bile dostupne na korišćenje su slike raznih zanimanja u kojima su dječaci prikazani kao vatrogasci i policajci, dok su djevojčice prikazane kao balerine, učiteljice i “majke sa djecom”.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

Manipulativni centar interesovanja je manja polica zelene boje na kojoj se nalaze kamioni, vozovi i razni autići. Takođe tu se mogu naći puzzle raznih veličina, kockice različitih boja i razne umetaljke. Građevinski centar kao poseban ne postoji u učionici. Centar kuhinja ne postoji u učionici. Likovni centar je žuta manja polica sa nekoliko svesaka i bojicama i flomasterima. Oznaka iznad likovnog centra su dječak i djevojčica koji crtaju. I dječak i djevojčica su obučeni u majice i pantalone. Jezički centar, i muzički centar ne postoje u učionici. Centar uloga je crvena polica sa desetak plišanih medvedića na njoj.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

U učionici se nalazi desetak plišanih medvjedića kao i mnoštvo autića, kamiona, vozića, bagera i slično. Svaki taj autić se nalazi u manipulativnom centru.

UČIONICE ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENE U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE U VRTIĆU

Boje na zidovima su bijele. U hodnicima su bijele sa zelenim. Dekorativnih postera ima više u učionicama. Dekorativnih zavjesa nema. Ormarići su šareni i služe za odlaganje materijala. Radni stolovi i stolice su drveni.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Predulaz vrtića je opremljen uglavnom sa natpisima raznih obavještenja i slično. Toaleti su bijeli sa bijelim elementima. Hodnici su ofarbani u bijelo i zeleno. Na njima se nalaze razni dekorativni posteri godišnjih doba, životinja, cvijeća i slično. Ormarića kroz hodnike nema, roba se kači na manje zakačke i bez ikakvih su oznaka.

JPU "Đina Vrbica" VJ "Mogli" (učionica br.4)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
<ul style="list-style-type: none"> ✗ Prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima ✓ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✗ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✗ Odvojeni "ženski i muški" djelovi učionice	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rodno tipične knjige ✓ Rodno tipične slike ✗ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✓ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Manipulativni centar ✓ Građevinski centar ✗ Centar "kuhinja" namijenjen djevojčicama ✗ Likovni centar ✗ Jezički centar ✗ Centar uloga ✗ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✗ Princeze za djevojčice ✗ Bebe za djevojčice ✗ Mede za djevojčice ✗ Šminka za djevojčice ✗ Super-junaci za dječake ✓ Automobili za dječake ✗ Kocke za dječake ✗ Mede za dječake	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Boje na zidovima ✓ Dekorativni posteri ✗ Dekorativne zavjese ✗ Podovi (tepisi) ✗ Ormarići ✗ Radni stolovi i stolice	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Predulaz ✗ Toaleti ✗ Hodnik ✗ Ormari i oznake na ormarima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi i vrata su bijele boje. Na vratima su obavještenja vezana za grupu dok se na zidovima nalaze razni poster i crteži. Na zidu se nalazi veliki poster princeze i dvirca. Princeza je u balskoj rozo-plavoj haljini. Na drugom zidu je

poster drveta ispod kojeg se igraju dva dječaka i dvije djevojčice. Dječaci su u pantalonama i majicama, jedna djevojčica je u zeleno plavoj haljinici, druga je u narandžastoj majici i plavim pantalonama. Postoji i velika oglasna table naslikana kako je drže dvije djevojčice i dječak, djevojčice u haljnicama, dječaku se ne vidi odjeća. Ormarića nema. Učionica nije podijeljena na muški i ženski dio.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Radni materijal tog dana u grupi je bila pjesmica o proljeću koju djeca vježbaju za završnu priredbu. Od knjiga koje se nalaze u učionici pronašli smo bajke Pepeljuga, Mala siren ai Uspavana ljepotica. Slike dostupne djeci su bili plastificirani prikazi dječaka fudbalera, košarkaša i karatista.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

Manipulativni i građevinski centar su jedna polica zelene boje na kojoj se nalaze umetaljke, društvene igrice i jedna kutija plastičnih kockica raznih boja. Takođe tu se nalaze četiri bagera i kamiona i jedan voz u zelenoj i plavoj boji. Centar kuhinja ne postoji u učionici. Likovni centar je žuta polica sa flomasterima i papirima u boji. Jezički centar je takođe žuta polica sa nekoliko bajki i slikovnica. Centar uloga je drvena polica sa plastičnim kućicama i dvircem, kao i nekolike plastične igračke automobile. Muzički centar nema u učionici.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

Od igračaka u učionici najviše ima plastičnih kućica, kolica, plastičnih životinja. U jednom centru se nalaze zeleni autići, kamioni i bageri.

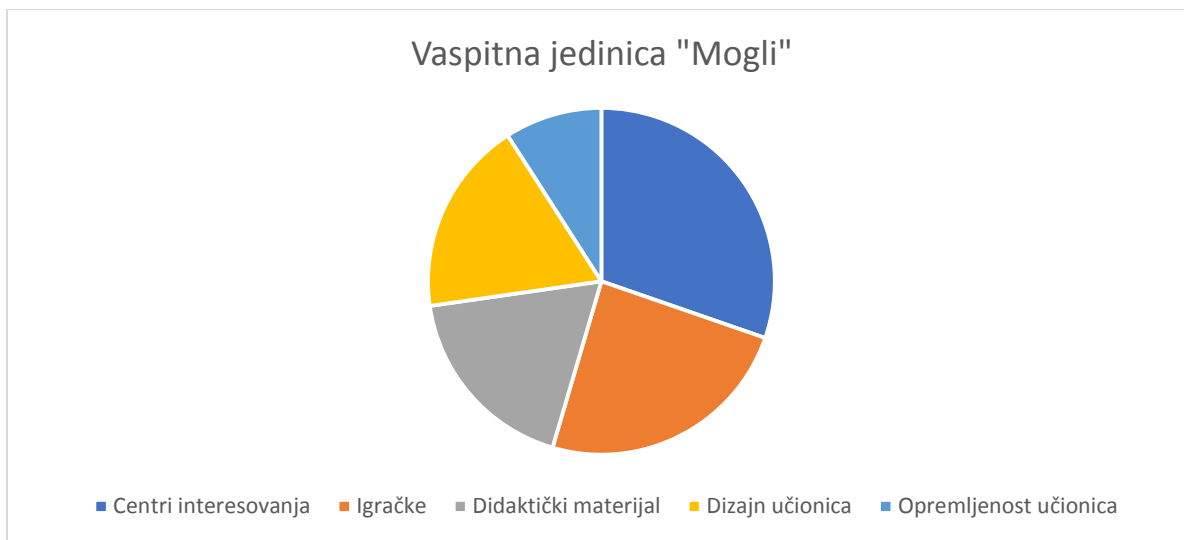
UČIONICA ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENA U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE

Zidovi su bijele boje. Na zidu se nalazi veliki poster princeze i dvirca. Princeza je u balskoj rozo-plavoj haljini. Na drugom zidu je poster drveta ispod kojeg se igraju dva dječaka i dvije djevojčice. Dječaci su u pantalonama i majicama, jedna djevojčica je u zeleno plavoj haljinici, druga je u narandžastoj majici i plavim pantalonama. Postoji i velika oglasna table naslikana kako je drže dvije djevojčice i dječak, djevojčice u haljnicama, dječaku se ne vidi odjeća. Dekorativnih zavjesa nema. Podovi su bijele boje. Ormarića nema u učionici. Radni stolovi i stolice su drveni bez boje.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Predulaz vrtića je opremljen uglavnom sa natpisima raznih obavještenja i slično. Toaleti su bijeli sa bijelim elementima. Hodnici su ofarbani u bijelo i zeleno. Na njima se nalaze razni dekorativni posteri godišnjih doba, životinja, cvijeća i slično. Ormarića kroz hodnike nema, roba se kači na manje zakačke i bez ikakvih su oznaka.

Na osnovu sumiranja rezultata iz svih analiziranih učionica u vaspitnoj jedinici "Mogli" dajemo generalniji zaključak za ovu vaspitnu jedinicu u vidu grafikona.

grafikon br.4

Obilazeći prostorije ove ustanove došli smo do sljedećih zaključaka. Sve zajedničke prostorije su rodno neutralno organizovane i ukrašene. Ono što se izdvaja kao najviše stereotipično jesu organizacija centara interesovanja i igračke koje se nalaze u učionici. Književni materijali i knjige su sa veoma naglašenim podijeljenim ulogama na muške i ženske. U velikom broju učionica boje na zidovima kao i prikazi dječaka i djevojčica su rodno tipični. Takođe u jednoj učionici podijeljeni su ženski i muški djelovi za igru. Od opreme unutar učionica, samo su dekorativni posreteri stereotipični. Ormari, stolovi i stolice su rodno neutralni.

Rezultati istraživanja – VJ “Zvončić”

JPU “Đina Vrbica” VJ “Zvončić” (učionica br.1)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima ✓ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✓ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✓ Odvojeni “ženski i muški” djelovi učionice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rodno tipične knjige ✓ Rodno tipične slike ✗ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✓ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Manipulativni centar ✓ Građevinski centar ✓ Centar “kuhinja” namijenjen djevojčicama ✗ Likovni centar ✗ Jezički centar ✓ Centar uloga ✗ Muzički centar

Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Princeze za djevojčice ✗ Bebe za djevojčice ✗ Mede za djevojčice ✓ Šminka za djevojčice ✓ Super-junaci za dječake ✓ Automobili za dječake ✗ Kocke za dječake ✗ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Boje na zidovima ✓ Dekorativni posterji ✓ Dekorativne zavjese ✗ Podovi (tepisi) ✗ Ormarići ✗ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Predulaz ✗ Toaleti ✗ Hodnik ✓ Ormari i oznake na ormarima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi u učionic su svijetlo ljubičaste boje, vrata su crvene boje. Na zidovima su kroz učionicu uglavnom slike dječaka i djevojčica koji beru cvijeće, igraju se na plaži, na snijegu ili po kiši. Na svakoj slici djevojčica je obučena u cvjetnu haljinicu, a dječak u tamno plavi kombinezon. Ormarići su crvene boje in a svakoj polici u ormariću izlijepljeni su rozi cvjetići sa imenima djece i njihovim slikama. Vidno su podijeljeni centri interesovanja na dva kraja učionice.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Knjige i književni materijali u učionici su uglavnom bile uobičajene Diznijeve bajke kao što su: Pepeljuga, Mala sirena i Uspavana ljepotica. Slike dostupne djeci su bili plastificirani prikazi dječaka fudbalera, košarkaša i karatista.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

U lijevom dijelu učionice ispod prozora nalaze se na plavoj polici jedna do druge, manipulativni i građevinski centar interesovanja sa puno materijala za aktivnosti. Suprotno, u desnom dijelu učionice nalazi se mala plastična roza kuhinja sa posuđem i pored nje ljubičasta polica sa medvedićima i šminkom.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

U manipulativnom i građevinskom centru se nalaze super junaci i automobile. U centru uloga se nalaze princeze i lutkice kao i šminka za djecu.

UČIONICA ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENA U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE

Zidovi u učionic su svijetlo ljubičaste boje, vrata su crvene boje. Na zidovima su kroz učionicu uglavnom slike dječaka i djevojčica koji beru cvijeće, igraju se na plaži, na snijegu ili po kiši. Na svakoj slici djevojčica je obučena u cvjetnu haljinicu, a dječak u tamno plavi kombinezon. Ormarići su crvene boje in a svakoj polici u ormariću izlijepljeni su rozi cvjetići sa imenima djece i njihovim slikama. Zavjese su svijetlo roze boje sa leptirima po njima.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Predulaz vrtića je ofarban u bijelu boju a na velikom zidu se nalazi slika djevojčice u haljinici koja trči prema drugim djevojčicama i nosi zvono. Ormari su svi crvene boje. Oznake za djecu na ormarima su rozi i plavi stikeri u obliku kruga. Na rozima su imena djevojčica, a na plavima su imena dječaka. Hodnik u kojem se nalaze ormarići je bijele boje sa zvončićima po zidovima. Toaleti su takođe bijele boje, sa bijelim elementima.

JPU "Đina Vrbica" VJ "Zvončić" (učionica br.2)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
<ul style="list-style-type: none"> ✗ Prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima ✗ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✗ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✓ Odvojeni "ženski i muški" djelovi učionice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rodno tipične knjige ✓ Rodno tipične slike ✗ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✓ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Manipulativni centar ✓ Građevinski centar ✓ Centar "kuhinja" namijenjen djevojčicama ✗ Likovni centar ✗ Jezički centar ✓ Centar uloga ✗ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Princeze za djevojčice ✓ Bebe za djevojčice ✗ Mede za djevojčice ✗ Šminka za djevojčice ✗ Super-junaci za dječake ✗ Automobili za dječake ✓ Kocke za dječake ✗ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Boje na zidovima ✗ Dekorativni postereri ✗ Dekorativne zavjese ✗ Podovi (tepisi) ✗ Ormarići ✗ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Predulaz ✗ Toaleti ✗ Hodnik ✓ Ormari i oznake na ormarima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi u učionici su bijele boje sa dekorativnim posterima koji prikazuju godišnja doba i razne domaće i divlje životinje, kao i brojeve. Na jednoj strani učionice su plave police sa materijalima, na suprotnoj strani je centar kuhinja i jedna polica sa igračkama.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Knjige i književni materijali u učionici su uglavnom bile uobičajene Diznijeve bajke kao što su: Pepeljuga, Mala sirena i Uspavana ljepotica. Slike dostupne djeci su bili plastificirani prikazi dječaka fudbalera, košarkaša i karatista.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

U jednom dijelu učionice ispod prozora nalaze se na polici jedna do druge, manipulativni i građevinski centar interesovanja sa puno materijala za aktivnosti. U suprotnom dijelu učionice nalazi se mala plastična roza kuhinja sa posuđem i pored nje žuta polica sa bebama i lutkicama.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

U dva dijela učionice nalaze se različite igračke. U jednom dijelu su u sklopu centara i kocke i razni drugi materijali za igranje. U drugom dijelu su razne lutkice sa robicom za presvlačenje.

UČIONICA ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENA U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE

Učionica je opremljena u bijelim, plavim i žutim nijansama, bez slika i dekorativnih postera dječaka ili djevojčica.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Predulaz vrtića je ofarban u bijelu boju a na velikom zidu se nalazi slika djevojčice u haljinici koja trči prema drugim djevojčicama i nosi zvono. Ormari su svi crvene boje. Oznake za djecu na ormarima su rozi i plavi stikeri u obliku kruga. Na rozima su imena djevojčica, a na plavima su imena dječaka. Hodnik u kojem se nalaze ormarići je bijele boje sa zvončićima po zidovima. Toaleti su također bijele boje, sa bijelim elementima.

JPU "Đina Vrbica" VJ "Zvončić" (učionica br.3)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pristup rodno tipičnih boja na zidovima ✓ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✗ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✗ Odvojeni "ženski i muški" djelovi učionice	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Rodno tipične knjige ✗ Rodno tipične slike ✗ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✗ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Manipulativni centar ✓ Građevinski centar ✗ Centar "kuhinja" namijenjen djevojčicama ✓ Likovni centar ✗ Jezički centar ✗ Centar uloga ✓ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Princeze za djevojčice ✗ Bebe za djevojčice ✗ Mede za djevojčice ✗ Šminka za djevojčice ✓ Super-junaci za dječake ✗ Automobili za dječake ✗ Kocke za dječake ✗ Mede za dječake	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Boje na zidovima ✓ Dekorativni poster ✓ Dekorativne zavjese ✓ Podovi (tepisi) ✗ Ormarići ✗ Radni stolovi i stolice	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Predulaz ✗ Toaleti ✗ Hodnik ✓ Ormari i oznake na ormarima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi u učionici su plave boje. Na zidovima se nalaze posteri dječaka i djevojčica koji se igraju u pijesku, snijegu, na plaži i na kiši. Djevojčica je u žutoj haljinici sa kikicama, dječak je u zelenoj majici i bijelom šorcu. Ormarića u učionici nema. Nijesu odvojeni djelovi za igru u učionici.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Knjige i književni materijali u učionici su uglavnom vezani za prve riječi, brojeve, životinje i razna zanimanja gdje su na slikama dječaci i djevojčice koji obavljaju ta zanimanja.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

U jednom dijelu učionice ispod prozora nalaze se na polici jedna do druge, manipulativni i građevinski centar interesovanja sa puno materijala za aktivnosti. Pored tih polica nalaze se žute police sa materijalima sa likovnim materijalima koji su svi uglavnom rozog pakovanja. Muzički centar je pored likovnog i jezičkog centra, tu se nalaze rozi klavir, bubnjevi i gitara koji dođu u istom setu.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

Na polici sa igračkama nalazi se mnogo lutkica sa odjećom za presvlačenje i posuđem za hranjenje, kao i veliki broj super junaka kao što su Betmen, Supermen, Hulk itd.

UČIONICA ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENA U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE

Boje na zidovima su plave, takođe podovi i dekorativne zavjese. Na zidovima se nalaze posteri dječaka i djevojčica koji se igraju u pijesku, snijegu, na plaži i na kiši. Djevojčica je u žutoj haljinici sa kikicama, dječak je u zelenoj majici i bijelom šorcu. Ormarića u učionici nema.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Preduzaz vrtića je ofarban u bijelu boju a na velikom zidu se nalazi slika djevojčice u haljinici koja trči prema drugim djevojčicama i nosi zvono. Ormari su svi crvene boje. Oznake za djecu na ormariima su rozi i plavi stikeri u obliku kruga. Na rozima su imena djevojčica, a na plavima su imena dječaka. Hodnik u kojem se nalaze ormarići je bijele boje sa zvončićima po zidovima. Toaleti su takođe bijele boje, sa bijelim elementima.

JPU "Đina Vrbica" VJ "Zvončić" (učionica br.4)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pristup rodno tipičnih boja na zidovima ✓ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✓ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✓ Odvojeni "ženski i muški" djelovi učionice	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rodno tipične knjige ✓ Rodno tipične slike ✗ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✓ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Manipulativni centar ✓ Građevinski centar ✓ Centar "kuhinja" namijenjen djevojčicama ✗ Likovni centar ✗ Jezički centar ✓ Centar uloga ✗ Muzički centar

Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Princeze za djevojčice ✗ Bebe za djevojčice ✗ Mede za djevojčice ✓ Šminka za djevojčice ✓ Super-junaci za dječake ✓ Automobili za dječake ✗ Kocke za dječake ✗ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Boje na zidovima ✓ Dekorativni postereri ✓ Dekorativne zavjese ✗ Podovi (tepisi) ✗ Ormarići ✗ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Predulaz ✗ Toaleti ✗ Hodnik ✓ Ormari i oznake na ormarima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi u učionic su svijetlo ljubičaste boje, vrata su crvene boje. Na zidovima su kroz učionicu uglavnom slike dječaka i djevojčica koji beru cvijeće, igraju se na plaži, na snijegu ili po kiši. Na svakoj slici djevojčica je obučena u cvjetnu haljinicu, a dječak u tamno plavi kombinezon. Ormarići su crvene boje in a svakoj polici u ormariću izlijepljeni su rozi cvjetići sa imenima djece i njihovim slikama. Vidno su podijeljeni centri interesovanja na dva kraja učionice.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Knjige i književni materijali u učionici su uglavnom bile uobičajene Diznijeve bajke kao što su: Pepeljuga, Mala sirena i Uspavana ljepotica. Slike dostupne djeci su bili plastificirani prikazi dječaka fudbalera, košarkaša i karatista.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

U lijevom dijelu učionice ispod prozora nalaze se na plavoj polici jedna do druge, manipulativni i građevinski centar interesovanja sa puno materijala za aktivnosti. Suprotno, u desnom dijelu učionice nalazi se mala plastična roza kuhinja sa posuđem i pored nje ljubičasta polica sa medvedićima i šminkom.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

U manipulativnom i građevinskom centru se nalaze super junaci i automobile. U centru uloga se nalaze princeze i lutkice kao i šminka za djecu.

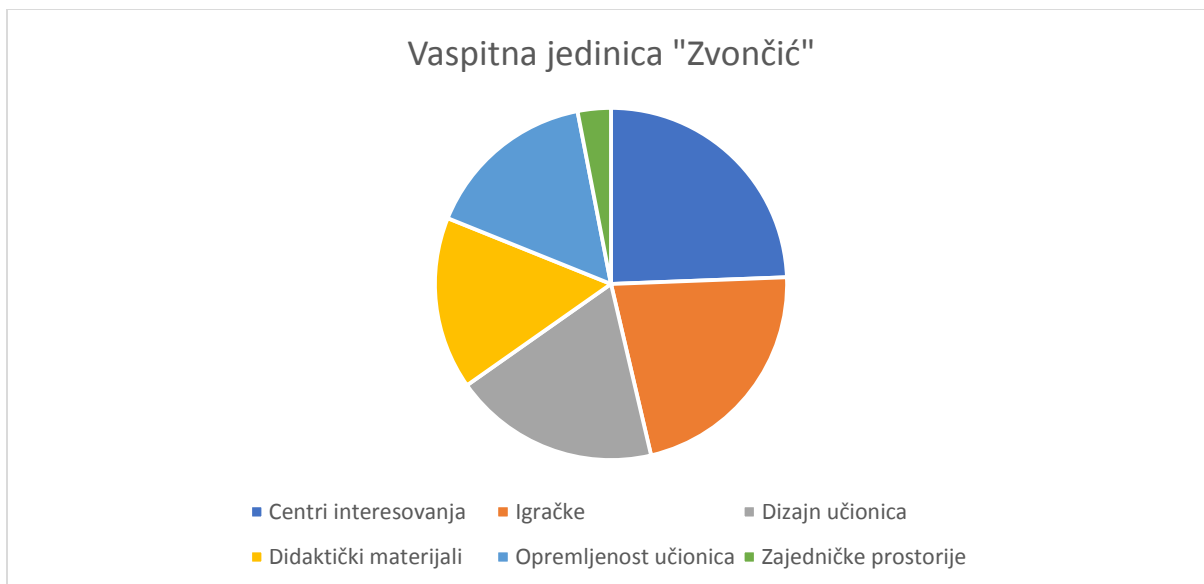
UČIONICA ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENA U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE

Zidovi u učionic su svijetlo ljubičaste boje, vrata su crvene boje. Na zidovima su kroz učionicu uglavnom slike dječaka i djevojčica koji beru cvijeće, igraju se na plaži, na snijegu ili po kiši. Na svakoj slici djevojčica je obučena u cvjetnu haljinicu, a dječak u tamno plavi kombinezon. Ormarići su crvene boje in a svakoj polici u ormariću izlijepljeni su rozi cvjetići sa imenima djece i njihovim slikama. Zavjese su svijetlo roze boje sa leptirima po njima.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Predulaz vrtića je ofarban u bijelu boju a na velikom zidu se nalazi slika djevojčice u haljinici koja trči prema drugim djevojčicama i nosi zvono. Ormari su svi crvene boje. Oznake za djecu na ormarima su rozi i plavi stikeri u obliku kruga. Na rozima su imena djevojčica, a na plavima su imena dječaka. Hodnik u kojem se nalaze ormarići je bijele boje sa zvončićima po zidovima. Toaleti su takođe bijele boje, sa bijelim elementima.

Na osnovu sumiranja rezultata iz svih analiziranih učionica u vaspitnoj jedinici “Zvončić” dajemo generalniji zaključak za ovu vaspitnu jedinicu u vidu grafikona.

grafikon br.5

Na osnovu dobijenih rezultata zaključujemo da se u ovoj Ustanovi kao najviše stereotipično izdvajaju organizacija centara interesovanja i igračke koje su dostupne djeci. Dizajn učionica, boje zidova, prikazi dječaka i djevojčica na zidovima, ormarići i oznake na njima kao i odvojeni djelovi za igru su takođe veoma rodno binarno podijeljeni i naglašavaju tu rodno tipičnu podjelu na muške i ženske uloge. Didaktički materijali koje smo pronašli, književni materijali is like za radne aktivnosti su takođe rodno tipično odabrani. Dekorativni poster, zavjese i boje u učionicama su uglavnom rodno binarne. Zajedničke prostorije su rodno neutralnih boja, međutim poster u predulazu kao i ormarići i oznake na ormarićima su podijeljeni na osnovu polova.

Rezultati istraživanja – PPU “Dobra Vila”

PPU “Dobra vila” (učionica br.1)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja

<ul style="list-style-type: none"> ✘ Prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima ✘ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✘ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✓ Odvojeni “ženski i muški” djelovi učionice 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Rodno tipične knjige ✘ Rodno tipične slike ✘ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✘ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Manipulativni centar ✘ Građevinski centar ✓ Centar “kuhinja” namijenjen djevojčicama ✘ Likovni centar ✘ Jezički centar ✓ Centar uloga ✓ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Princeze za djevojčice ✓ Bebe za djevojčice ✓ Mede za djevojčice ✓ Šminka za djevojčice ✘ Super-junaci za dječake ✘ Automobili za dječake ✘ Kocke za dječake ✘ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Boje na zidovima ✘ Dekorativni poster ✓ Dekorativne zavjese ✘ Podovi (tepisi) ✘ Ormarići ✘ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Predulaz ✘ Toaleti ✘ Hodnik ✘ Ormari i oznake na ormarima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi učionice su bijele boje sa dekorativnim posterima. Nema rodno tipičnih prikaza dječaka i djevojčica na zidovima. Nema oznaka za dječake i djevojčice na ormarićima. Primijećeno je da se u jednom uglu učionice nalazi centar “kuhinja” i sve igračke u roznoj boji sa kojima se igraju djevojčice.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Od pedesetak knjiga dostupnih djeci i vaspitačima manje od pola je bilo rodno stereotipno sa porukama o rodno tipičnim ulogama žena i muškaraca. Nema rodno tipičnih slika u učionici, sve su slike životinja i prirodnih pojava. Didaktički materijal koji se koristi je rodno neutralan. Od pronađenih 50 bajki i priča za djecu, manje od pola je sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena. Napominjemo da je dosta naslova istih samo od drugog izdavača.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

Manipulativni centar i likovni centar nalaze se jedan pored drugog i organizovani su na rodno neutralan način bez boja i oznaka koje bi mogle nametati rodno tipične podjele. Centar uloga je rodno tipično organizovan sa velikom korpom punom lutkica koje su uglavnom rodno tipične po boji i šalju poruke o stereotipnim ulogama žena. Centar „kuhinja“ se nalazi u desnom uglu učionice i veoma rodno tipično je opremljen sa rozim igračkama koje šalju rodno tipične poruke o ulogama žena i muškaraca. Muzički centar se nalazi pored centra „kuhinja“ i takođe je opremljen rodno tipično sa igračkama koje su namijenjene djevojčicama (rozi sintisajzeri, rozna gitara). Građevinski centar je rodno neutralno organizovan, kao i jezički centar.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

Primjetili smo veliki broj igračaka koje su tipične po svojoj boji. U učionici se nalaze lutkice i oprema za lutkice u rozjoj boji. Mede, bebe, princeze, sto za šminkanje u rozjoj boji, dok rodno tišpičnih igračaka za dječake nije bilo.

UČIONICE ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENE U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE U VRTIĆU

Boje na zidovima i dekorativni posteri su neutralni. Dekorativne zavjese su u rozjoj boji. Tepisi, ormarići kao i radni stolovi i stolice su rodno neutralni.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Predulaz, hodnici i toaleti su opremljeni i ukrašeni rodno neutralno. Svaka od navedenih prostorija je ukrašena dekorativnim posterima trenutnog godišnjeg doba i pojava i životinja koje ga karakterišu. Zidovi su u neutralnim krem bojama, dok su ormarići i police u žutoj i narandžastoj boji bez rodno tipičnih oznaka. Nema ormarića u hodnicima i predulazima, nema ni oznaka djece nigdje.

PPU „Dobra vila“ (učionica br.2)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
<ul style="list-style-type: none"> ✘ Prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima ✘ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✘ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✘ Odvojeni “ženski i muški” djelovi učionice	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Rodno tipične knjige ✘ Rodno tipične slike ✘ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✘ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Manipulativni centar ✘ Građevinski centar ✓ Centar “kuhinja” namijenjen djevojčicama ✘ Likovni centar ✘ Jezički centar ✘ Centar uloga ✘ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Princeze za djevojčice ✓ Bebe za djevojčice ✓ Mede za djevojčice ✓ Šminka za djevojčice ✓ Super-junaci za dječake ✓ Automobili za dječake ✓ Kocke za dječake ✘ Mede za dječake	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Boje na zidovima ✘ Dekorativni posteri ✘ Dekorativne zavjese ✘ Podovi (tepisi) ✘ Ormarići ✘ Radni stolovi i stolice	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Predulaz ✘ Toaleti ✘ Hodnik ✘ Ormari i oznake na ormarima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Na zidovima nisu uočene rodno tipične boje. Zidovi su narandžaste, tamno zelene i bež boje. Strogo rodno tipični prikazi dječaka i djevojčica nisu uočeni. Međutim, na jednom zidu se nalazi poster vozića koji za sobom vuče brojeve od 1 do 10 sa raznim slikama koje su rodno neutralne i vozi ga dječak. Na slici, dječak je u plavom odijelu sa kapom mašinovođe. Na drugom zidu nalazi se djevojčica u plavoj haljinici sa cvijećem i balonima. Haljina na djevojčici oslobađa od rodni stereotipa i nema direktnu rodno tipičnu poruku za djecu. Na ulazu u učionicu nalazi se poster dva zagrljena dječaka koji drže buket cvijeća u rukama, što smo zabilježili kao nestereotipnu poruku koja se šalje djeci. Rodno tipičnih oznaka za dječake i djevojčice na ormarićima nema. „Ženski“ i „muški“ djelovi učionice nijesu odvojeni. Organizacija učionice je napravljena tako da se u svakom dijelu mogu igrati dječaci i djevojčice.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Trideset tri knjige se nalaze na polici u učionici i sve one su dostupne djeci i vaspitačima tokom aktivnosti. Rodno tipičnih knjiga pronašli smo četiri (Pepeljuga, Uspavana ljepotica, Ljepotica i zvijer i Automobili) koje imaju rodno tipične poruke. Ostale knjige su sve rodno neutralne. Rodno tipičnih slika za djecu je bilo ukupno 16 od kojih su sve bile životinje i prirodne pojave, nijedna sa rodno tipičnom porukom. Didaktički materijal dostupan djeci i vaspitačima je raznovrsan, radne sveske, razni prirodni materijali i svaki od tih materijala je rodno neutralan. Od književnih materijala sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena pronašli smo standardne Diznijeve bajke za djecu koje uglavnom izrazito stereotipno opisuju ulogu žene (Pepeljuga, Uspavana ljepotica, Ljepotica i zvijer), takođe postojale su i bajke novijeg izdanja koje na drugačiji način opisuju djevojke junakinje u dešavanjima (Mulan i Molly Whuppie).

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

U manipulativnom centru interesovanja nije primijećena rodno tipična organizacija. U centru se nalaze: društvene igre, slagalice, štapići, kružići različitih boja, manje puzzle, kutija sa gumenim životinjama i drveni oblici različitih boja. Likovni centar interesovanja se nalazi pored manipulativnog i takođe nije rodno tipično organizovan. Sastoji se od dvije police na kojima se nalaze svi likovni materijali dostupni djeci i vaspitačima (bojice, tempere, vodene i akrilne boje, četkice, glina i razni prirodni materijali). Građevinski centar je rodno neutralno opremljen sa dvije velike kutije puzzle i kockica različitih boja i oblika. Centar „kuhinja“ se nalazi u desnom gornjem uglu učionice. Kuhinja je od drveta i nije ukrašena rodno tipičnim elementima za djevojčice. U centru uloga se primjećuje rodno tipična organizacija. Na policama se nalaze lutkice roze boje, usisivač roze boje, kada za bebe roze boje, korpa za kupovinu takođe roze boje. Jezički centar je bijela polica organizovana rodno neutralno. Na svakoj polici se nalazi po 7,8 knjiga dostupnih djeci i vaspitačima koje su bez stereotipnih poruka o rodu i ulogama žene i muškarca. Muzički centar je mali, nalazi se pored jezičkog centra u njemu se nalaze drvena gitara, sivi bubnjevi i crni veliki sintisajzer. Centar je rodno neutralno organizovan.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČAKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

Na policama sa igračkama uočeno je veće prisustvo rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke koje su podijeljene na muške i ženske. Na jednoj polici nalaze se: šminka za djevojčice, bebe za djevojčice, mede za djevojčice, barbik i odjeća za barbik za djevojčice. Dok se na drugoj polici nalaze super heroji i razni automobili za dječake.

UČIONICE ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENE U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE U VRTIĆU

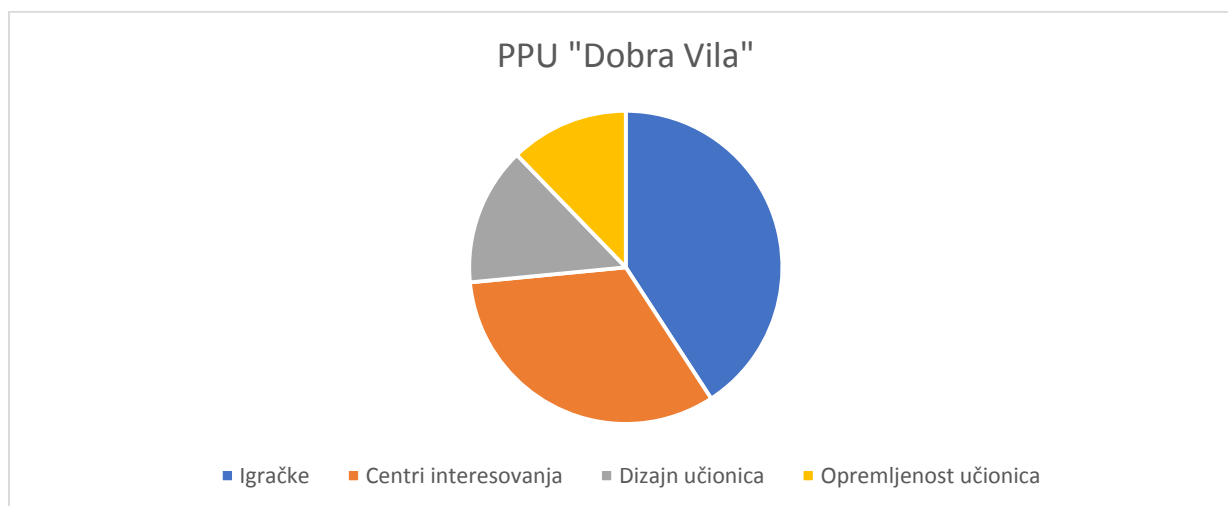
Učionice nijesu više rodno tipično opremljene u odnosu na zajedničke prostorije u vrtiću. Boje na zidovima i posteri u učionici starije mješovite grupe su rodno neutralni. Dekorativnih zavjesa i podova nema. Stolovi i stolice su u žutoj, plavoj i rozoj boji izmiješani po cijeloj učionici, te i za njih možemo reći da su rodno neutralni.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Predulaz, hodnici i toaleti su opremljeni i ukrašeni rodno neutralno. Svaka od navedenih prostorija je ukrašena dekorativnim posterima trenutnog godišnjeg doba i pojava i životinja koje ga karakterišu. Zidovi su u neutralnim krem

bojama, dok su ormarići i police u žutoj i narandžastoj boji bez rodno tipičnih oznaka. Nema ormarića u hodnicima i predulazima, nema ni oznaka djece nigdje.

Na osnovu sumiranja rezultata iz svih analiziranih učionica u privatnoj predškolskoj ustanovi “Dobra vila” dajemo generalniji zaključak za ovu vaspitnu jedinicu u vidu grafikona.

grafikon br. 6

Obilaskom i posmatranjem ove privatne predškolske ustanove došli smo do sljedećih rezultata. Najveći stepen stereotipičnosti ogleđa su u igračkama koje se nalaze unutar učionica i organizaciji centara interesovanja koja je odrađena prema polu i na taj način su u jednoj učionici podijeljeni muški i ženski dio za igru. U vrtiću su zavjese roze boje.

Rezultati istraživanja – PPU „Dnevna majka“

PPU „Dnevna majka“ (učionica br.1)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
---	------------------------------------	--

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pristupno rodno tipičnih boja na zidovima ✗ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✗ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✗ Odvojeni “ženski i muški” djelovi učionice 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rodno tipične knjige ✗ Rodno tipične slike ✗ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✓ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Manipulativni centar ✗ Građevinski centar ✓ Centar “kuhinja” namijenjen djevojčicama ✗ Likovni centar ✗ Jezički centar ✗ Centar uloga ✗ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✗ Princeze za djevojčice ✓ Bebe za djevojčice ✗ Mede za djevojčice ✗ Šminka za djevojčice ✗ Super-junaci za dječake ✗ Automobili za dječake ✗ Kocke za dječake ✗ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Boje na zidovima ✗ Dekorativni posteri ✓ Dekorativne zavjese ✗ Podovi (tepisi) ✓ Ormarići ✗ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Predulaz ✗ Toaleti ✗ Hodnik ✗ Ormari i oznake na ormarima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi su bijele i zelene boje, na zidovima nema mnogo dekorativnih postera, uglavnom je sve u staklu i mnogo je prozora. Nekoliko djelova zida je bilo posvećeno izložbi dječjih radova. Vrtić je tako napravljen da je jedna veća prostorija podijeljena na tri dijela (tri učionice) i sve su isto ukrašene kada su u pitanju zidovi, podovi i dekorativne zavjese.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Na jednoj polici po sredini učionice nalazi se biblioteka koja je ujedno i jezički centar srednje i starije grupe. Tu se nalazi veliki broj slikovnica, bajki i ostalih književnih materijala za djecu. Uglavnom su tu Diznijevi klasici kao što su *Pepeljuga*, *Uspavana ljepotica*, *Mala sirena*, *Crvenkapa* i slično.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

U učionici gdje borave starija djeca se nalazi mala plastična kuhinja, koja je bijele i roze boje, sa bijelim i rozim posuđem. Ostali centri interesovanja nisu jasno naznačeni, mobilnog su tipa i iznose se po potrebi klada se odrađuje aktivnost.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

Igračke koje se nalaze u učionicama su uglavnom životinje, kocke, puzzle i slično. U dijelu gdje borave starija djeca nalaze se bebe za djevojčice i njihova odjeća za presvlačenje.

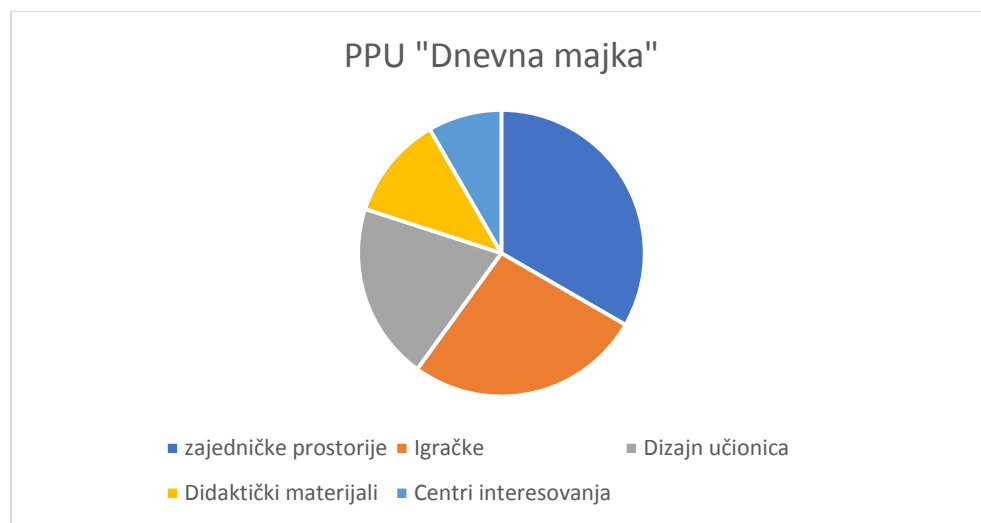
UČIONICE ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENE U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE U VRTIĆU

Učionice imaju zelene zidove sa zelenim zavjesama. Ormari su takođe zelene boje, ali ormari služe samo za potrebe vaspitača.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Predulaz je manji i u njemu se nalaze samo drvene zakačke i police gdje djeca ostavljaju torbe i obuću. Na zidu u predulazu su naslikani cvijeće, drveće, pravila ponašanja i neke oglasne table.

Na osnovu sumiranja rezultata iz svih analiziranih učionica u privatnoj predškolskoj ustanovi “Dnevna majka” dajemo generalniji zaključak za ovu vaspitnu jedinicu u vidu grafikona.

grafikon br.7

Na osnovu dobijenih rezultata iz ove predškolske Ustanove možemo izvesti zaključak da je cijela Ustanova prilično rodno neutralno organizovana i dekorisana. Pronađen je veoma mali broj stereotipičnih elemenata kada su u pitanju dekoracije, igračke, didaktički materijali i organizacija centara interesovanja. Jedino što se izdvaja jesu zavjese i ormarići u učionici i zajedničkim prostorijama za koje se može reći da nisu rodno neutralni, odnosno da naglašavaju rodno binarni diskurs.

Rezultati istraživanja – PPU “Dodo”

PPU “Dodo” (učionica br.1)

Rodno tipičan dizajn i organizacija prostora u učionicama	Rodno tipičan didaktički materijal	Rodno tipična organizacija centara interesovanja
---	------------------------------------	--

<ul style="list-style-type: none"> ✗ Prисуство rodno tipičnih boja na zidovima ✓ Rodno tipični prikazi dječaka/djevojčica na zidovima ✓ Rodno tipične oznake za dječake/djevojčice na ormarićima ✓ Odvojeni “ženski i muški” djelovi učionice 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Rodno tipične knjige ✗ Rodno tipične slike ✗ Rodno tipičan radni (didaktički materijal) ✗ Književni materijali sa rodno tipičnim porukama o ulogama muškaraca i žena 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Manipulativni centar ✓ Građevinski centar ✓ Centar “kuhinja” namijenjen djevojčicama ✗ Likovni centar ✗ Jezički centar ✗ Centar uloga ✗ Muzički centar
Veća prisutnost rodno binarnih u odnosu na rodno neutralne igračke	Učionica značajno više rodno tipično opremljena u odnosu na zajedničke prostorije	Rodno tipična organizacija zajedničkih prostorija
<ul style="list-style-type: none"> ✗ Princeze za djevojčice ✗ Bebe za djevojčice ✗ Mede za djevojčice ✗ Šminka za djevojčice ✓ Super-junaci za dječake ✓ Automobili za dječake ✗ Kocke za dječake ✗ Mede za dječake 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Boje na zidovima ✓ Dekorativni posteri ✗ Dekorativne zavjese ✗ Podovi (tepisi) ✗ Ormarići ✓ Radni stolovi i stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Predulaz ✗ Toaleti ✗ Hodnik ✓ Ormari i oznake na ormarima

RODNO TIPIČAN DIZAJN I ORGANIZACIJA PROSTORA U UČIONICAMA

Zidovi u učionici su žute i plave boje. Na zidovima se nalazi dosta prikaza dječaka i djevojčica. Na jednoj slici drže balone, na drugoj slici se igraju u travi sa životinjama in a trećoj slici lete na ptici. U pitanju su isti prikazi dječaka i djevojčice, dječak u zelenom dresu i sorvu, a djevojčica u bijeloj haljinici sa rozom mašnicom na glavi. U učionici se nalaze ormarići plave i crvene boje, smješteni su u dva suprotna dijela učionice. Pored ormara nalaze se centri interesovanja sa igračkama. Na crvenom ormariću je nalijepljena slika djevojčice koja se igra sa lutkicama, dok se na suprotnom plavom ormariću nalazi slika dva dječaka koji se igraju vozićem.

RODNO TIPIČAN DIDAKTIČKI MATERIJAL

Nismo pronašli nikakve književne i didaktičke materijale za rad u učionici. U jezičkom centru je bilo dosta slikovnica na temu živog i neživog svijeta, brojeva, planeta, dinosaurusu i slično.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA CENTARA INTERESOVANJA

Likovni i jezički centar su dvije bijele police jedna pored druge na kojoj se nalazi dosta slikovnica i materijala za likovni centar. Pored toga je drveni veliki klavir, tu je muzički centar. Pored crvenih ormara u učionici nalazi se drvena kuhinja iznad koje je na ormaru zalijepljena slika djevojčice koja kuva. Pored plavih ormara u drugom dijelu učionice je plava polica sa dosta raznih papira, kockica, puzlica, slagalica i slično.

VEĆA PRISUTNOST RODNO BINARNIH IGRAČKA U ODNOSU NA RODNO NEUTRALNE

Igračke koje se nalaze u učionici su uglavnom plastični autići, razne gumene životinje i super junaci: Hulk, Nindža kornjače i slično.

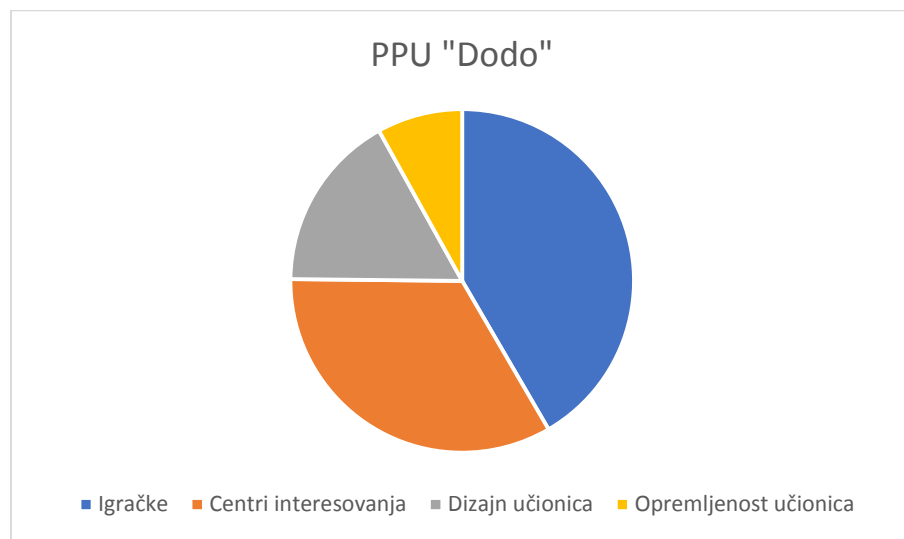
UČIONICE ZNAČAJNO VIŠE RODNO TIPIČNO OPREMLJENE U ODNOSU NA ZAJEDNIČKE PROSTORIJE U VRTIĆU

Na zidovima se nalazi dosta prikaza dječaka i djevojčica. Na jednoj slici drže balone, na drugoj slici se igraju u travi sa životinjama in a trećoj slici lete na ptici. U pitanju su isti prikazi dječaka i djevojčice, dječak u zelenom dresu i sorvu, a djevojčica u bijeloj haljinici sa rozom mašnicom na glavi. U učionici se nalaze ormarići plave i crvene boje, smješteni su u dva suprotna dijela učionice, na ormarićima su ozanke dječaka i djevojčica.

RODNO TIPIČNA ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH PROSTORIJA

Predulaz je manji i u njemu se nalaze drvene police za odlaganje robe. Ispred svake učionice nalaze se rozi i plavi ormarići sa imenima djece na rozim ili plavim papirima gdje djeca ostavljaju svoje torbe ili papuče.

Na osnovu sumiranja rezultata iz svih analiziranih učionica u privatnoj predškolskoj ustanovi "Dodo" dajemo generalniji zaključak za ovu vaspitnu jedinicu u vidu grafikona.

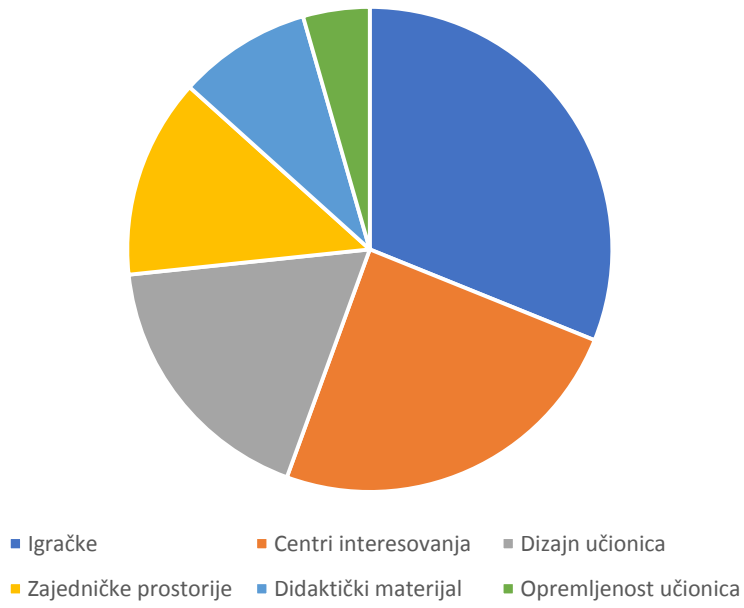

grafikon br.8

Posmatranjem Ustanove dobili smo sljedeće rezultate na osnovu kojih možemo izdvojiti igračke i centre interesovanja kao elemente ustanove sa najviše stereotipičnih podjela. Dekorativni poster, prikazi dječaka i djevojčica na zidovima, boje ormarića i oznake na ormarićima, takođe prenose užu sliku o muško ženskim ulogama i u učionici dijele prostor za igru na muški i ženski.

Na osnovu rezultata iz svih ustanova, grafikonom predstavljamo šta je ono što se pokazalo kao najviše rodno stereotipno unutar prostorijskih svih analiziranih ustanova tokom našeg istraživanja.

Finalni rezultati svih analiziranih ustanova

grafikon br.9

4. Zaključak

Cilj našeg istraživanja bio je ispitati da li su fizičko okruženje i materijali dostupni djeci u vrtićima u Crnoj Gori rodno senzitivni ili ne. Cilj postavljen na ovakav način ukazuje na razlog proučavanja fizičkog okruženja kao „trećeg učitelja“ (Gandini et al., 2015) i njegov uticaj na izgradnju rodnog identiteta kod djece vrtićkog uzrasta. Rezultati pokazuju da stereotipnost okruženja u kojem djeca borave u vrtiću utiču na razvoj rodnog identiteta kod djece i njihovu percepciju o tome koja ostaje za cijeli život.

Na osnovu navedenih rezultata možemo zaključiti da se kao najčešće stereotipno u predškolskim ustanovama pojavljuju igračke koje su dostupne djeci. Slično istraživanje u dva crnogorska vrtića dalo je rezultate dominacije diskursa binarnih opozicija sa akcentom na rodno stereotipne igračke, igre, igre uloga itd. (Todorović i sar., 2023). Međutim niz istraživanja pokazuje da nema značajne razlike u vremenu provedenom sa igračkama koje su rodno tipične ili rodno neutralne među djecom. Razlika je u složenosti igre dječaka i djevojčica (Cherney i Dempsey, 2010). Nakon igračaka, centri interesovanja su najviše rodno stereotipno organizovani. U više vrtića uočili smo jasnu podjelu učionice na dva dijela koja predstavljaju prostor za igru dječaka i prostor za igru djevojčica. Naši rezultati se poklapaju sa istraživanjem Salgama iz 2015. gdje on objašnjava da vaspitači svjesno ili nesvjesno vrše podjelu centara i igračaka i time stvaraju pogrešna shvatanja o rodu kod djece. Nažalost više istraživanja pokazuje da vaspitači imaju veoma stereotipan pogled na razvoj rodnog identiteta kod djece (Chapman, 2015; Milić i saradnici 2021). Dizajn i organizacija prostora u učionicama uglavnom dekorišu žene (u vrtićima u Podgorici nema nijedan muški vaspitač) i u našem istraživanju slažemo se sa istraživanjem iz 2016. godine (Borve i Borve) u kojem naglašavaju veoma rodno stereotipan dizajn i organizaciju radnih prostorija. U svakoj ustanovi mogli su se primijetiti dekorativni poster i prikazi dječaka i djevojčica na zidovima obučeni rodno tipično i u ulogama koje su nametnute kao rodno tipične i „normalne“. Smith (2017) navodi da fizičko okruženje mora naglašavati jednakost i raznolikost, a redizajn učionica predstavlja ublažavanje rodne segregacije u učionici. Zajedničke prostorije su takođe rodno stereotipno opremljene i dizajnirane. U njima se nalazi mnoštvo prikaza dječaka i djevojčica koji naglašavaju rodnu binarnost po svojim karakteristikama. Takođe fizički elementi kao ormarići, klupe i slično su ukrašeni i obojani u većini vrtića tako da ne promovisu rodnu neutralnost, već suprotno naglašavaju rodno razlike i dijele djecu prema polu. Martinez-Bello (2016) u svom

istraživanju takođe navode značaj dizajna i organizacije zajedničkih prostorija u kojima sva djeca vrtića borave. U našem istraživanju dolazimo do sličnih rezultata njihovim u kojima sve ono izloženo djeci u hodnicima, predulazima, toaletima itd. naglašava rodne podjele. didaktičkog materijala u učionicama nije pronađeno mnogo. Međutim ono što smo pronašli nije bilo rodno senzitivno već naprotiv pružalo veoma stereotipne poruke o tome koje su uloge muškaraca i žena. Veliki broj slikovnica, bajki, slika i književnih materijala bili su klasici sa naglašenim rodno tipičnim porukama. Naše istraživanje se poklapa sa istraživanjem iz 2018. u kojem Filipović navodi da je zastupljenost muških likova u literaturi koja se koristi sa djecom 45%, što je mnogo više u odnosu na ženske i rodno neutralne likove. Takođe, 80% literature u vrtićima koje smo obišli predstavlja ženske uloge domaćice, majke, kuvarice, spremačice i slično. Opremljenost učionica pronalazimo kao najmanje rodno stereotipnu stavku iz našeg istraživanja. Uglavnom je namještaj rodno neutralan, u manje od 5% učionica pronašli smo ormariće i stolove koji su u „ženskim ili muškim“ bojama ili spadaju pod „Ženske ili muške“ kutke za igru.

U skladu sa našim istraživačkim hipotezama možemo donijeti sljedeće zaključke:

- Rezultati su pokazali da dizajn i organizacija prostora u učionicama vrtića nisu rodno senzitivni. Tu podrazumijevamo prisustvo rodno tipičnih boja na zidovima, rodno tipičnih prikaza dječaka/djevojčica na posterima, oznake na ormarićima i slično.
- Didaktički materijali (knjige, slike, igračke) nisu rodno senzitivni, odnosno prenose poruke o rodno stereotipnim ulogama žena/mušaraca.
- Centri interesovanja organizovani su na rodno stereotipnan način. To se ogleda u slikama koje označavaju centre interesovanja, materijalima koji se nalaze u njima, odvojenost centara i slično.
- U vrtićima se nalazi veći broj rodno binarnih igračaka u odnosu na rodno neutralne (super junaci, automobili, princeze, barbik, šminka i slično).
- Učionice su značajno više rodno stereotipno opremljene u fizičkom smislu u odnosu na zajedničke prostorije u vrtiću (hodnik, predulaz, toaleti).

Na osnovu rezultata našeg istraživanja djelimično potvrđujemo glavnu hipotezu: fizičko okruženje i didaktički materijali u vrtićima u Crnoj Gori nisu rodno senzitivni.

Rezultati istraživanja mogu ostvariti značajan doprinos pri informisanju javnosti o načinu organizacije fizičkog okruženja u vrtićima, u cilju prevazilaženja stereotipnih normi kojima su se

prosvjetni radnici i ustanove do sada vodili. S druge strane rezultati mogu poslužiti kao osnova za koncipiranje i realizaciju programa stručnog usavršavanja vaspitača.

Na osnovu pregleda dostupne literature i srodnih istraživanja, možemo da konstatujemo da je relativno zanemarljiv broj istraživanja posvećenih isključivo tome kako fizički elementi odnosno struktura vrtićke sobe, izgled zidova, raspored i sadržaj centara interesovanja kao i vrsta dostupnih resursa učestvuju u izgradnji rodnog identiteta djece predškolskog uzrasta. Naročito se ovaj nedostatak odnosi na teritoriju Crne Gore. Jedno od potencijalnih ograničenja metodološke prirode jeste nemogućnost komparacije rezultata sa rezultatima srodnih istraživanja u Crnoj Gori. Dakle, uzorak istraživanja jeste manjeg obima, čime se generalizovanje rezultata dovodi u pitanje.

U našem istraživanju akcenat je stavljen na samo fizičko okruženje i poruke koje ono šalje, dok su dečca, vaspitači i roditelji kao ispitanici zanemareni. Iz navedenog proizilazi predlog za buduća istraživanja koja bi proučavala pitanje percepcije, djece, vaspitača ili roditelja o ovoj oblasti.

5. Literatura

- Ashmore, R. D., & del Boca, F. K. (1979). Sex stereotypes and implicit personality theory: Toward a cognitive–social psychological conceptualization. *Sex Roles: A Journal of Research*, 5(2), 219–248. <https://doi.org/10.1007/BF00287932>
- Barbara Martin (2011). *Children at Play – learning gender in the early years, USA*, Trentham Books
- Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88, 354–364. Bem, S. L. (1983). Gender Schema theory and its implications for child development: Raising gender-aschematic children in a gender-schematic society. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 8, 598–616.
- Borve, H. E., Borve, E. (2016). Rooms with gender: physical environment and playculture in kindergarten, *Early Childhood Development and Care* 187:5-6, 1069-1081. DOI:10,1080/03004430,2016,1223072
- Burgess, D., & Borgida, E. (1999). Who women are, who women should be: Descriptive and prescriptive gender stereotyping in sex discrimination. *Psychology, Public Policy, and Law*, 5(3), 665–692. <https://doi.org/10.1037/1076-8971.5.3.665>
- Chapman, R. (2015). A case study of gendered play in preschools: how early childhood educators perceptions of gender influence childrens play, *Early Childhood Development and care* 186:8, 1271-1284. DOI:10,1080/03004430,2015,1089435
- Chapman, R. (2021) Moving beyond „gender-neutral“: creating gender expansive environments in early childhood education, *Gender and Education* 34:1, 1-16 DOI:10,1080/09540253,2021,1902485
- Callahan, S. Nicholas, L. (2018). Dragon wings and butterfly wings: implicit gender binarism in early childhood, *Gender and Education*, 31:6, 705-723. DOI: [10.1080/09540253.2018.1552361](https://doi.org/10.1080/09540253.2018.1552361)
- Cherney, I. D., Dempsey, J. (2010). Young children’s classification, stereotyping and play behaviour for gender neutral and ambiguous toys, *Educational Psychology - An International Journal of Experimental Educational Psychology*, 30:6, 651-669. DOI: 10.1080/01443410.2010.498416
- Cherney, I. D., Kelly-Vance, L., Gill Glover, K., Ruane, A., Ryalls, B. O. (2010). The

effects of stereotyped toys and gender on play assessment in children aged 18-47 months, *Educational Psychology: An International Journal of Experimental Educational Psychology*, 23:1, 95-106. DOI: 10.1080/01443410303222

- Chung, Y., Huang, H. H. (2021). Cognitive-Based Interventions Break Gender Stereotypes in Kindergarten Children, *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 18, 13052. <https://doi.org/10.3390/>
- Delfin, A. B. (2020) The discursive and the material in early childhood play: co-construction of gender in open and subversive spaces, *Gender and Education* 33:5, 594-609. DOI:10.1080/09540253.2020.1786012
- Filipović, K. (2018). Gender representation in childrens books: case of an early childhood setting, *Journal of Research in Childhood Education*, 32:3, 310-325. DOI: 10.1080/02568543.2018.1464086
- Gandini, L., Hill, L., Cadwell, L., Schwall, C. (2015) *In the spirit of the studio – Learning from the Atelier of Reggio Emilia*, New York, Teachers College Press
- Gelir, I. (2020). Becoming a girl and boy: preschool childrens construction of gender roles in community and nursery, *Early Child Development and Care*, 192:2, 302-312. DOI: [10.1080/03004430.2020.1756790](https://doi.org/10.1080/03004430.2020.1756790)
- Gullberg, A., Andersson, K., Danielsson, A., Scantlebury, K., Hussenius, A. (2017). Pre-service teachers' views of the child—reproducing or challenging gender stereotypes in science in preschool, *Research in Science Education* 48, 691-715. DOI 10.1007/s11165-016-9593-z
- Glenda MacNaughton (2000) *Rethinking gender in early childhood education*, Australia, Allen & Unwin
- Hjelmer, C. (2020). Free play, free choices? – Influence and construction of gender in preschools in different local contexts, *Education Inquiry* 11:2, 144-158. DOI: 10.1080/20004508.2020.1724585
- Hyun, E., Tyler, J. M. (2006) Examination of early childhood practitioners' general perception of gender differences in young children, *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 21:3, 337-354. DOI: 10.1080/0163638000210305
- Josephidou, J. (2019). A gendered contribution to play? Perceptions of Early Childhood Education and Care (ECEC) practitioners in England on how their gender influences their

- approaches to play, *Early Years* 40:1, 95-108. DOI: 10.1080/09575146.2019.1655713
- Kollmayer, M., Schober B. & Spiel C. (2016). Gender stereotypes in education: Development, consequences, and interventions, *European Journal of Developmental Psychology* 15:4, 361-377. DOI: 10.1080/17405629.2016.1193483
  - Kohlberg, L. (1966). A cognitive-developmental analysis of children's sex-role concepts and attitudes. In E. E. Maccoby (Ed.), *The development of sex differences* (pp. 82–172). Stanford, CA: Stanford University Press.
  - Lyttleton-Smith, J. (2017). Objects of conflict: (re) configuring early childhood experiences of gender in the preschool classroom, *Gender and Education* 31:6, 655-672. DOI: 10.1080/09540253.2017.1332343
  - MacNaughton, G. (1995). A post-structuralist analysis of learning in early childhood settings. In M.Fleer (ed.) *DAPcentrism: Challenging Developmentally Appropriate Practice* (pp. 35-54). Watson, ACT: Australian Early Childhood Association.
  - MacNaughton, G. (2000) *Rethinking Gender in Early Childhood Education*. Sydney: Allen & Unwin.
  - MacNaughton, G. (2006) Constructing Gender in Early Years Education. In Skelton, C., Francis, B., Smulyan, L. (eds): *The Sage Handbook of Gender and Education*. London: Sage Publications Ltd., pp.127-139
  - Martinez-Bello, V., Martinez-Bello, J. T. (2016) Bodies displayed on walls: are children's bodies represented in an inclusive way in pictures on the walls in their early childhood educational environments? *Early Years, An International Research Journal*, 37:3, 173-188. DOI: 10.1080/09575146.2016.1165186
  - Meland, A. T., Kaltvedt, E. H. (2017). Tracking gender in kindergarten, *Early Child Development and Care* 189(2), 1-10. DOI:10.1080/03004430.2017.1302945
  - Meland, A. T. (2020). Challenging gender stereotypes through a transformation of a fairy tale, *European Early Childhood Education Research Journal* 28:6, 911-922. DOI: 10.1080/1350293X.2020.1836589
  - Milić, S. Todorović, K. Marojević, J. Jelić, M. Mijović, M. Bulajić, N. (2021). *Socio-kulturni identiteti djece predškolskog uzrasta u Crnoj Gori*, Univerzitet Crne Gore
  - Naima Browne (2004) *Gender equity in the early years*, England, Open University Press
  - Nicola Yelland (1998) *Gender in early childhood*, London, Routledge

- Paechter, C. (2020). Implications for gender and education research arising out of changing ideas about gender, *Gender and Education* 33:5, 610-624. DOI: [10.1080/09540253.2020.1798361](https://doi.org/10.1080/09540253.2020.1798361)
- Pavlović Breneselović, D. Krnjaja Ž. (2016) Discourses on gender in early childhood education and care (ECEC) setting: Equally discriminated against, *De Gruyter* 7:2, 51-57. DOI: 10.1515/jped-2016-0011
- Prentice, D. L., & Carranza, E. (2004). Sustaining Cultural Beliefs in the Face of Their Violation: The Case of Gender Stereotypes. In M. Schaller & C. S. Crandall (Eds.), *The psychological foundations of culture* (pp. 259–280). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Salgam, D., (2015). The Roles of Toys in Gender and Sexual Identity Construction in Early Childhood, *International Play and Toy Congress Proceedings* 434-441. DOI:[10.13140/RG.2.1.1897.0084](https://doi.org/10.13140/RG.2.1.1897.0084)
- Tariman, J. D., (2020). Gender-sensitive instructional material designs for kindergarten, *Instabright e- Gazette* 2:2
- Todorović, K., Marojević, J., Krtolica, M., Jaramaz, M. (2023) Only What's Right: Normalizing Children's Gender Discourses in Kindergarten (The Case of Montenegro), *Education as Change*, u štampi.
- Trebješanin, Ž. (2008) *Predstava o detetu u srpskoj kulturi*, Beograd: Sofos
- Whitmore, K. F., Zuccaro, E., Angleton, C. (2016). Picturebooks and gender : making informed choices for equitable early childhood classrooms, *Mid-South Literacy Journal*, 2(1), 14-20.
-

